

Фантастичні оповідання на Різдво та Новий Рік (збірка)

Володимир Марченко

Від перекладача: Прийшла ось на думку ідея зібрати кілька оповідань польських письменників-фантастів, у яких дійовими особами були б святий Миколай, Дід Мороз і Санта-Клаус. Хоча тема, здавалося, багата, вдалося знайти не так уже й багато. І відкриває цю святкову добірку сам Великий Графоман польської фантастики пан Анджей Пилипюк. Це найперша опублікована ним розповідь:

АНДЖЕЙ ПИЛИПЮК

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ ЗУСТРІЧАЄ ДІДА МОРОЗА

(Andrzej Pilipiuk — ŚWIĘTY MIKOŁAJ SPOTYKA DZIADKA MROZA

Журнал Фенікс 12 (59) 1996)

Сипав сніг. Мороз тріщав. Нижче нуля було градусів з тридцять. До того ж ще дув сильний вітер. У таку погоду господар із хати навіть собаку не вижене. Сам також не вийде. Хіба що іншого виходу немає. Десь у самій середині Сибіру стояла хатинка, складена з товстених, неошкурених колод. Між колодами були напхані ганчірки, старі газети та всякі інші, які тільки були під рукою, ущільнюючі матеріали. На перший погляд могло здатися, що у хатинці ніхто не живе, проте з труби йшов дим, а вздовж краю даху звисали бурульки. Такі бурульки з'являються лише тоді, коли в будинку топлять піч, і тепло, що проходить крізь дах, трохи розтоплює сніг. Біля хатинки стояли сани, популярна свого часу трійка. З хатинки вийшов старий із сивою бородою. Він подивився на навколишній ліс і зітхнув. Потім дістав із кишені шапку. Невелику таку, червону, у формі миски. Старий надів її на голову. Тепер він виглядав трішки гідніше. З сіней він витяг наповнений десь на третину мішок і дбайливо уклав його в снях. У сараї за хатинкою знайшовся посох. Цього року на ньому висів маленький дзвіночок. Колись так уже було. Останнім часом все було якимось плинним. Змінювалися навіть риси старого обличчя. Добре, що цього року для саней була трійка оленів. Декілька

останніх років доводилося задовольнятися взагалі одним. А може, щось нарешті йшло на краще? Несподівано сталася якась зміна. У вічній напівтемряві тайги з'явилася яскрава світлова пляма. Повіяло теплом. Старий поволі повернув голову. Сяйво болісно діяло на очі, що звикли до мерехтіння вогників тонких церковних свічок. Перед старцем з'явився янгол. Ангел мав три пари крил, біле вбрання – якась суміш грецької туніки та римської тоги. На голові копиця світлого волосся, трохи вище вже не настільки помітно виблискував німб. Від усієї фігури ангела виходило сяйво та тепло.

— Здоров будь, єпископе Миколай, — заговорив гість.

Старий усміхнувся і інстинктивно поправив свою шапку. А ось із нею відбувалося щось дивне. Поступово вона перетворювалася на звичайнісіньку єпископську мітру. Судячи за формою – католицьку.

— Це ти? — Запитав старий, маючи на увазі перетворення головного убору.

— Ні, о гідний.

Святий Миколай заплющив очі.

— Миколай...

— Говори, будь ласка. Із чим ти прибуваєш?

— Ти ж знаєш, що діється?

— Так. Мое існування землі залежить від віри людей. Те, як вони мене представляють, визначає мій зовнішній вигляд. Те, наскільки сильно вони в мене вірять, робить мене сильнішим чи слабшим. Зараз я вкрай слабкий. І відчуваю роздвоєння.

— Психіатри з найближчого міста визначили б це як безсимптомна шизофренія.

— Абсолютно вірно. То з чим ти прибув?

— Там, Зверху... — ангел шанобливо схилився у бік потемнілого неба. — Там, на Верху, вважають, що ти й так уже багато зробив. Настав час відпочити.

— Довго це вже не протягнеться. Незабаром я зможу повернутися до вас. Але доки в мене хтось ще вірить, я не маю права його підвести.

— Цієї ночі може бути невесело.

— Я звик ризикувати життям у завулках Константинополя. Тож кілька енкаведистів мене не злякають.

— Тоді будь обережним.

Микола кивнув головою. Коли він підняв голову, ангела вже не було. Він свиснув оленям. Ті прибігли. Вони завжди приходили, хоч старий і не міг сказати: звідки. Просто приходили. Цього року вони виглядали досить нещасно, і Микола прикладав їм долоню до голов, щоб перелити хоч трохи власної сили. У самого нього її було небагато, з кожним роком все менше. Старий відтер самотню сльозу, що скотилася по щоці. Сьогодні ввечері, якщо все буде добре, він частково відновить давню силу. Якщо тільки все піде добре.

Старець надів на оленів упряж, перевірів застібки, після чого клацнув довгим бичем. Тварини чапали слухняно, хоч і сонно.

— Йа-а-ла! - крикнув старий, намагаючись додати оленям трішки бадьорості.

Поступово ті перейшли на рись. А потім сани піднялися над землею. Щоправда, потім одразу й упали. Земля тягла вниз. У цій жахливій атеїстичній країні дія закону всесвітнього тяжіння відчувалася сильніше, ніж будь-де. Микола вийшов із саней і, перевіривши полози, знову клацнув бичем. Сани рушили по снігу і – нарешті – важко піднеслися у повітря. Десь там блиснула перша зірочка. Так, це була та сама ніч. Керувати не треба було, сани самі знаходили дорогу. Завжди саме туди, де він був ще потрібний. Миколай підлетів до околиці міста. Тут, між кварталами, стояв невеликий дерев'яний будиночок. Перший, у якому його ще чекали. Коли сани важко опали на землю, Микола взяв мішок і постукав у двері. Він відчував страх, що виходив з того боку. Людина, що відкрила старому, тримала в руці ніж. Чоловік був готовий вбити, але впізнав святого і навіть сумно посміхнувся.

— Прошу мене пробачити. Я думав, що це вони. Що це вже все.

Миколай зробив жест рукою, і сани стали невидимими. Він пройшов у теплу хату. Разом із господарем пройшов через темні сіни, після чого вони увійшли до яскраво освітленої кімнати. Вікна були прикриті чорним папером. У кутку приміщення панувала маленька ялинка, а над нею висіла невеличка іконка. Тільки при світлі Микола зміг придивитися до господаря.

— А ви змінилися, Віссаріоне Івановичу.

— Сильно постарів?

— Ні, не в тому річ. Просто у ваших очах вже немає тієї давньої іскорки надії.

— А надії і ні. І не буде, доки Сталін живий.

— Можу повідомити вам радісну новину. Залишилось кілька місяців.

Із кухні вийшла дружина Віссаріона, Лариса. Брови її від подиву застрибнули нагору.

— Ласкаво просимо, святий...

— Вітаю тебе, Ларисо.

— А ви змінилися. Рік у рік у вас різна особа. Загальні риси залишаються, але... Чи вас багато?

— Гарно було б. Мене формує людська уява. Ікон залишилося дуже мало. А ще менше людей у мене вірить.

Лариса поклала йому голову на плече.

— Я віритиму вічно. І ніколи не забуду той святвечір у колимських таборах. Ой, сідайте до столу, будь ласка.

— Ні дякую. Потрібно рухатись далі. Незважаючи ні на що, трохи віруючих все ж таки залишилося. Я мушу погостювати в них. А для вас у мене подарунки.

— Ну навіщо ж було втрачатися.

Гість уперше за вечір усміхнувся.

— Я ж святий Миколай, — голос його знизився до шепоту, ніби повідомляв якусь чарівну таємницю. — Я нічого не купую у Центральному універмазі. Для вас – чобітки. — Святий витяг із мішка чарівні замшеві козаки. — Нехай вам служать. Тільки перед тим, як виходити, ви на них бруду децицію... бо ще причепляться ці, з НКВС. Як поясните,

звідки вони у вас?

— Дякую, — прошепотіла Лариса. В її очах стояли сльози.

— А для вас, Віссаріоне, у мене книжка.

— Дерек Томатов "Шлях царів", — прочитав той на обкладинці.

— Білоемігранти в Парижі видали. Після прочитання негайно спалить, оскільки вона не повинна потрапити до небажаних рук.

— Закопаю у лісі.

— Тільки обережно. За неї одразу ж куля в лоб.

— Мені не вперше. Жаль тільки, що як святий ви не можете доставити вогнепальної зброї.

— І мені шкода. Діти вже сплять?

— Так.

— Не будіть їх.

— Мені хотілося б, щоб вони побачили тебе, святий Миколаю. Інакше можуть і не повірити.

— Здамся їм через рік. Поки що залишу для них подарунки.

Старець вийняв з мішка ляльку з фарфоровою головою та коробку з кубиками. Лариса здивовано розглядала ляльку.

— Яка гарна. Звідки це?

Святий підморгнув їй.

— Ще дореволюційні запаси. З магазину Єлісеєвих. Ну що ж, на жаль, мені час.

— А за рік до нас прийдеш?

— Якщо ще існуватиму, то прийду. Віра жменьки людей має бути дуже сильною, щоб зберегти мені життя. — Він змовницько підморгнув і дістав із кишені шуби американську шоколадку з горіхами та пачку алжирських фініків. — Не сумуйте, — сказав він. — Настануть найкращі часи.

На прощання він ще поцілував Ларису в чоло і вмоствився у свої сани. Вітер одразу ж заніс їхні сліди, ніби їх ніколи тут і не було. Але від святого залишились подарунки. Жменька речей з іншого світу.

— Пам'ятаєш ту ніч? — Запитала Лариса. — Ту жахливу ніч за дротом.

— Так. Я хотів, щоб прийшов святий Миколай і дав нам хліб. І він прийшов. Адже він справжній.

— Святий існує так довго, скільки люди в нього вірять... Йому слід бути сильнішим. Адже, хоч під іншим ім'ям, і на Новий Рік.

— Ні - ось цей - святий Миколай. Дід Мороз - це комуністична вигадка. Віра в нього не підкріпить нашого приятеля. І подумай, що ми подружжя, вузлом подружньої присяги з'єднав нас саме він.

— Так ти вважаєш, що за рік...

— Прийде. Якби не було святого Миколая, не було б жодної надії.

Вони повернулися додому. У серцях знову спалахнуло підкріплене почуття.

А святий мчав на своїх санях темним і холодним сибірським небом. Ще одна цятка

світла. Святий знизився. Олені зупинилися на вертикальній стінці будинку.

Через балкон Микола увійшов до квартири. Вона була типовою до болю: лише одна кімната, кухня та туалет у коридорі були загальними. На продавленому кріслі спала старенька. Як тільки Микола обережно торкнувся її плеча, вона одразу прокинулася.

— Ти прийшов, — прошепотіла вона.

Дзеркало в кутку схопило його відбиток. Бабуся була католичкою, хоча свята відзначала в інші терміни. Тепер святий виглядав зовсім інакше. На ньому був червоний плащ та висока єпископська мітра. Мішок був обшитий галуном.

— Вечір добрий, Віро Іванівно.

— Вечір добрий, святий. Що привело тебе сюди?

Той усміхнувся.

— Що, справді не знаєте?

Жінка витягла руку і торкнулася його.

— Виходить, це не сон.

— Не буває таких снів, які могли б регулярно повторюватися щороку.

— Це правда. У 1918 році я мала бажання, щоб усіх більшовиків чорти забрали.

Щось ти не поспішаєш.

— Я приношу подарунки. Ліквідація громадських устроїв до моєї компетенції не входить.

— Тепер питаєш, які в мене інші бажання.

— Це правда. Ти ж не залишаєш мені листів на підвіконні.

— То було сто років тому.

— Я пам'ятаю.

— Миле дев'ятнадцяте сторіччя. Зроби так, щоб я побачила його ще раз. Буквально на мить.

— Закрий очі.

Старенька сіла зручніше і закрила повіки. Микола поклав їй долоню на чоло. І жінку відвідав спокійний, чудовий сон. У Самарівську було осінній ранок. По вулиці перед її домом йшов невисокий, гарний на вигляд чоловік у військовій шинелі, накинутій на цивільний костюм. Різко пахла свіжа фарба та розтоптані на вулиці кінські яблука.

Миколай залишив на столику пачку свічок, кілька коробок сірників, шматок святкової шинки, пачку мигдалю та тридцять карбованців дрібницею. Коли він виходив через вікно, то дивом не впав, настільки був слабкий. Сани важко відірвалися від стіни, політ їх був нестабільним.

— За рік треба буде іти пішки, — сказав святий сам собі.

Десь далеко-далеко попереду горів слабенький вогник. Миколай направив оленів у той бік. Невелика засипана снігом вілла з пристойним садом. Святий здивувався, бо ніколи раніше тут не був. Коли сани пригальмували на покритому снігом даху, Миколай відчув себе винятково паршиво. Будинок мав дуже погану ауру. Старий витяг з кишені кожуха невелику карту і якийсь час порівнював її з навколишньою дійсністю.

Це був його привілей, оскільки він обдаровував людей, то з упевненістю міг визначити, де ті мешкають. У місячному світлі на карті світилися криваво-червоні літери. Будинок коменданта трудового табору спеціального призначення Г.І. Воркова. Брови святого піднялися догори, але до труби він підійшов. Несподівано він відчув страх: невідомо, що чекає на нього там, унизу. Може, пастка? Але, з іншого боку, енкаведисти в нього не вірили. Виходить, сюди привела його не аура коменданта. Старий проник у будинок крізь дах, хоча давно вже на думку приходили думки про те, що можна лізти через трубу, Миколай намагався з ними боротися. Це було не по-російськи. Матеріалізувався він на горищі, а точніше, у маленькій комірчині, заповненій старим мотлохом. Серед приміщення залишалося якесь містечко. І ось в ньому сидів хлопчик, років десь десяти, і читав книжку, що розсипалася від старості. Почувши кроки святого, і злякавшись, він підняв голову; на його обличчі було видно подив.

— Ти х-хто так-кий? — заїкаючись, видавив він.

— Ти ж знаєш? - відповів святий.

— Ти - святий Миколай? Справжнісінький, як у цій книжці?

— Так. Я справжнісінький святий Миколай. І прийшов сьогодні, бо сьогодні Різдво. Наше православне Різдво.

— Адже Дід Мороз приходить тільки на Новий Рік.

— Правильно. Тільки він це не я, а я це не він. Ми немов дві сторони однієї й тієї монети. Обидва ми приносимо подарунки, але на цьому наша схожість закінчується. Я існував сотні років. Він з'явився недавно. Я був народжений із серцевої потреби тих, хто в мене вірив. Він же з'явився із дитячої жадібності.

— А я гадав, що ти помер під час революції.

— Я помер багато століть тому, у Візантії, де був єпископом. Я можу з'являтися тут, якщо комусь потрібен, але так довго, як довго вірять у мене. Можливо, вже за рік мене й не буде. Все залежить від того, чи буду я в уяві людей приносити подарунки я чи він. Розумієш?

— Так. Я хочу вірити у тебе.

— Це буде важче, ніж тобі здається. Якщо за рік я не прийду, ти забудеш про мене.

- Ні.

— Я не залишаю слідів у пилюці. Але так, втім, навіть і краще.

— Ти прийшов, бо я прочитав цю книжку, і мені стало сумно?

— Я прийшов тому, що ти повірив у мене. Якщо ти перестанеш у мене вірити, вдруге сюди я вже не потраплю. Ти який хочеш подарунок: матеріальний чи нематеріальний?

- А як же подарунки можуть бути нематеріальними?

— Я можу надіслати тобі добрі сни. Можу зробити так, що твої художні здібності розвинуться.

Хлопчик замислився.

— Мій батько - дуже погана людина.

— Це так. Хоча бувають набагато гірші.

— Подаруй мені книгу, яка називається Біблія. Я хочу вчитись по ній, як жити.

Микола глянув на книжку, що лежала на підлозі. То була ще дореволюційна книжечка для дітей із кольоровими картинками та моралізаторськими оповіданнячками. Він кивнув і вийняв з мішка невелику Біблію в шкіряній палітурці.

— Не чекай, що ця книга відповість на всі твої запитання.

— Я постараюся її прочитати та зрозуміти. Я її добре сховаю.

— Веселого Різдва, — шепнув святий.

— Веселого Різдва, — відповів хлопчик, притискаючи книгу до себе.

Миколай зник і матеріалізувався вже на даху. Він напружив пам'ять. Як воно було до революції? Він їздив тоді землею і стукав у двері будинків. Святий здригнувся. Часи змінюються. Він вийняв годинник, подивився на циферблат: так само було кілька хвилин на десяту. Раніше годинник йому був не потрібний. Цей годинник був зроблений із золота, на корпусі була припаяна платинова монограма. Незрозуміло звідки Миколай раптом мав упевненість, що це годинник останнього царя. Святий труснув головою, потім потряс годинником. У темряві щось блиснуло, десь там, у темряві горів слабенький вогник. Старий клацнув батоном, і олені неохоче перейшли на рись. Невелика мазанка, що вже валилася, стояла самотньо серед покинутих залізобетонних конструкцій на іншому кінці міста. Цього місця святий не знав, раніше ніколи тут не був. Він постукав у двері, тільки ніхто не відчинив. Подумавши трохи, Миколай натиснув на ручку дверей і увійшов у темряву. Єдиний мешканець мазанки валявся на підлозі, страждаючи від *delirium tremens*. На одній зі стін красувалася свіжа, буквально стікаюча фарбою величезна фреска, що зображала святого Миколая, що дивиться на годинник. Святий схилився над лежачим і витяг з його кишені паспорт.

— Кокушев-Мирський, — прочитав він складами. — *Значит*, дворянин. Яким же дивом він зберігся?

З задуму його вирвав гуркіт кількох кулаків у двері. Він не встиг ворухнутися, як ті увірвалися всередину. Їх було троє, у шкіряних пальтах, усі курили біломорини і тримали в руках пістолети з чорненими стовбурами. Усі зупинилися перед Миколаєм.

— Ваші документи, громадянине, — зажадав найголовніший.

— У мене немає документів. Я — святий Миколай.

І він розчинився у повітрі у них на очах.

Ці люди в нього не вірили, тож бачити його не могли. Троє співробітників безпеки захлинулося найбруднішими лайками, після чого взялися приводити до тями лежачого на підлозі художника. До кінця їм це зробити не вдалося. Коли п'яного витягали за ноги надвір, на мороз та вітер, художник розплющив очі. Святого він помітив, тільки його заморочений розум цього факту не зареєстрував. Миколай неспішно вийшов із мазанки і сів у сани. Тепер він піднімався вгору, де в темряві кружляв вітер. Невже ніхто більше не чекає на нього цієї ночі? А потім десь далеко-далеко він помітив слабеньке мерехтіння. Ось тільки між Миколаєм та вогником серед паркових дерев щось таїлося. У Миколи не було проблем із баченням у темряві, але це щось виглядало немов безформна пляма темряви. Святий ніколи раніше нічого подібного не бачив

зблизька, хоча іноді подібні плями і перекочувалися на краю поля його зору. Йому й не було особливо цікаво, хто чи що це може бути, ось тільки об'їхати це щось він ніяк не міг. Буває таке у снах, коли щось стане у нас на дорозі, і куди б ми не повернулися, а воно завжди точнісінько перед нами. Сани спускалися рівно в те місце, немов метелик, що прямує до полум'я свічки. Коли його транспортний засіб торкнувся землі і завмер, Миколай зрозумів, що ось тут його подорож і закінчиться. Перед ним, оповиті сніговою завірюхою, стояли інші сани. Запряжені в них олені були набагато вгодованіші, і їх було цілих чотири. Зіскочивши в глибокий сніг і діставши з мішка прикрашений ніж для паперу, Микола одним рухом відрізав упряжку, звільняючи своїх тварин.

— Біжіть, рідненькі, — попросив він. Олені стояли, і тільки після того, як він повторив наказ, зникли в темряві. А ось ті сани, наче тільки цього й чекали, під'їхали ближче. З них у сніг зіскочив Дід Мороз. Взагалі ці обидва навіть були схожі один на одного; якби не деякі відмінності в одязі, ніхто б і не здогадався, хто з них хто.

— Ну от, нарешті ми й зустрілися, — сказав Дід Мороз, викидаючи недопалок біломорини на сніг.

— Зустрілися. А чому? Адже твоя вахта закінчилася кілька днів тому. Ти приносиш подарунки на Новий Рік, а я - на Різдво Христове. На православне Різдво.

— Чи бачиш, у товариша Леніна з'явилася ідея торпедувати останню лінію твоєї оборони. З того часу я приноситиму подарунки і за тебе.

Дід Мороз відпихнув святого в сніг, підійшов до саней Миколая і, схопивши мішок, висипав його на дорогу. У світлі ліхтаря заблищали агатові брошки, дерев'яні шкатулочки, латунні дорожні іконки, зашелестіли старі, видані ще до революції книжки. Мороз зневажливо штовхнув ляльку з фарфоровою головою.

— Дешевий мотлох, — прокоментував він.

Святий намагався підвестися, але черговий стусан звалив його на землю.

— Знаєш, що зараз модно? - з презирством у голосі спитав Дід Мороз. - Дивись!

Знявши зі своїх саней мішок і розв'язавши його, він відкрив ширший отвір, щоб лежачий міг побачити вміст: ведмедики, пластмасові ляльки, танки, дерев'яні пістолети...

— Але так не можна, — залишком сил прошепотів Микола. — Воєнізовані іграшки пробуджують агресію ...

- І дуже добре. Нікому зараз не потрібні підігріті галушки, як перед революцією. Ми творимо новий народ. Суспільство, яке рознесе на всі боки світову революцію, яке втоптуватиме ворогів у землю.

З-за саней вийшов чоловік у сірому костюмі, в натягнутій на лису голову шапці.

— Бачиш? - спитав Дід Мороз. - Оце і є майбутнє. Вічно живий Ленін. Ленін та я. А ти вже скінчився. Ти нікому вже не потрібний. Чуєш? Нікому.

— Але декому я таки потрібен...

Дід Мороз витягнув з кишені шуби револьвер. Револьвер був дерев'яним, але його зарядили всією ненавистю, що нагромадилася під час численних ігор у війну. Він прицілився у святого і натиснув на курок. Пластмасова куля пробила плащ і

заглибилась у тіло. Микола відчув несамовитий біль. Він захрипів.

— Пгощайте, товагишу святий Миколай, — саркастичним тоном промовив Ленін, впираючись у сани узурпатора. — Такими є закони пгигодного відбогу. Слабкий повинен піти.

Сани поїхали, у темряві залишилася лише купа розкиданих на снігу дрібниць. Микола насилу підвівся з землі і онімілими пальцями виколупав кулю з-під каптана. Вона була настільки гаряча від ненависті, що ошпарила йому руку, так що він викинув її подалі в сніг. Ще він відчував цівку крові, що стікала під одягом.

— Так мертвого ж не вбивають, — сказав святий сам собі.

Він одразу ж відчув себе сильніше, до того ж, цієї ночі слід було виконати ще завдання. І він вийшов у дорогу. Святий йшов через ліс, вистукуючи ногами чіткий ритм на укатаному машинами снігу, що окам'янів від морозу. Але дорога була далека, а він з кожним кроком втрачав сили, проте зрештою дістався невеликої землянки, віддаленої від тракту на пристойну відстань. Це місце Микола пам'ятав добре, тут ось уже два роки ховався хлопець, дезертир із Червоної армії, тому святий постукав у двері без побоювань. Йому відчинили. Біля парубка стояла боса дівчина. Побачивши святого, вона широко розплющила очі.

— Митя!

— Я ж казав тобі, люба, що святий Миколай справді існує. Проходьте будь ласка.

Усі троє увійшли до будинку. Тут горіло кілька свічок. У найдальшому кутку висіла невелика іконка. Ялинки не було, лише на кривому столі поклали соснову гілку, прикрашену кульками.

— Мир вам, — сказав Микола.

— З цим буде складно, — посміхнувся Мітька. — Дозволь, Миколо, представити тобі. Це моя дівчина, Дар'я Іванівна.

— Дуже приємно.

— А ти справді святий Миколай? — запитала та.

— Так.

— Ну, звичайно ж — так, — поспішив запевнити її хлопець. — Зараз я тобі доведу.

З невеликої полицки він зняв розсипаний, ще дореволюційний молитовник і розкрив його на ілюстрації, що зображувала ікону святого Миколая зі Знаменням. Дівчина зблідла і відступила. На крок. Обличчя гостя повільно, з певним зусиллям, змінилося: зараз воно було ідентичне із зображенням у книзі. Молодий чоловік закрив молитовник, і обличчя святого поступово почало набувати попереднього вигляду. Обидва посміхнулися. Дезертир та гість.

— Отак воно й виглядає. А маю для вас подарунки.

— Подарунки, — здивувалася дівчина.

— Адже сьогодні Різдво.

Він розкрив мішок, дістав зсередини трохи пошарпаний паспорт.

— Це вам, — вручив він документ Мітьці. — Новий паспорт. І ще дещо, — подав він невеликий золотий ключик. — Москва, вулиця Некрасова чотири, квартира вісім. На

нову життєву дорогу.

— Що це означає?

— Житло. Для вас.

— Але ж я не...

— Усі сусіди підтвердять, що там ти живеш уже з десяток років, п'ять років тому батьки поїхали до Вологди, і ти залишився на господарстві сам. Ти навчаєшся у політехнічному. Залікова книжка та розклад занять у шафці під радіо. Кефір у холодильнику.

— Яким же це дивом... — почала Дарія.

— Це ніч чудових подій. Нехай вона залишиться у вашій пам'яті назавжди. У Росії залишилося дуже мало порядних людей. Ми повинні про них піклуватися. А для тебе, душенько, покопався він у мішку і витягнув невелику, гарну грузинську ікону, намальовану на томпаковій пластині. — Твоя покровителька. Нехай принесе тобі щастя в роботі, бо про особисте життя турбуватися тобі нема чого, — вказав він жестом на колишнього дезертира.

— Прийди до нас за рік, — попросив Митя.

— Боюся, що вже не зможу. Так мало людей у мене вірить. Моя сила слабшає.

— Я з сьогодні в тебе вірю, — прошепотіла Дар'я. — І чекатиму тебе, навіть якщо ти не прийдеш.

Святий послав їм сумну усмішку і вийшов у темряву. Тепер з нього впала вся напруга цієї особливої ночі. Він їх обдарував. І зараз був лише людиною. Ніхто на нього вже не чекав. Ліс був порожній і темний. Миколай йшов уперед. Ішов багато годин. А потім упав у сніг.

Протокол огляду трупа

Десятого січня цього року міліцейський патруль на дорозі, яка веде з міста до покинутої мідної шахти, знайшов чоловіка. Небіжчик був одягнений у неповний костюм Діда Мороза, тобто оксамитову шубу (червону), з палицею і з плоскою червоною шапкою у формі миски. Бороду мав натуральну. Вік, на вигляд, років сто. На тілі не знайдено будь-яких документів або посвідчень, які б дозволили ідентифікувати особистість. Біля небіжчика лежав мішок із вкрай контрреволюційними предметами, тобто з книжками, виданими ще до введення народної влади, в тому числі частина на тему релігійних забобонів, олеографічні портрети останнього царя, дорожні ікони, старовинні ляльки тощо. (Детальний перелік у додатку). У кишенях покійного знайдено золотий годинник з монограмою останнього царя, ключ від навісного замку та сім карбованців двадцять одна копійка дрібницею. Годинник та гроші зберігаються окремо. Ймовірна причина смерті – замерзання.

Кшиштоф Коханьський (1958) – нішевий польський письменник-фантаст. З 2020 року пише для дітей.

КШИШТОФ КОХАНЬСЬКИЙ ПІД ЯЛИНКОЮ

*(Krzysztof Kochański. Pod choinką.
Nowa Fantastyka 12/1998)*

Падав легкий, пухкий сніг. Він покривав білим кольором зелені гілки ялинки, яку ми несли. Я йшов першим, міцно стискаючи дерево, не зважаючи на те, що голки колють мене в зап'ястя над застебнутою рукавичкою. Ззаду я чув кроки тата, який тримав основу стовбура. Я боявся, хоча тато і казав, що все буде добре. Але мені вісім років, тож, мабуть, не соромно боятися в цьому віці? Поруч з нами йшов охоронець, великий як слон. У своєму береті, з-під якого стирчали червоні від морозу вуха, він дійсно нагадував мені слона. До того ж ноги у нього були товсті як колоди, і він переставляв їх важко, наче дві балки. Тільки хобота йому бракувало.

Зате у нього був пістолет.

Ми проходили повз безліч людей, багато хто дивився в наш бік, і тоді я боявся ще більше. На щастя, охоронець, мабуть, теж це бачив, бо час від часу, ніби ненавмисно, піднімав вище руку, в якій тримав пістолет, і так, що неможливо було цього не помітити.

Це був легальний охоронець і мав дозвіл на зброю. За ту годину, яку він нам присвятив, тато заплатив майже стільки ж, скільки за ялинку. Але він сказав, що це того варте, і я йому вірив. Коли мама згадала про витрати, тато лише показав їй шрам на щоці, і після цього вже був спокій. Правда, цей шрам тато заробив собі сам, коли колись перекинувся з банкою варення в руках, але, показуючи його, він мав на увазі інший шрам, набагато більший, шрам нашого сусіда, пам'ятку кількарічної давнини, нібито отриману в бійці за ялинку. До того ж тоді її у нього забрали. Як бачимо, можна пережити Різдво і без ялинки, бо сусід до сьогодні насолоджується хорошим здоров'ям.

Звичайно, що можна.

Ми самі колись так зробили.

Нам вдалося. Але є багато таких, яким так не пощастило. Тобто, таких було багато. Кожного року.

Я побачив наш будинок і відразу перестав боятися. Наша вулиця дуже спокійна, і навіть якби хтось спробував забрати у нас ялинку, ми точно могли розраховувати на допомогу сусідів. Сніг майже перестав падати, ледь припорошував, ніби раніше спеціально прикривав нас, щоб ми безпечно повернулися додому.

У вікні я побачив маму і мою п'ятирічну сестру Ханю — мабуть, вони весь час нетерпляче нас чекали — і я відчув себе героєм. Я підняв руку, в якій тримав верхівку ялинки, і помахав їм. Ханя радісно помахала мені у відповідь.

— Обережніше, бо зламаєш! — крикнув тато, але я знав, що він зовсім не сердиться.

Думаю, в такі моменти він теж відчуває себе героєм, тільки соромиться це визнати.

Біля хвіртки тато розрахувався з охоронцем, і вони попрощалися, потиснувши один одному руки.

— Веселих свят! — охоронець простягнув мені свою велику руку. Я потиснув її, а він помахав своїми великими вухами. Чесне слово, він це зробив! Може, трохи, ледь-ледь, але зробив!

Потім він відмарширував важкими кроками слона, а замерзлий сніг скрипів під його черевиками. Він сказав, що у нього ще багато роботи. Уявляю собі! Кожен хотів би, щоб його ялинку охороняв тип з такою зовнішністю.

Скільки я себе пам'ятаю, ялинку ми завжди ставили у вітальні внизу. Цього року вона не була великою, лише трохи більшою за мене, але тато сказав, що для нас чотирьох цього достатньо. Може, буде трохи тісно, але достатньо.

— Це найкраще місце — сказала мама, дивлячись на ялинку, що стояла в кутку кімнати. — Далеко від вікна, а шафа чудово закриває доступ з правого боку. Треба покласти килим.

— Спокійно, спокійно — відповів тато. — До завтра ще багато часу.

— Так, для тебе. Для тебе на все є багато часу.

— Гарзд — він махнув рукою, ніби відганяючи настирливу муху — я вже ставлю її.

— Ти не повинен брати Пшема за цією ялинкою.

Така вже мама; коли вона розкручується, її важко зупинити.

— Нехай хлопець вчиться.

Я люблю тата. Якби не тато, я б нічого не міг робити.

Ялинок ніколи не вистачає для всіх. Я запитав тата, чому так, а він відповів, що таким чином вже влаштований цей світ. На деякі речі ми маємо вплив, а на деякі — ні. Я цього не розумів.

— А як у іншому світі, тату?

Він подивився на мене, трохи зі смутком, але потім посміхнувся.

— Не знаю точно, — сказав він. — Звідки мені знати?

Але все ж він щось знав, бо через хвилину додав:

— Кажуть, що там Різдво є символом спокою. Безпеки.

— А Святий Миколай?

Він погладив мене по голові, наче я був зовсім маленьким.

— Не знаю. Може, його немає?

Більше він нічого не хотів говорити, але я зрозумів, що там завжди вистачає ялинок для всіх, хто їх потребує...

Найгірше було минулого року. Мабуть, це тато винен, що нам не вистачило ялинок. Ніхто цього голосно не казав, але ж саме він щороку на Різдво займається її придбанням. Тоді ми дістали з підвалу штучну ялинку, якою ніколи раніше не користувалися, і яка зберігалася про всяк випадок. Вона мала пластикові зелені голки, але відразу було видно, що цей зелений колір не справжній, він був занадто соковитий. Взагалі вся ялинка виглядала як пофарбована, але принаймні вона була великою,

сягала аж до стелі. Ханя, для якої рік — це купа часу і яка завжди встигне забути про минулі Свята, раділа так, як може радіти п'ятирічне нещастя. Як це колись підсумував мумі-троль: не розуміла вона поваги ситуації.

Чесно кажучи, мені ялинка теж подобалася, особливо коли була вже прикрашена безліччю кольорових кульок на гілках. Тільки вона не пахла. У мами був спеціальний ароматичний засіб у флакончику, але вона тримала його під замком до приходу Святого Миколая.

А той і не прийшов.

Нам небувало пощастило. Невідомо, чи він би повірив у цю штучну ялинку, надмірно обкутану надмірно ватою та золотистою мішурою, потискану татом з одного боку, щоб вона не була такою рівною. Часто буває, що Святий Миколай до когось не приходить, але потрібно мати фарт, щоб він не прийшов саме тоді, коли ти не готовий до його приходу.

Зате цього року ми були готові. Задовго до настання темряви наша ялинка гордо стояла на своєму місці, прикрашена делікатними кульками та іграшками, зробленими мною та Ханею. На самій верхівці сяяла золота зірка.

Вона стояла на невисокій підставці, а під нею, на м'якому, приємному на дотик килимі, лежала ковдра і чотири невеликі подушки.

Як я вже сказав, ми були підготовані.

Але це зовсім не означає, що нам не потрібна була удача.

Ми чекали на першу зірку. Про всяк випадок я шукав на небі сани Святого Миколая, запряжені оленями. Я вважав, що зірку можна пропустити — наприклад, її може затулити якась хмара — а адже, по суті, ми чекаємо її тільки для того, щоб знати, що Святий Миколай вже вирушив у дорогу.

Разом з Ханею ми бігали від одного вікна до іншого, задирали голови, але нічого не було видно. Батьки сиділи за святково накритим столом, центральне місце на якому займав годинник.

Цей годинник, без сумніву, точно відміряв час. Як і щороку, він щойно пройшов перевірку у годинникаря.

Мама з татом точно знали, о котрій годині на небі з'явиться перша зірка, вона завжди була пунктуальною, але ми з 3 Чесно кажучи, мені вона теж подобалася, особливо коли була вже прикрашена безліччю кольорових лампочок на гілках. Тільки вона не пахла. Мама мала спеціальний ароматичний засіб у флакончику, але тримала його під замком до приходу Святого Миколая.

А він не прийшов.

Нам дуже пощастило. Невідомо, чи він би повірив у цю штучну ялинку, обклеєну надмірно ватою та ангельським волоссям, пошматовану татом з одного боку, щоб вона не була такою рівною. Часто буває, що Святий Миколай до когось не приходить, але потрібно мати щастя, щоб він не прийшов саме тоді, коли ти не готовий до його приходу.

Але цього року ми були готові. Задовго до настання темряви наша ялинка гордо стояла на своєму місці, прикрашена ніжними кульками та іграшками, зробленими мною та Ганею. На самій верхівці сяяла золота зірка.

Вона стояла на підставці, а під нею, на м'якому, приємному на дотик килимі, лежала ковдра і чотири невеликі подушки.

Як я вже сказав, ми були готові.

Але це зовсім не означає, що нам не потрібна була удача.

Ми чекали на першу зірку. Про всяк випадок я шукав на небі сани Святого Миколая, запряжені оленями. Я вважав, що зірку можна пропустити — наприклад, її може затулити якась хмара — а адже, по суті, ми чекаємо її тільки для того, щоб знати, що Святий Миколай вже вирушив у дорогу.

Разом з Ханею ми бігали від одного вікна до іншого, задирали голови, але нічого не було видно. Батьки сиділи за святково накритим столом, центральне місце на якому займав годинник.

Цей годинник, безсумнівно, точно відміряв час. Як і щороку, він щойно пройшов перевірку у годинникаря.

Мама з татом точно знали, о котрій годині на небі з'явиться перша зірка, вона завжди була пунктуальною, але ми з Ханею все одно робили своє. А що було б, якби цього року Святий Миколай прийшов раніше?

— Вже час, — сказала мама і встала з-за столу. Її обличчя було серйозним, я знав, що вона боїться, хоча намагалася цього не показувати, мабуть, заради нас.

— На небі ще немає зірочки! — вигукнула Ханя.

— Може, дійсно, ще трохи... — почав тато, але мама не дала йому закінчити.

— Час! — повторила вона з наголосом, і тато без слова підвівся.

Першою під ялинку залізла мама. Вона зачепилася волоссям за кульку, яка зірвалася з гілки і впала на підлогу. На щастя, вона не розбилася, хоча, з іншого боку, це, мабуть, добрий знак.

Ялинка стояла на спеціальному стоякові, але під нею все одно було дуже мало місця. Тато дав знак Хані, яка на карачках, немов звірятко, що втікає, приєдналася до мами.

Потім ми з татом вповзли. Ми поклали подушки, щоб нам було зручно — ніколи не знаєш, як довго доведеться сидіти під ялинкою. Незважаючи на все, було не зручно, тому ми помінялися: я пішов до мами, а Ханя до тата. Сестра почала вередувати, бо кілька колючих голок потрапили їй за комір. Ледве встигли ми влаштуватися, як щось задзвеніло. Спочатку тихо, ніби здалеку, а потім зовсім близько, ніби хтось прямо біля вуха трусив цілу жменю мініатюрних дзвіночків.

Мама мала рацію, що так нас підганяла.

Цього року Святий Миколай мав на носі окуляри. Не пригадую, щоб він носив їх у попередні роки, але, можливо, я просто забув. А може, їх декілька?

Він був одягнений, як завжди, весь у червоному, з білосніжними облямівками на

рукавах і краях каптура. Густа борода закривала йому половину обличчя, але все одно було видно його великий червоний ніс, рум'яні щоки і блакитні очі. Лагідні й веселі.

Він помахав нам рукою, посміхаючись заохочувально, але, побачивши, що ми не виходимо з-під ялинки, виразно засумував.

— Він, хіба, плаче, — прошепотіла Ханя.

— Тсс... — тато ніжно поклав руку їй на губи.

Святий Миколай зітхнув, кивнув головою, ніби хотів показати, що розуміє нашу ситуацію і що він зовсім не сердиться, а потім зняв зі спини свій великий мішок і почав діставати з нього пакунки. Всі вони були обв'язані кольоровими стрічками з написами. Я напружив зір і побачив, що це наші імена, моє і Хані, а на одному навіть прочитав *Для МАМИ*. У кожного пакунка одна стінка була прозорою, через яку можна було побачити, що знаходиться всередині.

І ми побачили.

Неможливо перелічити все, що було в цих пакунках. Скажу тільки, що якби я отримав хоча б половину з того, що побачив, я був би найщасливішим хлопчиком у світі. А Святий Миколай продовжував діставати нові і нові подарунки, його мішок мав бути зачарованим, бо купа, яка виросла поруч нього, вже давно перевищила його місткість. Кожного разу він струшував черговий пакунок, посміхався і заохочувально махав нам рукою.

Але ми сиділи тихо. Як миші під віником.

А потім Святий Миколай перестав посміхатися. Він випростався і довгий час дивився прямо на мене, нерухомо, можна було подумати, що він перетворився на камінь. Я не міг відірвати від нього очей, мабуть, йому вдалося загіпнотизувати мене, але, на щастя, не настільки, щоб я зміг вирватися з обіймів мами, яка стискала свої руки навколо мене аж до болю. Я вже думав, що він ніколи не перестане, очі боліли все сильніше, я навіть не міг їх замкнути, тільки вона сама зорієнтувалася в чому річ і швидко накрила їх своєю долонею.

Коли вона знову відкрила мені очі, я побачив, що Святий Миколай стоїть прямо перед нами, широко розкинувши руки. Він вже не дивився на мене, але тільки тепер я зрозумів, що таке справжній жах. Тепер, коли достатньо було лише трохи простягнути руку, щоб доторкнутися до нього.

Сучий син.

Він перевіряв ялинку.

Якби вона була штучною, нас вже і не було б.

Потім Святий Миколай зібрав усі свої скарби і кинув їх назад у мішок, який поглинав їх, наче ненажерливий дракон. Він пішов безшумно, проникаючи крізь скло, навіть не озираючись, ніби ми його взагалі не цікавили. Ще секунду якась червона тінь висіла в повітрі, і перш ніж зникнути, з неї випав один пакунок. Він відскочив від підвіконня, впав на підлогу і перекотився в наш бік. Коли він зупинився, його прозора стінка була спрямована точно в бік ялинки. Всі ми побачили великого плюшевого ведмедя, запакованого всередині. *Для Хані*, прочитав я на стрічці і, мабуть, прочитав

це вголос, бо раптом та вирвалася з татових рук з явним наміром взяти подарунок. В останню мить тато схопив її за ногу і потягнув назад під ялинку. Зверху посипався дощ прикрас. Цього разу кілька кульок розбилося. Я знав, що мама буде злитися, зараз вона ще цього не показувала, але точно буде.

— Ми мусимо почекати до півночі — пояснював тато, але міг пояснювати скільки хотів, Ханя все одно сумувала за тим ведмедиком, ніби втратила найкращого друга.

— Бо Святий Миколай може повернутися — сказав я, можливо, це була і дурниця, я ніколи не чув, щоб він приходив двічі в один і той же вечір, але я думав, що це її заспокоїть. Я помилився, вона ще більше розплакалася. Наша Ханя і справді дивна.

Ми чекали і чекали. Час тягнувся немилосердно. Багато разів у мене було враження, що годинник, що стояв на прикрашеному столі, зламався, бо його стрілки стояли на місці, але, звичайно, це було не так. Ханя нарешті заспокоїлася і заснула. Я ж заснути не міг. Вже вкотре я дивився на ведмедика, що лежав лише за три метри від мене, і вирішив, що він мені подобається все більше. У нього було світло-коричневе хутро, біла латка на животі і надзвичайно симпатичний носик. Було б класно мати такого ведмедика. Шкода, що на стрічці не написано *Для Пшема*.

Але я все-таки заснув.

Мене розбудив тато.

— Без п'яти дванадцята!

Ханя протирала сонні очі. Вона виглядала так, ніби не знала, в якому світі живе. Як завжди Ханя.

— Будьте обережні, діти! Не бійтеся!

Всупереч своїм словам, тато пригорнув Ханю до себе і сховав її голову в своїх плечах. Мама хотіла зробити те саме зі мною, але я сказав, що я вже не маленька дитина.

Пролунав гучний звук, ніби весь будинок розлетівся на шматки. У всіх вікнах розсипалося скло, меблі злетіли в повітря, а накритий стравами стіл розбився об стіну. Наша святкова вечеря так сильно врізалася в неї, що потім тато мусив її зішкрібати разом із штукатуркою. І, звісно ж, нам довелося купити новий годинник.

Тільки на нашій ялинці не поворухнулася ніяка мішура, не захиталася жодна кулька. Також ми, скорчившись під гілками, мама, Ханя, тато і я, нічого не відчули, ніби ми були в якійсь невидимій бульбашці.

Від ведмедика не залишилося ні сліду. Мабуть, вибух розніс його на порох. Під час прибирання я знайшов, щоправда, білий шматочок, ніби фрагмент ока, але це міг бути і осколок від тарілки. Я віддав його Хані, вона заслужила його, адже на стрічці було чітко написано, що цей подарунок для неї.

Коли ми вийшли з-під ялинки, у нас боліли всі кістки. Спробуйте самі просидіти стільки годин у такій тісноті.

Але найголовніше, що візит Святого Миколая вже був позаду. Веселих свят! До наступного року.

Звичайно, залишилися ще колядники, але це вже дрібниця. Достатньо добре

озброїтися, зачинити двері і просто не впускати їх до будинку.

Колядники не можуть зрівнятися з Святим Миколаєм!

Кшиштоф Коханський

грудень 1997 р.

=====
=====
Не минуло і десятка років, і вся Польща (ясна річ, та її частина, яка читає фантастику) захоплюється появою нового, істинно польського фантастичного персонажа — самогонника та екзорциста з Войславиць, Якуба Вендровича. З ким тільки не бився невтомний Якуб: із мертв'яками, фашистами, бюрократами, поліцейськими, інопланетянами і навіть із мумією Леніна. У своїх пригодах Якуб (і в ранньому, і в зрілому віці) зустрічався і зі святим Миколаєм.

Але порівняйте його з Миколаєм з попередньої розповіді... Він вже не проти зброї. Це взагалі вже якийсь інший Миколай, у чомусь схожий на учасників почту Воланда: Коров'єва чи навіть кота Бегемота... Все тече, все змінюється...

АНДЖЕЙ ПИЛПЮК

Розіграш перед Різдвом

(Зі збірки "Загадка Джека Потрошителя" 2004 р.)

(Andrzej Pilipiuk - Wigilijna rozgrywka)

(zb. Zagadka Kubu Rozpruwacza 2004 r.)

Войславиці 1908 рік

Вендрович вставив вирвану з корінням ялинку в порожню діжку для ферментації бражки. Підсипав торфу і полив водою з цебра.

— Ну ось, свята постоїть, а потім знову можна буде перед будинком заткнути, — задоволено сказав він.

- Браво, - буркнув Святий Миколай, - Необхідно розвивати екологічне мислення.

— Еко... чого? - здивувався семирічний Якуб.

— Років за вісімдесят зрозумієш, — пояснив гість. — Ну гаразд, зараз подарунки роздам, і пора в дорогу ... — Він покопався в мішку і витяг цілу купу пакетів. - Для вас, хазяїне, скринька динаміту. Пригодиться для цієї вашої ППС. Це якщо захочете поліцмейстера знову підірвати...

— Та тихо ви! - прошипів Павло.

— А хто тут нас почує? - знизав святий плечима. — Ось тобі ще револьвер ... Незабаром станеться перша світова війна, от і стане в нагоді.

— Можливо, нарешті, незалежність здобудемо, — зітхнув батько маленького Якуба. — І самограйчик можна буде гнати легально, тому що ця царська спиртна монополія народ зовсім засмутила.

Миколай нічого не сказав, лише сумно посміхнувся.

— А для тебе, хлопче, — подав він Якубу картонну коробку, — освітня іграшка.

Набір "Маленький самогонник".

— Дякую, — зрадів пацан. — Я завжди мріяв про подібну іграшку.

— І ще моток гальмівного тросику для силків. Буде набагато краще, ніж дроти, які ти крадеш із телеграфних стовпів.

Хлопець трохи почервонів. Павло сховав динаміт та револьвер у шафу. Встиг він в останній момент, тому що хтось постукав у двері, і в халупу ввалився молодий сусід — козак Семен.

— О, святий Миколай? - здивувався він. — *Здравствуйте*, подарунки є?

Він струсив з папахи шар снігу і потопав по підлозі, щоб обтрусити і валянки. З кишені у нього стирчала почата пляшка російської горілки.

— Пішов звідси, дурню. До тебе я прийду відповідно до вашого православного календаря, за два тижні, — буркнув прибулий. - У свою чергу, могли б якось і уніфікувати, бо ж бахнутися можна: і робота не раз на рік, і подарунки на дві купи ділити...

— Так точно, — насупився молодий.

— Миколаю, а коли ти знову прийдеш? - спитав Якуб, ховаючи подарунок назад у коробку.

— Ой, не скоро... Років через сорок, — пояснив той.

— А чому так?

— Коли я цю роботу починав, було легко, лише кілька сотень тисяч людей обдарувати. А тепер хрещених десятками мільйонів рахувати потрібно ... А я не розірвуся. Приємно було з вами побалакати, тільки мені час.

Він допив каламутний самогон зі стопки, закусив паштетом із сусідського Сірка і вийшов із хати, де видерся на санки і, труснувши віжками, помчав у темряву.

"*Кожен святий ходить, усміхаючись*", — заспівав він, клацнувши, з викрутасом, бичем.

— Гарний мужик, цей Миколай, — буркнув батько. - І випити з ним можна, і поговорити... Знову ж таки, почуття гумору є. І подарунки приніс.

— Свій хлопець. Жаль тільки, що стільки часу доведеться чекати його наступного візиту, — зітхнув маленький Якуб.

— А ми сливовиці поставимо в дубовій бочці, — блиснув ідеєю батько. — І як приїде, до-оброї со-рокалітньої і вип'є... Щоб тільки ти, прохвіст, не вижлоктал. Це для святого Миколая...

— Тату, я ж спиртного не п'ю.

— Зараз-то ти ще малий, а через півстоліття напевно з тебе п'яндилига буде сильніше, ніж дід, — похмуро пророкував батько.

Войславиці 1948 рік

Велику залу Будинку культури у Войславицях було забито до країв. Члени партії, міліціонери, ор-мовці, убеки... З повіту приїхав інструктор, але всі чекали на найголовнішого гостя. Усі зосереджено лузали насіння і вивчали напис: " Народ з

партією " .

Десь неподалік народ в особі партизана Юзефа Паченка якраз вибивав табуретку з-під ніг Славомира Бардака - члена партії та всіма ненавидимого стукача безпеки.

Несподівано весь будинок затремтів, коли на вулиці перед ним припаркувалися два танки. Двері в зал відчинилися, всередину маршем пройшли чотири охоронці в мундирах радянських десантних військ, з автоматами. За ними до зали зайшов непримітний чоловік із гострою чорною борідкою. Охорона просканувала поглядом зал, але, бачачи, що зібралися лише свої, і ніякий ворожий елемент на збори не прокрався, опустила зброю. Інструктор із повіту відкашлявся.

— Товариші, — сказав він. — Дозвольте мені представити нашого гостя з Москви, директора Інституту Дослідження Діалектичного Матеріалізму, дійсного члена Академії Наук СРСР, товариша Шмарагдова.

Присутні зааплодували. За вікнами вже опускалися ранні, зимові сутінки. Гість увійшов до трибуни.

— Товариші, — заговорив він польською мовою з сильним російським акцентом. — Тут ми зібралися не без причини. Відповідно до зібраних нами відомостей, у цій власне окрузі, саме сьогодні може статися безприкладна руйнація незламних принципів нового ладу. Як повідомляють наші джерела інформації, населення цього населеного пункту живе в глибокій і абсолютно помилковій впевненості, ніби в цей день Войславиці відвідає святий Миколай. Сили реакційного духовенства, що є рупором клерикальних сил, які, як відомо, у вашій країні є представниками міжнародного фашизму, втілюваного так званим лондонським урядом, підживлюють ці чутки. У тому числі й багато хто з вас, — пронизав випробувальним поглядом він тих, хто зібрався, — піддалося цим міфам. Незважаючи на ідеологічну роботу та зусилля, яких не щадили ваші органи керівної влади, деякі присутні тут поставили ялинки вже сьогодні, а не на Новий Рік.

Десятка півтора діячів почервоніло та опустило голови. Голова гминного осередку Базової партійної організації відразу чітко почав розподіляти листки паперу та авторучки.

— Пишіть самокритику, сучі діти, — прошепотів він.

Тепер гість з далекої Москви подивився на всіх трохи прихильніше.

— Певні фашистські антисоціалістичні елементи, що підштовхуються до дій міжнародними імперіалістами, напевно захочуть скористатися сьогоднішнім випадком, щоб посіяти плутанину і відірвати думки робітничо-селянського класу від Нового Року, що наближається, — продовжив він свою промову. - Тому нашим завданням сьогодні буде поставити заслін їхній підривній діяльності. Імовірно, цієї ночі у селі може з'явитися чоловік, переодягнений в так званого святого Миколая. Нашим завданням буде його захоплення та передача відповідним органам, які розкриють його міжнародні зв'язки... Дні капіталістичних кровопивців пораховані!

Інструктор із повіту підвівся з місця.

— Наші друзі з Радянського Союзу великодушно надали нам механізоване

обладнання та тридцять солдатів десантних військ. Ось план населеного пункту і запропонований склад постів, — поважав він карту.

— Курррка, ну і холодина, — буркнув собі під ніс інструктор. Шмарагдов на це пирхнув:

— Яка ще холодина? - прошипів він. - Ось у нас у Сибіру - це холод! А тут лише дванадцять градусів морозу...

Вони причаїлися за цвинтарною стіною. Перед ними було шосе, що веде на Хелм. Повний місяць висвітлював усе своїм похмурим, ніби нереальним світлом. На небі вже з'явилася перша зірка. З далеких Войславиць вітер доносив людські голоси. По хатах люди ділилися облаткою і співали колядки.

Радянські парашутисти стояли на варті неподалік, похмуро дивлячись у простір. Монгольські риси облич, очі немов щілинки, пальці стискають приклади гвинтівок. Ці люди не відступлять ні перед чим.

— А ви ж, товаришу, всього не розповіли, — звернувся до Шмарагдова секретар гмінного партійного осередку.

Росіянин похмуро глянув на нього.

— Ви знаєте все, що потрібно для виконання завдання, — буркнув він. - Вам його слід лише схопити. Всім іншим ми займемося у Москві.

— Сорок років тому люди говорили, що село відвідав справжнісінький святий Миколай...

— Товаришу, вам слід почитати роботу товариша Йосипа Віссаріоновича Сталіна "Критичний осуд релігійних забобонів", — обличчя москвича стало суворим.

Інші не наважилися пискнути жодного слова.

Декількома кілометрами далі святий Миколай швидко їхав по просіці через ліс. Несподівано, через засніжені кущі на гнідому коні виїхав якийсь тип

"От, курча, гітлерівець", — подумав Миколай, побачивши чорний кітель, але відразу впізнав Якуба. І полегшено зітхнув. Різдво у добірній частині СС — то був спогад, до якого він повертався ой як неохоче ... І що його спокусило туди влізти? Дурні есесівці прийняли його за переодягненого єврея, вони нізащо не хотіли повірити, що насправді він грек із Міри. І тоді вдалося змитися, навіть цілим і неушкодженим. Святий потягнув віжки на себе, і чотири олені загальмували. Вендрович зістрибнув з коня.

— Вітаю тебе, Миколай, — серйозним тоном промовив він.

— Кубусь, а точніше, тепер уже Якуб ...

— Він самий.

— Ти навіщо мене зупинив? Щось трапилось?

— Ну, ти, напевно, знаєш, яка у нас ситуація? - заговорив екзорцист. — Комуністи нас захопили. Образно кажучи "у селі москаль стоїть".

— Виходить, ти таки навчився читати, — усміхнувся святий.

— Та не треба було мені читати, по радіо "Вільна Європа" такі віршики передають...

Миколо, не треба їхати сьогодні до Войславиці, — став він серйозним. - Вони засідку приготували.

— На мене? - стурбувався той.

— А як же...

— Ти вибач, але їхати я повинен. Діти на мене чекають, знову ж таки дорослі. Борг волає...

— Блін, — буркнув Якуб, але не наважився використати власну силу проти святого. Він дістав з кишені штабну карту, ще зі старих добрих часів партизанщини. — Ну добре. Якщо ти так порушуєш питання, нічого не поробиш. Але подивися на план. Вони сидять тут, тут і ось тут... — зазначав він олівцем пости. - Єдиний шанс прослизнути, це через луки біля болітця.

- Тоді помітять ці, що під цвинтарем, - тверезо оцінив святий. — Надто близько вони.

— Я відверну їхню увагу, — пообіцяв екзорцист. — Сідай на мою кобилу, а я візьму санки... Почекай десь з півгодини і їдь прямо в село.

— Домовилися.

Миколай спустився з облучка.

Якуб зняв із сідла мішок із чимось важким, замість нього підвісив мішок із подарунками та потримав Миколі стремено.

За хвилин двадцять на посту під цвинтарем товариш Шмарагдов підвів голову.

— Чуєте? — Запитав він.

У повітрі лунав дзвін срібних дзвіночків.

— Їде, — буркнув секретар, перезаряджаючи пістолет.

— Не забувайте: у міру можливостей брати гада живцем, — ще віддавав розпорядження росіянин.

У блідому місячному світлі на засніженій дорозі з'явилися сани.

— Оленями запряжені, — шепнув інструктор із повіту.

— Теж мені, річ, — пирхнув Шмарагдов. - Напевно із зоопарку вкрав.

Солдати схопилися на ноги.

— Перетніть шосе і зайдіть його ззаду. Тихомнов, радист, викликай решту постів.

— Є!

— Ну от пташка і наша, — буркнув під ніс росіянин. Двадцять років на діда полюю...
Вперед!

Усі вискочили з придорожньої канави і попрямували бігом до саней. Дорога була вузька, розгорнутися не встигне, не втече.

— Блі-ін, а чого цей Микола¹ у чорне одягнений? — здивувався про себе секретар.

Тип на санчатах підняв ППШ.

— Лягай! - заволав Шмарагдов, але було вже пізно. Автоматна черга загуркотіла і через якийсь час повернулася у вигляді відлуння. — Вогонь! — завив москвич, розплющуючи в рові.

Бійці, що причаїлися з іншого боку дороги, почали стріляти. Гаданий святий

зіскочив у сніг і, ховаючись за бортом саней, витяг із сумки п'ят гранат.

Неподалік рикнув танковий двигун. Інші червоноармійці поспішали на допомогу.

І раптом – ну як на зло – з неба почав валити густий-прегустий сніг. Декілька хвилин, і білий туман затягнув собою все навколо.

Росіянин бридко вилаявся і навромацки попрямував у бік саней. По дорозі він спіткнувся об інструктора з повіту, що лежав на дорозі. Парти́йний діяч тримався за прострілене стегно і тихо стогнав.

— Спокійно, до весілля заживе.

— Так я вже одружений, — простогнав парти́йний.

— Зараз я за тобою повернуся, треба побачити решту.

Декількома метрами далі він натрапив на гмінного секретаря. Той теж був живий, рана в плечі була не смертельна.

— Блі-ін, і що ж це воно було? – здивовано спитав він.

— Як це що? Фашистсько-імперіалістична пастка, — буркнув росіянин. – А вам здається, що клерикальні сили лише ідеологічно народ розм'якшують? У кожному приході, якщо добре знайти, знайдеться радіостанція, динаміт, автомат ... Війна з релігією — це війна за виживання комуністичного суспільства. Ось сам подивись: у святого Миколая переодягся, але автомат на всяк випадок мав...

За кілька хвилин він дістався саней. У ході вогневого зіткнення всі чотири оленя загинули. Шмарагдов запалив ліхтарик, почав висвітлювати їх по черзі. У одного оленя ніс був неприродно червоним.

— Ти дивися... — буркнув про себе москвич.

Біля саней стовпилися парашутисти. Багнети в їхніх руках похмуро блищали.

— Жодного сліду, товаришу Шмарагдов, — доповів один із них. – Втік...

— Далеко не дійде, — обличчя росіянина розтягнулося в гидкому усмішці. – У селі дістанемо.

Святий Миколай штовхнув кілька розбортаних дверей і зайшов у теплу хату. Це вже остання... Обов'язкову норму відпрацюю, і можна буде повертатися до себе...

— Добрий вечір, хазяїне, — почав він і замовк на півслові.

Дюжина солдатів цілилася в нього з ППШ. Ззаду в спину ткнулися два пістолетні стволи.

— Ось ти і попався, — прошипів академік Шмарагдов. – Наручники...

Через кілька хвилин Миколай вже сидів у підвалі.

Спочатку його хотіли посадити в будівлі Громадянської міліції, але остаточно вибрали підвал банку, оскільки той був забезпечений товстими сталевими дверима. На всякий випадок. І одразу ж перший допит. У підвалі зібралися найвідданіші, присвячені в операцію товариші. У будівлі над ними на варті стало три десятки солдатів. Хто його знає, а як поляки захочуть відбити святого Миколая? Бійці поклали на підвіконня мішки з піском, стволи націлили в різні боки. Вікна, щоправда, зачинили, бо мороз кусався.

Якуб дістався до села городами. Скрізь панував спокій, тільки з хати долинали голоси. Люди співали колядки. Вендрович обережно подивився у вікно одного будинку, потім другого. Миколай точно тут був... Інакше, звідки взялися б радіоприймачі "Філіпс", пляшки з "Джоні Уокером", банки з шинкою та інші товари капіталістичного виробництва, які щільно покривають столи? Тільки от, куди ж він подівся? Ще й кобилу йому треба віддати... З-за пам'ятника виринула тінь. Семен.

— Якубе, — серйозно повідомив він. — Комуністи святого Миколая схопили...

— От чорт, — тяжко зітхнув екзорцист. — Де його тримають? Ми маємо його витягнути...

— У банку. Тридцять росіян його охороняють... Самі не впораємось.

Якуб почухав голову.

— Бочку пам'ятаєш?

— Яку бочку?... А-а, ту... Ясна річ.

— Її закопали в тебе, щоб мене не спокушати... Сто двадцять літрів сорокарічної сливовиці. І якраз слушний випадок.

— Земля ж як камінь. Нічого, у мене лом є. Поповзли до мене.

За кілька хвилин у двері банку постукали два занесені снігом тубільці.

— Чого? — гаркнув зсередини командир.

— Пугу, пугу, козак з Лугу! — весело відповів Семен. — Ми прийшли до вас, товариші, відзначити ваш великий успіх. Прикотили діжку горілки від вдячних мешканців села.

Командир намагався було протестувати, але його підлеглі, почувши про діжку горілки, витягли саперні лопатки. Командир здався і відчинив двері.

Якуб із Семеном закотили бочку.

— Сливовиця, сорокарічна, спеціально для такого випадку зберігали, — розхвалював Якуб. — І ковба-ска на закусок знайдеться...

Він вибив корок. Тісним фойє банку рознісся райський запах. Відразу з'явилися і стопки.

— Давайте вип'ємо за ваші успіхи з релігійним забобоном, — запропонував Семен.

Випили раз, потім знову ... Невідомо звідки з'явилася гармошка, з трьох десятків горлянок пролунала пісня:

Піднімайся країно велика,

Иди, на бій святий...

Чергові порції булькали в змучених жадобою ковтках. Ковбаса зникла метрами, у печі пеклася картопля на закуску.

— Ну що, гад, признавайся! — гаркнув росіянин. Святий Миколай глянув на нього з деяким подивом.

— У чому я мушу зізнаватися? — здивувався він.

— Ах ти... реакціонер... — вийшов слиною Шмаргадов. — Зараз ми тобі покажемо...

Святий легенько посміхнувся.

— Ви робите дуже серйозну помилку, — сказав він. — За святого Миколая мене приймаєте.

— А ти всього лише видаєш себе за нього? - не витримав гмінний партійний секретар.

- Ні за кого я себе не видаю. Я - Дід Мороз.

— Чого? - не здивувався інструктор із повіту.

— А чому це ти прийшов перед Різдвом, а не на Новий Рік? — гаркнув Шмарагдов.

— По-перше, після революції ви поміняли календар, і тепер Новий Рік настає пізніше, — пояснив святий. - А крім того, товаришу академіку, чи читали ви доповідь товариша Сталіна "Про проблеми боротьби з католицькими забобонами на окупованих територіях"?

— Звичайно, я навіть сам її написав, — знизав той плечима.

— Тоді ви маєте пам'ятати, що зміни слід запроваджувати поступово? Спочатку Дід Мороз стане ходити замість святого Миколая, потім Святвечір пересунемо на Новий Рік, і тільки потім ототожнимо зміст з формою ...

— Чо-орт ... Справді. Я сам це і придумав. Не думав тільки, що воно вже реалізується.

— Крім того, зверніть увагу на те, що святий Миколай був єпископом. А де, в такому разі, мій єпископський посох - пастораль?

І справді, у затриманого ніякої пасторалі не було. Ніхто не знав, що посох залишився в снях.

— Так Діда Мороза ж не існує, — несміливо запротестував гмінний секретар.

Арештант на це лише засміявся.

— Схоже, не читали ви роботу товариша Леніна "Матеріалізм та емпіріокритицизм" щодо буття, яке визначає свідомість, — заявив він. — Це ж цілком ясно, що якщо відповідна кількість народу у щось вірить, це "щось" стає дійсністю ... Теза — антитеза — синтез — діалектика ... Ви ж самі найкраще знаєте, що Ленін — він вічно живий, — звернувся арештант російською мовою до Шмарагдова.

— Звідки ви знаєте? - не зміг приховати здивування академік. — Це ж державна таємниця, яка найретельніше охороняється...

— Я — еманация віри мільйонів радянських дітей, покликана до життя творчим актом комуністичної партії, — гідно заявив схоплений. - Я є матеріальним утіленням самого комунізму. Ось не замислювалися ви, чому я маю червону шубу? - Святий Миколай із задоволенням зазначив, що застосований ним метод промивання мозку починає приносити очікувані ефекти. - Я комуніст, набагато кращий за вас! Мій світогляд вроджений, коли ви повинні його в собі виховувати...

— Ой... — вирвалося в інструктора.

— Під лісом же трапилася сутичка з реакційними силами, які хотіли прорватися в село, щоб мене схопити і прикінчити. Це вже не вперше... А ви, добні, замість того, щоб схопити того, схопили мене...

— Просимо вибачення, — росіянин зняв з бранця наручники.

— Браво! Діалектичне мислення — це основа, — обдарував його той усмішкою.

Тільки тепер всі помітили, що частина зубів у нього - за російською модою - золота.

— Мені час, — сказав чоловік у шубі. - Бесіда приємна, але самі розумієте, діти чекають...

Він забрав кинутий у кутку мішок. Досі той здавався зовсім порожнім, але тепер гаданий Дід Мороз витяг зсередини дванадцять товстих томів, оправлених у позолочену шкіру.

— Твори Сталіна, видання люкс, тільки для вищого керівництва та членів політбюро, — похвалився він. - З автографом автора. Це для вас, товаришу Шмарагдов... І скромна допомога на розвиток Інституту Розвитку Діалектичного Матеріалізму... - дістав він із того ж мішка двадцять пачок банкнот по сотні карбованців. Пачки були обгорнуті банківськими бандеролями. — Тільки, будь ласка, розпишіться в отриманні, — підсунув він бланк. — А для вас, — звернувся "Дід Мороз" до гмінного секретаря та інструктора з повіту, — по пляшці "столичної"...

Пляшки були дволітрові, з прикрашеними та позолоченими етикетками з нагоди чергової річниці Жовтневої Революції.

— Бувайте, — посміхнувся він і неквапливо посеменив сходами нагору.

А п'янка в банківському фойє якраз добігала кінця. Радянські десантники валялися непритомні. Якуб із Семеном насилу трималися на ногах, але тяжке випробування вони витримали з честю - не так легко перепити три десятки російських солдатів.

— О, то ви тут? - здивувався Миколай, виходячи з ведучого до підвалу коридорчика.

- Ми прийшли тебе рятувати, - пояснив Якуб.

- Знаю. - Святий запустив телепатичний зонд та миттєво оцінив ситуацію. — На тебе, Якубе, завжди можна покластися... Так само, як і на твого батька, пам'ятаю, як разом ми йшли від облави агентів охоронки... Ось тільки ризикували ви даремно. Як бачите, я й сам спокійно впорався.

— Твоїх оленів перестріляли, — буркнув екзорцист.

— Що поробиш, нових дістану...

Усі троє вийшли на мороз. Вендрович вручив гостю літрову пляшку сливовиці.

— Тільки стільки на дні бочки й лишилося, — виправдовувався він.

— Дякую. Обов'язково вип'ю за ваше здоров'я. А мені час, — повідомив святий. — Але за сьогоднішні труди дещо вам подарую.

Він сунув руку в мішок і дістав новенькі чоботи до коліна.

— Ризький "Провідник"? - здивувався Якуб. - Дореволюційні. Це ж років тридцять таких не виробляють....

— Ну, ти ж розумієш, якусь дешевку я б тобі дарувати не став, — усміхнувся Микола. — А це тобі, Семен. — Він витяг на світ повний білогвардійський мундир з усіма додатками. — Тільки пам'ятай, надіти можеш тільки в православний Святвечір, 6 січня ...

— Так я зараз вдягну, релігію давно вже змінив. - Старий козак був зворушений до сліз.

- То що, знову побачимося лише за сорок років? - насупився Якуб.
- Нічого не поробиш. Такими є принципи.

Академік Шмарагдов сидів у чорній "волзі". Збудження не дозволяло йому спокійно розмірковувати. Виходить, Дід Мороз і справді існує! Росіянин вже склав чорновий рапорт для Інституту, тепер же, зі слізкою на очах, погладив шкіряні корінці товстих книжок. Гарне видання! Ексклюзивне! Вся Академія Наук заздритиме. Та ще автограф самого Автора! Поруч лежали рівні пачки радянських банкнот. Автомобіль пригальмував. Кордон. Перевірка, чи треба було вийти з машини і зайти в будівлю. Вчений подав паспорт митникові.

- Із Польщі повертаєтеся? — Співробітник окинув подавця похмурим поглядом.
- Так.
- Відкрийте валізу, товаришу, — наказав той.

Академік спокійно поставив валізу на столі, оббитому листами оцинкованого заліза, відкрив кришку. Митник, тільки-но глянув усередину, тут же схопив гвинтівку і переклацнув затвор. Чорне, оксидоване дуло він притис до грудей вченого.

- Під стіну, гад! — гаркнув він.
- Та в чому річ? - злякано проблищав Шмарагдов.

А митник уже схопив слухавку телефону.

— Товаришу капітан? Доповідаю, що я тут якогось шпигуна впіймав. У нього ціла валіза творів Троцького. З автографом та присвятою! Тьху! Ага, і половина кубометра американських доларів.

Гминний секретар і його приятель налили собі ще склянку горілки з сувенірної пляшки від Діда Мороза.

- Чорт, щось перед очима темні плями попливли, — поскаржився інструктор із повіту.
- П'ємо швидше, це затемнення.

Через сорок років

Якуб із Семеном саме сиділи біля кадї для браги і куштували - дозріла та чи ще ні. Найповніше бажання байдикувати охопило їх досить скоро, і вже після другої склянки вони вирішили, що самогон гнати в принципі навіть і не потрібно, раз можна пити десятивідсоткову бражку.

— І ти розумієш, у тій фантастичній книжці, що я читав, була у них така штучна ластівка, а всередині в неї камера і маленький моторчик, — пояснював Семен. — Такий шпигунський літачок.

І цієї миті на засніженому підвіконні сараю приземлився грак.

— Мусори літачок шпигунський надіслали! - закричав екзорцист і шість разів випалив із револьвера.

Крізь розбите скло подуло холодом, тож приятелі завісили вікно ганчіркою і випили

ще по одній.

Якуб прийшов до тями вранці на погризеній мишами підлозі сараю.

— Ось тобі й на, — сказав він сам собі. — А так якщо подумати, то грака від мусорів я ще не бачив... Гаразд, камеру виколупаємо та заженемо, а пташку — у каструлю.

— Так він же не справжній, а штучний, — промимрив старий козак.

Необроблена бражка приємно знущалася над ним.

Якуб вийшов і, блукаючи через сніг, дістався вікна. Птах, а точніше — що від нього залишилося після шестиразового влучення кулями з нагану, все ще валявся тут. На диво екзорциста, куль у середині не було.

— Чорт, — розчаровано прокоментував він.

Раптом на його подвір'я скочив міліцейський "тарпан". Завила сирена. Якуб був настільки пригнічений справою з птахом, що навіть не кинувся тікати. З "тарпана" браво вискочив Бірський.

— Обшук! — громовим голосом заявив він.

У екзорциста вистачило інстинкту непомітно викинути зброю в кучугуру. Мусори ж спритно взялися до справи.

— Сто двадцять літрів браги в бочці, — доповів Ровицький, виходячи з сараю.

— Ви, громадянине Вендровичу, непоправним грішником є, — суворо промовив дільничний. — А готового самогону не знайшли?

— Ні краплі. Але там валяється Семен. Схоже, вночі самою бражкою нажралися... Цей теж ледь стоїть на ногах...

— За бражку ви нічого мені вдіяти не можете, — обурився Якуб.

— Ні, але якби ми завтра заскочили, то була б не бражка, а самогон? — поцікавився мусор.

— Нічого мені не доведете.

Дільничний трохи посміхнувся.

— Це коли у нас Святвечір? Післязавтра? Хлопці, а вилийте цю бочку в канаву і хлоркою добре присипте. Нової бражки він поставити вже не встигне. Тож тут, на Майдані, цього року свята будуть сухі.

— А щоб тебе всього скрутило, хорт ...! — занув Якуб. — А до речі, хто мене заклав?

— Юзеф Бар... Що це, Вендровичу?! Хочете, щоб я службову таємницю видав?

Годиною пізніше обидва старі сиділи на лавці, похмуро дивлячись на калюжу бражки, що замерзала.

— А з хлоркою вже не вдасться вигнати? — заговорив Семен.

— Та ти чого, я б людей потруїв... Нічого не вдієш, доведеться напувати село з резервів... А цим слугам закону я ще покажу, — погрозив він кулаком у бік міліцейської дільниці.

— А що ми їм можемо зробити? — зітхнув Семен. — Хіба що в тебе ще залишився той ящик динаміту від батька?

— У мене завжди чогось знайдеться, тільки ... — І тут його очі погано блиснули. — Це який у нас рік? — Запитав він.

— Рік? Здається, 1988, — буркнув у відповідь Семен. — Так, це ж нещодавно ми мені дев'яносто п'ять святкували. А ти чого питаєш?

— Це ж рік святого Миколая, — нагадав йому приятель. — У будь-якому разі, він обіцяв.

— Ти дивись, точно! — зрадів Семен. — Я зовсім забув... А цікаво, хто ще в нього вірить... Може ж статися, що він тільки до них прийде...

— Ні, він завжди до всіх приходив, — згадав Якуб. — Нічого не вдієш, треба листа писати.

— Святому Миколаю? Йому лише діти пишуть.

— А мені — як? Не можна? — розлютився екзорцист. — Кожний може...

Щойно Семен почалапав у свою халупу, Якуб улаштувався за столом. Перед тим він перетрусив ящик і дістав ручку-вставочку, ще від діда, і чорнильницю з залишками ще довоєнного чорнила. З горища він стягнув пакет, добре обгорнутий восковим папером. Він старанно закрив вікно і витяг з пакета... буквар. Пам'ять його не підвела.

На одній з останніх сторінок було зображено весь алфавіт і навіть малюнки: як слід вимальовувати, коли пишеш від руки.

Якуб відрізав шматок пакувального паперу і, послинивши перо, почав зосереджено калякати. Близько півночі закінчив. Лист вийшов чудовий, цілих чотири рядки. Після цього він додав підпис, щоб Миколай знав, від кого лист надійшов. Листа поклав на підвіконня. Звичайно, було б краще надіслати поштою, але адреси він не знав. Втім, конверта в нього також не було.

А вранці Святвечора перед будинком Якуба зупинилися санки, запряжені четвіркою оленів. Святий Миколай зістрибнув із козел і зайшов у халупу.

— Якубе, скільки літ, скільки зим, — привітався він.

Вони потиснули один одному руки. Екзорцист виставив пляшку сливовиці. Випили, налили по новій, бо після першої ж не закушують... Потім випили по третій, адже Бог трійцю любить, потім по четвертій: адже будинок з чотирма кутами, а у коня чотири копита. Потім по п'ятій, воно ж на руці п'ять пальців, а в танку — три поляки, грузин і собака, потім по шостій: адже раніше в тиждні шість робочих днів було, а потім і по сьомій: у тиждні все ж сім днів, а скарб вічно лежить за сім кроків від місця, де його шукаєш...

— Те, про що ти просив, суперечить усім приписам, — сказав Микола після восьмої. — Тільки, курррка, коли ти і твій батько двічі врятували мене від загибелі, то, гадаю, ми прикриємо очі на параграфи.

— Ми ж говоримо не про те, що є законним. Говоримо про те, що є можливим, — зрадів Якуб.

— Коротше, мішок діє так: суєш руку всередину ...

Бірський похмуро стирчав у відділку. Один. А що тут поробиш? Кидали монету, хто чергуватиме на Святвечір, випало йому. Народ в окрузі спокійний, скандалів не буде, але міліція на випадок має бути насторожі... В принципі, варто було б Вендровича заарештувати до з'ясування - ось сидів би він зараз у камері, було б з ким побалакати, вони навіть могли б, хоч це й проти правил, по чарці випити... А тут ще ці ідіотські плітки, що начебто святий Миколай з'явиться. Справжнісінький. Він давно про це чув. Народ в окрузі страшенно забобонний...

Несподівано хтось постукав у двері.

— Заходьте, — бравим голосом запросив Бірський.

Подуло холодом, і у двері з'явився Святий Миколай. Причому, справжнісінький, зовсім не такий, яких малюють на поштових листівках. Яскравий плащ із розшитою золотом парчі, єпископська митра на голові, в руці пастораль, на спині - мішок. Щоправда, у його постаті було щось до занепокоєння знайоме...

— Привіт, мусор, — промовив гість. — Бажаю всього найкращого.

— Ти хто такий? - схопився Бірський за зброю.

— Не обманюй себе комуніст-атеїст. Ти чудово знаєш, хто я такий... І подаруночок тобі є... - Микола сунув руку в мішок. — А будь ласка, — виклав він на стіл новенький автомат "Узі". - Своєю іржавою тетешкою можеш у вусі копирсатися, а не ганятися за злочинцями...

— Але ж такого не буває...

Міліціонер обмацав зброю. Воно було справжнісіньким: пальці в метал не провалювалися. А Микола виставив на стіл пляшку шоколадного лікеру.

— А тут: щоб було чого почитати у вільну хвилинку, — поклав він на стіл стопку книжок. — І пам'ятай, щоб мені не чіпати Якуба Вендровича, бо розгу отримаєш, — погрозив святий пальцем і попрямував до виходу.

Цілком ошелешений дільничний оглядав зброю... Ось це була штука, друзкам з інших ділянок тільки заздрити. Але ж... Так ні, Миколай пішов! Холера, але "узі" не зникав. Чи, таки, Миколай існує? Бірський випив склянку лікеру. Напій був божественним на смак. Бірський налив собі ще порцію.

А десь за годину перед ділянкою з писком шин зупинився патрульний автомобіль: летюча бригада з Любліна. Два інспектори увійшли до приміщення без стуку.

— Перевірка, — повідомив один із них, — пред'являючи посвідчення.

— Дільничний Бірський повідомляє...

— Вільно. А що це за холера? — Інспектор дивився на імпортну волину, що все ще лежала на столі.

- Доповідаю, що це автомат.

- Бачу. І що він тут робить? У ваше спорядження він не входить.

- Це святий Миколай приніс, - посміхаючись, доповів міліціонер.

Інспектор якимось не поділяв його веселощів.

— Святий Миколай? - процідив він крізь зуби. — Ану подуй в трубочку. Ха-а-ароші справи: ліва волина і більше трьох проміле. Поїдете з нами.

Другий переглядав залишені святим Миколаєм книжки.

— Твори Януша Корвіна-Мікке, — буркнув він під ніс. — Надруковані у якійсь незаконній підпільній друкарні. То це що ж, дільничне, прямо на робочому місці проти держави агітуєте?

І він злісно грюкнув книжкою по шафі. З шафи на підлогу вилетів членський квиток "Союзу Реальної Політики" і — немов метелики — два десятки банкнот по сто доларів.

Наближався Новий Рік, тому зал у півній був заповнений до країв. Якуб із Семеном сиділи за своїм особистим столиком у кутку. Їх супроводжував якийсь приїжджий, одягнений у велике пальто з верблюжої вовни. Ковбойський капелюх із широкими полями затуляв обличчя, багата сива борода ховалась під краваткою, одягненою на картату фланелеву сорочку.

— Здоров'я! — Якуб підняв кухоль, і всі випили вже всьоме. Двері, що вели на вулицю, відчинилися, в пивну ввалився Бардак.

— Юзеку, та що ж воно з тобою сталося? — запитав хтось з п'яниць, побачивши друга.

І справді, видок у Бардака був невеселий: пика в синцях, сам весь пом'ятий...

— По морді дали, — відповів він.

— І хто ж тобі так приклав?

— Святий Миколай різки мені приніс, — поскаржився стукач. — Так ще одразу ж їх і випробував...

Троє відвідувачів за кутовим столиком ледве стримували сміх.

А тепер ми зустрічаємося зі справжнім Дідом Морозом. Автор цього зовсім не веселого оповідання, Томаш Пацинський написав дві збірки оповідань про Діда Мороза та Аню-Матільду, в яких ті бравно розправляються з будь-якою казковою "босотою" і навіть із самим Сатаною. Автор має трилогію зі світу Робін Гуда і альтернативно-історичний "Вересень". Довгий час Пацинський був редактором першого у Польщі фантастичного мережевого порталу "Фаренгейт". Сподіваюся, що колись російськомовний читач познайомиться і з іншими творами цього талановитого (вкрай шкода, що він так рано пішов від нас) письменника.

ТОМАШ ПАЦИНСЬКИЙ

РІЗДВЯНА ОПОВІДЬ

(Tomasz Paszyński - Opowieść wigilijna)

(zb. Linia ognia)

Вони наближалися, оточуючи півколом. Посередині бородатий цимбал з жирною п'яною пикою уламком більярдного кия стукав собі по лівій долоні. По його морді розтікалася хтива усмішка. Він був впевнений у зверхності, навіть оглядатися не треба було, відчував присутність друзів.

У того, що зліва, не було нічого, ніякого кия, кастета, бейсбольної бити. Та йому вони й не були потрібні, вже на перший погляд видно, що достатньо голих рук. Голі передпліччя, блискучі від поту, вкриті непристойними татуюваннями. Зате інший, той, схожий на щура, що ховає обличчя в тіні... Дівчина вловила відблиск, низько, відблиск світла, відбитого від розбитої пляшки, яку той тримав за шийку. Так званої трояндочки.

Але вона не злякалася. Тільки облизала пересохлі губи.

Товсторожий цимбал підняв уламок кия, підіймаючи його для удару, що був безнадійно сигналізований. Він рвонув уперед...

Дівчинка несхвально видула губи. Вічно воно так. Швидкий уник, товсторожий з подивом намагається утримати рівновагу. Удар по шиї, легкий, нанесений як би мимохідь, валить його, напруженого, на підлогу; з брудних дощок бухає пил. Смуги світла чудово танцюють у темному інтер'єрі забігайлівки.

Вічно воно так. І зараз, під чудові відгомони, схожі на рубку дерева дюжиною дроворубів, Стівен Сігал швидкими ударами перетворює на котлету обличчя другого типу, того з татуйованими лапищами. А той лише спливає кров'ю в такт ударів, з регулярністю та великим об'ємом городньої поливалки. Так, тепер...

— Нууу, теж мені... — буркнула, мацаючи по ковдрі в пошуках лінивчика. Зараз той, з пляшкою, підкрадеться ззаду, стане так, щоб отримати прямо в тім'ячко підйомом стопи в ковбойському чоботі. Шукаючи пальці натиснули кнопку. Той самий відгук, глухі удари в шаленому темпі. На наступному каналі Джекі Чан творив те саме, хіба що граціозніше. Ще канал. Фігня, анімовані сніжинки, гномики в червоних ковпачках. Інший канал.

— Прошу тебе...

Рука, що тримає пістолет, схована за спину, пильний погляд у вічко.

— Прошу тебе... — губи тремтять, із заповнених сльозами очей по щоці стікає струмок, розмазуючи кров із розбитої губи.

Дівчинка широко розплющила очі. Ну впусти ж її, впусти... Вона чекала клацання замку, клацання звільнених засувів. Чекала, напружившись, хоч чула цей звук стільки разів, хоч знала, що за мить почує його.

Тривале очікування, нарешті такий бажаний звук. Матильда втискається у двері.

Жаль, подумала, шкода, що тільки зараз. Безпомилково влучила по кнопці, на екрані з'явилася зелена смужка. Буде голосніше.

А жаль. Охоче побачила б ще раз жирну пику батечка, що повзає в коридорі, перш ніж Гері Олдмен вистрілить в черговий раз. В тата чи там чергового дядечка, один чорт. Відчула, як схопило шлунок. Ні, не один чорт, цей останній дядечко винятково шкідливий. Особливо, якщо його розбудити, коли хропе після п'янки.

Хропе по п'янці... Все ще відчуваючи судому в шлунок, мацала рукою в пошуках пульта, не влучила, пластикова коробочка впала на підлогу. Метнулася за ним, вискакуючи з-під ковдри, намацала, на щастя, одразу ж – під ліжком. Зробила телевизор тихіше, якийсь час прислухалася, стоячи босоніж на холодній підлозі. Тиша. Лише невиразне хропіння, що доходить крізь тонку перегородку. Може, і ні...

Скрип ліжка чітко пролунав крізь тонкий гіпсокартон. Гіпсокартон, це вона знала точно, відколи попередній дядечко по п'янці вибив дірку кулаком. Хотів ударити маму. Тільки та завжди була швидкою, майже як Стівен Сігал. На такій роботі хочеш не хочеш, треба бути швидкою.

Ліжко заскрипіло ще раз, дійшла смутно помітна лайка. Дівчинка стояла, не рухаючись, стискаючи пульт у раптово спітнілій долоні. На екрані Леон розливав молоко по склянках.

Ще раз глухе бурчання. Повільно переходить у ритмічне похрюпування. Дівчинка розслабилася, відчуваючи, як тремтять ноги. Ці плитки ПВХ такі холодні. Тихо, щоб не поворухнути скрипучого ліжка, вона вповзла під ковдру. Обережно збільшила гучність, на трішки. Все одно, всі діалоги вона знала напам'ять.

Довбані свята. Мама повернеться тільки під ранок, бліда під макіяжем, довго ще розминатиме опухлі від туфель на шпильках стопи. Дядечко ж шастатиме по квартирі, перекидаючи старі меблі, і розшукуватиме пляшку, яку обов'язково сунув кудись увечері. Поки не знайде і не зробить кількох ковтків, під руки йому краще не траплятися. Зрозуміло, лапати ще не буде, не вранці, але ось в око дати може. Інстинктивно торкнулася досі ще опухлої губи. Це він зранку почастивав, незважаючи на те, що мама пообіцяла йому за це очі видряпати. Все-таки стукнув, вранці напередодні Різдва.

— Невже життя завжди таке засране? — запитала Матильда.

— Завжди, — відповіла вона разом із Леоном. — Завжди, сестричка... — додала вона трохи пізніше.

Матильда складала пістолет. Оксидовані деталі безпомилково потрапляли на свої місця.

От міг би притягнути щось подібне, цей чортів святий Миколай. Залишити є де, посміхнулася сама собі, навіть ялинка є. З лампочками, купленими у русаків за десятку; дядько смикнувся, коли побачив, як мама принесла зелене деревце. Навіть намагався бути милим, але вже після того, як засмоктав свою порцію. Занадто милий. Вона затремтіла, згадавши дотик слинних губ на щоці, як дряпала неголена шкіра. І лапу, що боляче стиснула сідницю. Тепер синець залишиться.

Мама тоді закричала на нього, рвонула за плече, блиснула нігтями в зенки. Той почав по-дурному пояснюватись, балакучий і добродушний після першої ранкової чекушки. Закінчилося все скандалом.

От міг би принести пістолет. Міг би... Тільки ніякого святого Миколая і немає. Можливо, під ялинкою вона сама знайде банкнот, від мами, звісно, якщо встане рано, якщо дядечко не встигне спіонерити на горілку. Тому що мама заскочить лише під ранок, на хвилинку. І знову вирушить на роботу. Дуже багато п'яненьких таточок і дядечок вештається по забігайлівках, замість того, щоб примірно сидіти з родиною.

Набагато більше, ніж у звичайні дні. І, як казала мама, як же їх не обскубти. Звичайно. Адже могли б загортати подарунки замість того, щоб заливати очі та шукати на дупу пригод. Адже ніякого Миколая немає.

Але пістолет принести б міг. Вона представила, як вона стоїть над дядьком, представила викривлене страхом обличчя, мушка точно між буркалами, що набігли кров'ю. Вооо... тепер не розпускатимеш руки...

Тільки Миколая не буває. А дядько не торгує дуррю, взагалі нічим не торгує. Ніхто не прийде його вбити, жодного Олдмена зі своєю командою. Тому що дядько ні в кого дурь не свисне, ні в якого великого боса. Найбільше це знову заявиться дільничний, а потім дядька випустять через дрібну шкоду для суспільства. І добре, хоча б кілька днів.

Немає Миколая. Тоді на який ляд ця довбана ялинка? На який ляд усе це?

Ніхто не запусить коріння. Ти обманюєш себе, Матільдо. Це лише рослина, поганий бур'ян. Леон пішов і не повернеться. Ти залишилася одна, дурна засранка.

Дівчинка витерла сльози, натиснула кнопку вимкнення пульта. Кінцеві титри перетворилися на тонку лінію, потім на Крапку. Крапка згасла; екран ще кілька секунд світився, блідий прямокутник у темряві. Потім став зовсім темним.

І тоді вона почула той звук. Тихий передзвін дзвіночків.

Jingle bell, jingle bell... Сріблястий брязкіт дзвіночків настирливо складався в мелодію, він доходив звідкись зовні, через темне, щільно закрите шторою вікно. Дзвіночки наближалися і віддалялися. Дівчинка лежала тихесенько, знову була маленькою дівчинкою, а не позбавленим ілюзій, жорстоким підлітком. Широко розплющеними очима вдивлялася в темряву, але замість неї бачила сяючу ялинку, сріблясті нитки дощукі, ланцюжки з кольорового паперу. Круглі кульки, що так смішно відбивають дитячі обличчя, збільшують цікаві носики, пухкі щічки. Білосніжок з гномиками, оленя Бембі — чи як там його звали...

Дзвіночки задзвеніли ще раз, потім затихли. А потім...

З-за тонкої стінки долинув глухий стукіт, невиразна лайка. Дівчинка застигла, кудись зникла ялинка, мерехтливі вогники. Дядько звалився з ліжка. Зараз встане і...

Лайки, перемішані з тихим човганням, а на тлі — постійний хрип. Дядько вічно так хрипить по п'янці, ніби ось-ось задихнеться, немов ось-ось схопиться з ліжка в безнадійній битві за те, щоб втягнути ковток повітря. Чим сильніше хрипить і давиться, тим дужче дрихне. Щось стукнуло об підлогу. А дядько хропе.

Знову стукіт. Але вже не там, за тонюсенькою перегородкою, де стоїть скрипуче ліжко. Адже це... Ну так, це з великої кімнати, як правило, порожньої та холодної, там, де стоїть ялинка. Хтось увімкнув російську гірлянду, бо з-за дверей через матове скло

сочиться різнобарвний відсвіт.

Jingle bell, jingle bell... Дзвіночки знову дзвенять, сріблястий звук наближається, знову видаляється. Здається, що він заповнює ту похмуру нору, яку невідомо чому називають житлом. Світло, що виходить від дверей, добуває з мороку плями на шпалерах.

Дівчинка відчуває холод у кінчиках пальців, десь глибоко таїться страх. Але ж... Адже цього не може бути. Адже його немає. Все це лише сон.

Зараз прокинусь. Буде холодна квартира у брудному блочному будинку. Буде цей кабан, що зараз хропе за стіною, цей... Пед... Стривай, як же казала мама? Ти, педику? Ні, ти, педофіле, пригадала вона. Буде зелена колючка з російськими лампочками, криво встромлена у відро з піском. Дядько кривився, казав, що котами несе, коли принесла. А чим ще має смердіти, адже з пісочниці притягла...

Зараз прокинусь. Але з цією думкою відкинула ковдру, стала на холодних плитках, відчула тремтіння. Блін, який же цей реальний сон, промайнуло в голові. Зробила один невпевнений крок, другий. Схопила ручку дверей. Дзвіночки все ще дзвеніли, заповнювали всю голову, здавалося, оточуючи з усіх боків. *Jingle bells...*

Натиснула на ручку, двері жалібно заскрипіли, неначе кіт, якому наступили на хвіст. Незважаючи на сріблястий дзвін, що заповнював усе і вся, почула, як хропіння дядька на мить перервалося. Мить тяглася довго, відміряна глухими ударами серця. А коли здалося, що минула ціла вічність, застогнали пружини, дядько чогось пробурмотів і знову захропів з регулярністю кварцевого годинника. Дівчинка відчула полегшення, що стікає з хвилиною тепла. Все ще оповита дзвоном дзвіночків, вона рішуче штовхнула двері.

Російська гірлянда не могла давати такого сяйва. Рахітична сосна сяяла всіма кольорами веселки, рефлекси грали на голках. Навіть котами не смерділо, ніздрі заповнив бальзамічний аромат смоли, і щось на кшталт запаху нещодавно запалених свічок, теплий запах плавленого воску.

Обличчя дівчинки осяяло. Широко розкритими, захопленими очима вдивлялася вона в ялинку. І в того, хто повернувся спиною, пригнувся під нею.

А пригнувся під нею хтось, одягнений у довгу, підбиту біленьким хутром червону куртку. З-під шапки, теж червоної, з помпоном, вислизали довге сріблясте волосся. Святий Миколай бурчав щось під ніс, копаючись у величезному, забитому чимось мішку. Теж червоному. Пузатому, до країв, наповненому всякими сюрпризами.

Вона не була жорстоким підлітком. Вже не хотіла бути Матильдою з великим пістолетом. Знову була маленькою дівчинкою, маленькою Анечкою. Знов, як багато років тому, як ледве-ледь пам'ятала. Коли ще з ними був тато...

Вона широко посміхнулася, радісно, губи самі зібралися, щоб повторити пісеньку дзвіночків. Від захоплення навіть ляснула в долоні.

Нахилена над мішком спина Миколи, що бурмотить, здригнулася.

— ...мати! — закінчив він з розгону, голосніше і чіткіше. Повільно обернувся. Побачивши дівчинку, скривився.

— ...мать! - повторив він. — Ну ось, знову...

Дзвіночки замовкли. Вона бачила обличчя Миколая, здивовано наголосивши, що той зовсім не круглощокий, рум'яний і добродушний. Дивлячись на висохлу, бородату фізіономію, його можна було прийняти за Осаму бен Ладена. Якби не шапка із смішним помпончиком. Але... але все, крім того, збігалося. Куртка... мішок... І подарунки.

— Випадково... — несміливо промовила вона, витягнувши руку.

— Стій, де стоїш! - гаркнув Санта. Його очі блиснули дуже жорстко. Наче очі Осами. Дівчинка відступила, усмішка застигла на її обличчі.

— Гаразд, не бійся, — нещиро посміхнувся прибулець. — Ну так, я — Святий Миколай, Санта Клаус ... — швидко додав він, бачачи губи, що згинаються в підковку. Не можна так різко, відчитав він себе, ще злякається.

Посмішка поступово повернулася на обличчя Ані. Це лише сон, подумала вона. Ну та гаразд, нехай триває...

- Ти приніс мені подарунки?

Микола був явно спантеличений. Він відвів очі і почав копатися в мішку.

— Тааа... — буркнув він у відповідь. — Тільки все це вже й так нікому.

Вчасно перервав. Аби не перелякати.

— Що ти сказав?

Та гаразд. Рука Санти, що копається в мішку, знайшла предмет, що розшукується. Він міцно схопив його і повільно обернувся. Час, чим швидше, тим краще. Треба йти далі, тільки-но спалахнула перша зірка, роботи ще навалом. Можливо, наступну не спартачить.

— Я мушу тебе вбити.

Аня повірила одразу ж. Мала повірити. З лиця Миколая дивилися холодні, нерухомі очі Осами бен Ладена. Взагалі, дивилися вони з-під смішної шапочки з помпончиком, але й над стволом тупоносого револьвера. Як мінімум, .45 АСР, мимоволі відзначила вона, незважаючи на параліч, що охопив її. Занадто багато бойовиків вона бачила.

— Я мушу тебе вбити. Ти мене бачила, так що я винен.

Він все ще тримав її на мушці, цілячись у центр грудей. А він у цьому розбирається, зауважила Аня якоюсь часткою розуму, тією, що ще не була до кінця заповненою паралізуючим страхом. З такого револьвера стріляють у найширшу частину мети.

— Принципи такі... — додав Санта, зовсім непотрібно, вільною рукою копаючись у мішку з подарунками.

Дзвіночки замовкли. Замість них було чутно лише гідкий звук, скрип нарізки

глушника, що нагвинчується на ствол. Санта в цьому розбирався.

Під стовбуром револьвера бовталася прив'язана до нитки картка, прикрашена щокастим янголятком та об'ємними ялинковими гілками. Можна було прочитати зроблений від руки напис: For Michael with love, Merry Christmas - Mamma. Англійською, але з явним сицилійським почерком.

Санта-Клаус вловив її погляд.

— Ага, так, — сказав він. — Майкл цього року поведився добре. Для Тессі у мене різка...

Це все сон, полегшено подумала вона. Це відбилося на її обличчі.

— Не спокушайся, мала, це реальність. Я такий самий реальний, як Майкл Корлеоне, і як ти сама. А точніше - такий самий нереальний. Це ж Різдвяна ніч, ніч чудес...

Він хтиво хихикнув.

— Звірі говорять людськими голосами, Санта Клаус тягає подарунки. Лише цієї ночі. А ось це...

Він підняв револьвер, рукоятку якого було обклеєно спеціальною плівкою. Відбитків не залишиться, безпорадно подумала вона... Господи Ісусе, та що я... Адже... Він же зараз...

— Ну так, — з очей Миколи зникли веселі вогники. — Зараз я тебе прикінчу...

Він сплюнув.

— Прикінчу, і за роботу... Блін, як я ненавиджу ніч на Різдво.

Знову вона дивилася у виліт ствола, цього разу він цілився поміж очей. Маленька чорна дірка на кінці циліндра глушника. Цікаво, яка ж це сволота так добре поводитися, щоб заслужити глушник під ялинку?

Стовбур опустився, тепер він націлився між грудей, маленьких, ледве видимих дівочих грудей. Немов загіпнотизована, Аня вдивлялася в схудле обличчя Санти, бачила, як його язик неквапливо облизує вузькі губи.

Коротка сорочка, що доходить до середини стегон, маленькі соски, що зіщулилися, просвічують крізь тонкий матеріал. Настільки тонкий, що просвічують трусики. В очах Миколи блиснуло щось, що нагадало дядьку-педофіла. Він ще раз облизав губи. А може спочатку...

Вона вловила його погляд. І замість страху з'явилася агресивність.

— Ну, стріляй! Роби своє та змотуйся!

Вона не пам'ятала, з якого фільму.

Стовбур знову був спрямований між очі. Вона його розлютила.

— Гарзд, мала, не забувай, це лише бізнес. Нічого особистого.

Лівою рукою вона намацала щось на столику. Незграбні форми попільнички. Тяжкий, кришталевий — дядько притягнув після останнього взлому, ніяк не міг відучитися залишати видобутку вдома. Забалакати, потягнути час...

— А...

Натиск на спуск полегшав. В очах Миколи виникло нетерпіння.

— Слухай, мала, у мене немає часу, робота чекає. Подарунки треба розвезти...
Гаразд, знаю, останнє бажання... Тільки швидше.

Він опустив руку зі зброєю.

— Пов'язки на очі не маю, — додав при тому. - А цигарки дітям шкідливі...

Тут він зловтішно захихотів.

— Хоті... — засохле горло не слухалося. Не зможу, розпачливо подумала вона, не скажу. Жодного звуку не видам. Нехай уже це закінчується. У порожніх очах Санти блиснули злі вогники.

— Не треба тільки, щоб ти всалася, — добродушно порадив Миколай.

Знущання подіяло.

— От скажи мені... — про що ж його спитати? Про що? — От скажи... скажи, як ти входиш у будинок, де немає димової труби? — несподівано випалила вона. Сама не знала, з чого це їй спало на думку, такою вже цікавою ніколи не була. Пальці стиснули попільничку.

О диво, Санта явно змішався. Він ще більше опустив револьвер, відвів погляд.

— Наступне питання, — буркнув він.

— Е ні! — З тріумфом вигукнула Аня, знаючи, що випадково потрапила. — Це ж останнє бажання, ти повинен відповісти! Такі принципи!

Вона цього не знала, вистрілила наосліп. І знову влучила.

— Принципи їм... — буркнув Микола. — Але ж це службова таємниця...

— Стривай, яка ще таємниця? — по-котячому пирхнула вона. — Ти ж і так мене вб'єш... Говори, чи...

Чорт, потрапила ж мала, шкідлива сучка. А знає, що відповісти він зобов'язаний. Щоб її...

— Яке там було питання? - Тепер уже він хотів потягти час, хоч і не знав, а навіщо.

— Як ти входиш у будинок, де немає димаря?

Той помовчав, відводячи очі від її наполегливого погляду.

— Через сральник, — випалив нарешті. Худі щоки почервоніли. - Через сортир! Тому так вас, говнюків, і ненавиджу! І цю роботу ненавиджу!

Він підняв погляд, спізнившись на мить, вловив лише блиск попільнички, що летить, райдужне сяйво ялинкової гірлянди. Він був швидкий, встиг натиснути на курок; револьвер випалив, тихенько кашлянув, зі стіни посипалась штукатурка та уламки бетону. Револьвер на парі метрів зносив на добрі півметра вправо і вгору, мама Корлеоне завжди любила робити покупки на розпродажах.

Попільничка тріснула Санту по лобі і розсипалася на дрібні уламки. Ще до того, як ті впали на підлогу, дівчинка рвонула убік. Аби добігти до дверей, вискочити на сходову клітку... Впала навznak, спробувала схопитися.

Він стояв над нею, знизу виглядав величезним. По худому обличчю стікала кров із розсіченого чола. Шапочку з помпончиком десь втратив і тепер виглядав як вилитий Осама.

— Не хотіла по-доброму, буде по-поганому, — глухо промовив він. — - Тепер буде в

животик, у шлуночок чи там у печіночку. Сказати нічого не встигнеш, помреш ще до того, як тебе знайдуть. Але не скоро..

Він підняв револьвер. Аня вже хотіла заплющити очі, як раптом...

— Е, на це мене не обдуриш, — сміх пролунав ніби здавлений хрип. — Тільки не на цю давню штучку, тільки не на погляд за мою спину. Немає там ніко...

Фонтан крові вирвався з грудей Санта Клауса, разом із уламками кістки хльоснув по дівчинці, яка лежала. Її крик потонув у гуркоті черги; кімната замість запаху розплавленого воску заповнилася смородом пороху. У дзвін дзвіночків увірвалися гучні удари гільз, що падають на підлогу.

— І що ж ти, блядюга, знаєш про те, як вбивають, — сказав хтось. Санта все ще стояв, але коліна вже підломилися. Він упав поряд з Анею, поряд з її обличчям. Вона могла глянути прямо в око, зараз уже мертве і порожнє. Вузькі губи відкрилися, цівка крові потекла на сріблясту бороду.

Здавалося, що це тривало дуже, дуже довго, перш ніж змогла підвестися. Тому цього не пам'ятала. Перше, що згодом могла призвати з пам'яті - це повненький чоловік із рум'яними щоками, у червоній шапочці з помпончиком, із срібною бородою, із прозорими, синіми очима.

Синіми та холодними.

Червона шуба, облямована білим хутром, була розкрита. З-під неї виглядав стовбур із характерною газовою трубкою. Калаш.

— Ти хто такий, холера ясна? — запитала Аня, коли вже могла видавити з себе ці кілька слів.

Незнайомиць посміхнувся.

— Мене звать Мороз, — відповів він. — Дід Мороз.

Він ніжно гладив її по голові. Нині її трясло, на ногах встояти не могла. Губи, вигнуті підковкою, тремтіли, немов у скривдженій дівчинки. Якою, по суті, вона і була.

Дід гладив її, і в цьому не було нічого від липких дотиків дядька - педофіла чи інших дядечків, що були раніше. Раптом їй захотілося притулитися до широких грудей, виплакати. Але той завмер.

— Знаєш, я ж не Піноккіо. Не дерев'яний, — пояснив той, бачачи кинутий скося, цікавий погляд. Підвівся. — Давно вже хотів дістати сучого сина. Аж надто він розходився, особливо, коли в нас настали важкі часи. Притарабанили цього, МакДональдо, а тепер ще й його. Ну, тим не менш, вдалося, завдяки тобі.

— Завдяки мені? - запитала Аня, вже починаючи заспокоюватися.

— Ну так! А ти молоток! Притримала його, тож я зміг встигнути.

Аня підвелася. Дід не був високим, могла зазирнути прямо у сині очі.

— А ти теж молоток, — заграючи, сказала вона. - Де навчився так стріляти?

Той змішався, незрозуміло, чи під її поглядом, чи почувши запитання.

— Афганістан, — буркнув за кілька секунд. — Знаєш, коли ти без роботи, то за різні речі берешся. А моджахедів у тюрбанах я не любив, вони подарунків не дають.

Він закрутився на місці, посміхнувся. І коли так ось примружив очі, то виглядав точнісінько як добродушний Дідусь Мороз на новорічній ялинці для дітей членів профспілки.

— Ну так, подарунки... — засмутився він. — Чорт подери, я ж зобов'язаний тобі чогось дати, тільки розумієш, коли йдеш на операцію, мішка не береш... Гаразд, нехай буде три бажання.

Цілих три, подумала Ганна. Або лише три...

Килим-літак, на якому я вилічу з цієї довбаної малини. Від усієї цієї смуги, зассанного під'їзду, одних і тих самих фільмів. І від дядька Гаразд, це буде перше ...

Хоча... Цей ще не з найнеприємніших, б'є рідко, та й потрапляє не завжди, бо очі вічно залиті. Не такий, як попередній, який все хвалився, що в нього пеніс завдовжки тридцять сантиметрів...

Цей не хвалиться. Але також боляче.

— Спочатку даси мені на хвилинку...

Хропіння перервалося. Дід Мороз похитав головою.

— Чому? — плачучий, ниючий голос, ніби скиглив загнаного в кут пса.

— В ім'я принципів...

Навіть і будучи готовим до гуркоту черги, Дід Мороз здригнувся. Коли вона затихла - як зазначив із зізнанням: коротка, не більше чотирьох-п'яти пострілів - щось ще безладно завовтузилося на рипучих пружинах. Але вовтузилося недовго, затихнувши зрештою з булькаючим хрипом.

Дід Мороз усміхнувся. Він уже знав, яким буде інше бажання. І чудово, йому вже давно потрібна була помічниця. Тим більше що оленів у нього не було, лапонці безсоромно підняли ціни.

Ось третього бажання він не вгадав.

— Ще одне, — сказала Аня, коли вони вже збиралися виходити. Ще раз вона обвела поглядом кімнату, блискучу ялинку, відблиск лампочок у мертвому, широко розкритому оці.

— Називай мене Матильдою.

Jingle bell, jingle bell. Дзвіночки продовжували дзвеніти, коли вони вийшли з смердючого, зассаного під'їзду. Холоду вона не відчувала, хоч і йшла босоніж по розкислому, просоленому міському снігу. Ніч на Різдво добігала кінця, звірі, можливо, вже й говорили людським голосом, а сусіди вже не могли. З вікон мчали п'яні пісні, ніяк не колядки.

Сусід з першого поверху, що судорожно хапається за стійку для вибивання килимів, обвів каламутним поглядом тих, що виходять. Жодного розуміння в його погляді не

було сенсу і шукати. Над будинком упряжка Санти Клауса робила дедалі тісніші кола, олені були зовсім дезорієнтовані. Що ж, подумала Матильда, потрапив на гарячу злітно-посадкову смугу.

П'яниця біля стійки гикнув точно з приходом опівночі. Він насилу сконцентрував погляд на підвальному коті, що уважно придивлявся до нього.

— Ки...ця... киця... — залопотів п'яниця. - Тиии... хааа ніч... А скажи мені, котик, чогось людським голосом...

— Звалюй, — безпристрасно відповів кіт і з гідністю пішов.

Матильда не знала, як під шубою Діда Мороза помістилася ракетна установка. Але, найголовніше, помістилася.

— Не забувай... — заговорив Дід.

- Знаю. За тобою не ставати, небезпечна зона, — усміхнулася вона у відповідь.

Той теж усміхнувся, не відриваючи очей від прицілу. Натиснув на спуск; "стінгер" з гуркотом і спалахом вилетів із труби, розклав стабілізатори і помчав за санями.

Олені були насторожі. Відчайдушним поворотом вони спробували уникнути ракети, розсипаючи за собою гірлянди яскравої фольги. Помилка, термообманки були б доречнішими.

— Ой, бляааа! - захоплено заволав п'яниця, ляскаючи в долоні. Чоловік поплутав Різдво з Новим Роком.

З неба падали уламки дощок, шматки вовни. Поволі опадала мішура. Біля самої Матильди впав маленький срібний дзвіночок. Вона відфутболила його ногою.

Jingle bell, jingle bell...

ГЖЕГОЖ ЯНУШ НАЙДОВШИЙ ПОЛІТ ПОШТОВОГО ГОЛУБА

*Grzegorz Janusz — Najdłuższa wyprawa pocztowego gołębia
Nowa Fantastyka 4/1992*

Миколай сидів у своїй хатці в Далекому Лісі і загортав подарунки у кольоровий папір. Як і завжди, він залишив це на останню мить - бо ж через пару днів вже свята - і зараз вся кімната була завалена подарунками, рулонами паперу, в'язками стрічок і листами від дітей. На підлозі лежали стоси смаколиків, пластмасових машинок, гвинтівок, ляльок з їхніми кольоровими платтями, кубиків, настільних ігор, м'ячиків та книжок з картинками.

Миколай взяв плитку шоколаду з горіхами, відгорнув золоту фольгу і повільно гриз Від солодкого в нього були попсовані зуби.

— От пива б я випив, — зітхнув він.

Якусь хвильку він сидів, не рухаючись. Потім згорнув зі стола всі торби з цукерками та рум'яними яблуками. Вийняв з шухляди аркуш паперу і олівець.

Він вирішив написати листа:

Дорогий Пане Боже!

Бажаю Тобі всього найкращого з okazji Твого Дня Народження. Пане, в мене до Тебе є величезне прохання. Тобі ж відомо, що ніколи я не отримував подарунка, і зараз теж не прошу про нього. Я б хотів, Господи, щоб ти прости мені решту кари. Я вже й так досить настраждався. Стільки років з тяжким мішком на спині, в мороз, через сніг по коліна, від однієї хати до другої, і завжди сам. І на додаток – ще в тому дурнуватою костюмі.

Господи, прошу прости мене! Клянусь, я завжди буду хорошим. І ніколи вже не ударю дитину.

=====
=====

Пйотр гоцеК став лауреатом літературного конкурсу журналу "Фантастика" разом з Анджеєм Сапковським, але потім довгий час нічого не писав, аж до дебютної книжки "Демократор" (2012). Її називають: "дещо поміж Булгаковим та Сорокіним", а читають, скоріше, не любителі фантастики. Оповідання "Подорож трьох волхвів" вперше з'явилася в журналі "Новий Талісман" (1987), але потім в більшій мірі його переробив.

Пйотр гоцеК

Подорож трьох волхвів

Piotr gocieK

Podróż Trzech Króli

zb. Czarne bataliony, 2014.

Це були часи магії. Не тої сільської, вульгарної та брудної, яку досі практикують відьми, політики та письменники фентезі, але магії справжньої, що викликає захоплення та страх. Великої магії, здатної створювати і руйнувати гори, піраміди, палаци, сади, тераси та гобелени і, звичайно, кар'єри. Коли? Не так давно. Близько двох тисяч років. І світ би, напевно, досі кружляв у такому божевільному, чарівному стані, якби не один день... Точніше, ніч... А точніше — якби не один вечір.

А було так: дуже давно (якщо не знаєте, коли саме, дивіться вище), коли всією Юдеєю правив такий собі Ірод Жорстокий, одного грудневого дня (хоча назва "грудень" нікому ще і не снилася) троє мандрівників йшли однією з доріг, що вели через Іудею. Вони їхали, незважаючи на погану погоду та погану репутацію, яку мали дороги в тій місцевості (а чи інакше сьогодні?). Іноді втомлені верблюди відмовлялися коритися і лягали на сніг. Захололі та все більш примхливі мандрівники змушували їх встати то погрозами, то благаннями. Верблюди, як і усі верблюди, довго чинили опір, поки без усілякої охоти проявляли милість.

Бороди мандрівників вкрилися інеєм. Він робив це майже так само щільно, як мантиї, що огортали опуклі фігури, прикриваючи їхній царський одяг. Іноді хтось із мандрівників, роздратований бурульками, що звисали з його вусів, обережно застосовував теплове заклинання. На довгий час воно не діяло. Вода на пасмах волосся знову замерзала, а падаючі бурульки лише дратували верблюдів. Мандрівники завбачливо не використовували могутнішу магію, частково через небажання витратити свій талант, частково не бажаючи повністю розкрити свої навички своїм супутникам подорожі. Такі недовірливі стосунки були тоді між впливовими людьми (а чи інакше сьогодні?) і магами, навіть коли чарівники були ще й монархами.

А ці якраз ними і були.

Вітер дув з півночі. Замети на дорозі, здавалося, росли на очах. Більшість сіл, повз які проходили, виглядали безлюдними. В інших кілька переляканих жителів поспішили сховатися від незнайомих, щойно помітили їх приїзд. Мандрівників це не бентежило. Вони все одно вважали за краще тримати місце призначення в секреті. Інша справа, що порожнеча пригнічувала.

І мовчання була гнітючим. Видатні, шановані та заможні люди того часу вважали, що світ не може обійтися без їхніх роздумів на різні теми – незалежно від того, чи цікаві вони світу чи ні (а чи інакше сьогодні?). Отже, сталося так, що нарешті хтось відкашлявся і почав розмову.

— А якщо ми їдемо надаремно?

Тим, хто відкашлявся, був Касфір, який першим піддався сумнівам. І він продовжив:

— А якщо за цим похмурим пагорбом є ще один, такий самий? А потім ще і ще, і так аж до моря?

Таким чином він висловив непевність, яка таїлася в душах усіх трьох. Тож він не сказав нічого такого, з чим би мовчки не погодився кожен із його супутників. Пам'ятаймо, однак, що маги також були королями, а королі повинні діяти відповідно до звичаїв королів. Це не дозволяє королю відразу домовитися з будь-ким, особливо з іншим королем. Тому не дивно, що ця невинна заява викликала негайну реакцію. Яка не була дружньою.

— А пророцтво? — агресивно сказав Баал Тхас-Ар. — Ніхто ніколи не сумнівався в пророцтві. І попередньому пророцтві. І ще попереднім. Я питаю Дзеркала Сходу. Кидав кості. Я спалив тринадцять ворожбитів і читав правду з їхнього розвіяного попелу. Правда така: пророцтво не бреше.

Третій мандрівник, очевидно, відчував себе зобов'язаним взяти участь у розмові. У ті часи могутні та заможні люди ніколи не втрачали нагоди чимось похизуватися.

— Мій батько, — сказав Мельгхюр, — говорив, що те, що балакають пророки, треба ділити на десять. Мені порадили відправитися в подорож, — гордовито додав він, — мудрі люди, а не купа віщунів, що трясуть тріскачками з собачих черепів або читають з котячих нутроців. Мої мудреці. Найкращі у світі.

Це мало означати, що Мельгхюр не тільки висміює страхи Касфіра, але й робить це на основі знань, ширших і глибших, ніж ті, якими володіють його супротивники. Що ж,

так зазвичай розмовляли один з одним королі, навіть ті, хто був у сім разів менш самовдоволеними, ніж група, яка подорожувала тієї дивної ночі на захід.

— День ще не закінчився, — зауважив Баал Тхас-Ар. І на цьому зупинився. Це був хороший хід. Тиша залишала багато можливостей для інтерпретації. Те ж саме спало на думку парі, що сперечалася: якщо вони мовчали, значить, дали йому останнє слово. Погоджуючись на це, вони також нададуть Баал Тхас-Арові право вирішувати суперечки. Визнаючи це право, вони мимоволі погодилися б, що він мудріший за них — адже до дурня ніхто не звертається за судом. Все це разом, звичайно, було чудовим приводом для подальшої сварки, і вона б неминуче спалахнула, якби не милосердні хмари, які на мить розійшлися, відкриваючи небо, яке повільно темнішало, і зірку, яка привітно мерехтіла.

— Це знак! — скрикнули вони в один голос і погнали верблюдів. Лише Касфір щось люто бурмотів собі під ніс, і, здавалося, це було щось зовсім непристойним для короля (навіть того, хто подорожував інкогніто).

Сутеніло. Темрява нависла над землею, яку через роки назвали Святою. А з сутінками надходила зміна.

Мельгхіор був першим, хто це виявив, коли він переплітав свої пальці в складному магічному ритуалі, маючи намір послати вперед чарівний вогник, щоб освітити шлях. Безуспішно. Тоді він подумав, що, мабуть, не дуже чітко вимовив відповідну формулу, яка мала б супроводжувати знак, — адже важко говорити виразно з поводами в зубах. Тож він обернув поводи навколо сидельної луки і спробував повторити заклинання. З такими ж паршивими результатами. "Мої пальці змерзли", — подумав він. Тому маг вирішив порушити мовчанку, ніби вірив, що розмова допоможе забути про мороз і темряву. При цьому він багато чим ризикував — наприклад, подальшою сваркою, — але, як відомо, монархам час від часу годиться ризикувати (чимось невеличким).

— Думаю, що вже близько. І що ми на вірному шляху, — сказав він. І хоч це були не наймудріші слова (всім, як раз, здавалося, що вони в однаковій мірі, як напередодні чи навіть перед тим), іншим двом варто було б з ними погодитися, хоч би заспокоїти атмосферу. Але, звичайно, королівська гордість і аргументованість взяли верх.

— Але ж ти більше навіть не бачиш зірки, — заперечив Касфір. — А дорога повертає.

І справді, знову все небо закрив килим із сірих низькоплинучих хмар. Вогника над горизонтом уже не було видно.

— То що, без зірки пропадемо? Не знайдемо шлях? — Баал Тхас-Ар пирхнув. — Ти сприймаєш все буквально? Легенди теж?

— У моєму королівстві мені підкоряються навіть легенди, — сказав Каспір ні в п'ять (у ті часи число писалося як V), ні в дев'ять (а ця як IX).

Однак слід пам'ятати, що не все, що говорять правителі, негайно ж повинно мати сенс. Подібно тому, що говорять імператори, президенти чи, скажімо, письменники-фантасти. Суть у тому, щоб воно здавалося таємничим. Король не повинен бути людиною, яку дуже легко проглядати (того, що всередині, зазвичай і так нічого

дивитися, це зовсім інша справа).

— Якщо ти не віриш у пророцтва й легенди, — засміявся Баал Тхас-Ар, — то скажи мені, будь ласка, що ти везеш у своїх сідельних сумках?

Це було вдале зауваження. У сідельних сумках у кожного були однакові речі, упаковані в акуратні та зручні коробки. Як не дивно, але зміст їх повністю відповідав легендам, переказам, пророцтвам і прикметам, не кажучи вже про підказки Дзеркала Сходу і розвіяних за вітром ворожеїв, перетворених на порох.

Неважко уявити, як би продовжилася ця розмова - недобре. Однак цього не сталося, оскільки увагу мандрівників привернув валун, що лежав на дорозі. Мельгхіор зісковзнув з верблюда і, занурившись у сніг, дістався до каменя, щоб рукавичкою очистити його поверхню й прочитати напис. Він знову сів у сідло з розчарованим виразом обличчя.

— Віфлеєм, — зітхнув він розчаровано. — Ніколи не чув про таке місце.

— Я ж казав вам, що ми заблукали, — почав бурчати Касфір.

— Ваші ворожеї не передбачили такої можливості? — масла у вогонь підлив Баал Тхас-Ар. — А може, щось таки сказали, тільки пам'ять на старість просто підводить?

Жоден чоловік старше тридцяти не любить згадок про свій вік, а особливо це ненавидять королі. Мабуть тому, що, на їх власну думку, вони правитимуть вічно. Касфір почервонів, надувся і вже розмірковував, чи відповісти йому на образі гострим словом, чи негайно звалити супротивника на землю і затягти його в замети (по-королівськи ж, звичайно), як раптом на вершині найближчого пагорбу з'явився чоловік. Це призвело до негайного перемир'я, тому що королі повинні піклуватися про зовнішність більше, ніж інші.

Це було розумне рішення. Не годиться сперечатися перед представником черні, а той, хто йшов, був звичайним пастухом, бідно одягненим і брудним від ніг до ніздрів (вони й правда були брудні!). Тож, це більше був пастух, аніж пастир.

— Стій, чоловіче! — крикнув Касфір, жадібно користуючись нагодою виплутатися з майбутньої бійки, забігши вперед. — Ні кроку далі, кажу!

Це був досить безглуздий заклик, адже пастух був досить далеко, тож, напевно, все одно нічого не почув. І якщо він не міг почути, то не міг і зупинитися. Тож він пішов уперед і, наблизившись, зупинився, мабуть, із власної волі, не далі як за десять кроків від верблюдів. Лівою рукою він почухав кошлате волосся, правою підтягнув штани з неохайно виправленої козячої шкіри й мовчки почав робити те, що пастухи вміють найкраще: бездумно витріщатися.

— Кажі відразу ж, що це за околиця! - голосно почав Баал Тхас-Ар. Передавати ініціативу конкурентам він не збирався. - Віфлеєм, це велике місто?

— Та ну, пане, — неохоче сказав пастух і голосно підшморгнув. — Не надто велике.

Тут він зупинився, щоб подумати. А через деякий час доповнив сміливу заяву:

— І не надто маленьке. Звичайне. Таке місто.

— Чи є поблизу якесь святе місце, чоловіче добрий? — запитав Мельгхіор.

Пастух знову шморгнув носом.

— Святе місце? — підозріло повторив він. — А я знаю... Це ж, значить, яке?

— Таке, в якому відбувається щось надзвичайне, — підбадьорив його Мельгхіор.

Обличчя селянина проясніло.

— Корчма? — сказав він з надією.

— Зраз накажу його провчити, — холодно сказав Касфір, забувши, що не буде кому виконати наказ короля, оскільки вони подорожували без слуг і солдатів.

Пастух не здавався зляканим. Він сунув палець у ніс і колупався в ньому.

— То ти не знаєш жодного святого місця? — запитав Мельгхіор. — І я не маю на увазі корчму. Добрий чоловіче, — додав він.

Пастух почухав голову, зітхнув, засопів і висякався у сніг.

— Не знаю.

— Ось людина, яка знає, як розмовляти з царями, — холодно засміявся Касфір.

Пастух напружився, почувши слово "царі".

— То ви Іроди? — запитав він підозріло, але теж з відтінком невпевненості в голосі.

Монархи здивовано переглянулися.

— Хто такий цей Ірод? — запитав Баал Тхас-Ар.

— Цар, мій пане, — налякано відповів пастух. — Цар, великий і жорстокий.

Касфір, Мельгхіор і Баал Тхас-Ар зареготали в унісон.

— Добрий чоловіче, — люб'язно пояснив Баал Тхас-Ар, коли напад веселощів вже минув, — у світі немає великих царів, крім нас. Ми йдемо зі східних земель, щоб побачити чудо, провіщене пророками. Очевидно, тут, в Юдеї, ось-ось станеться дещо, що покладе кінець світу, який ми знаємо.

Довго думав пастух, поки на щоках не виступив іній. Він дряпав, крякав, гриз нігті і нарешті випалив:

— Те ж саме сказав нам ангел!

Маги-монархи презирнулися.

— Ангел? — з цікавістю запитав Касфір. — Що це таке?

— Це демон такий, значить, привид. У нього був вогненний меч. — пастух допомагав власним поясненням розмашистими жестами рук.

— Інкуб? Суккуб? — відразу ж запитав Баал Тхас-Ар.

Пастух знизав плечима.

— У пір'ї. З крилами.

Касфір роздратовано засопів.

— Так ми ні до чого не дійдемо, — сказав він.

Він схрестив руки на грудях і сильним голосом прочитав формулу заклинання, яке примушує до правдивості й абсолютної слухняності водночас. Закінчив він ефектною блискавкою, спрямованою в сніг перед пастухом. Тобто йому здавалося, що він закінчив, бо насправді і повітря, і сніг залишилися непорушними. Більше того, пастух не здавався анітрохи зачарованим.

Роздратований очевидною бездарністю Касфіра, суперник царя Баал Тхас-Ар вихопив свій скіпетр і вимовив власне заклинання покори.

— Еее, то може я вже піду, — сказав пастух. Він не здавався ні зачарованим, ні слухняним.

— Зірка... — тихо сказав Мельгхіор. — Зірка засяяла і Він народився. Отже, пророки мали рацію.

Останні ще не вірили. Довго вони металися, роблячи найдивніші рухи, перевершуючи один одного чарами і смішно підстрибуючи в сідлах. Пастух дивився на це з великим подивом.

— Панове, ви хворі чи що? — пробурмотів він. — Пустельна лихоманка...

Першим здався Мельгхіор.

— Це кінець, — сумно сказав він. — Не спрацює. Ні зараз, ні коли-небудь знову.

Касфір простогнав.

— Може, це тимчасово?

Баал Тхас-Ар похитав головою.

— Боюся, що ні. Скажи мені, чоловіче добрий, — звернувся він до пастуха, — що сказав демон? Той ангел?

— В пір'ї? — упевнився пастух.

— Я його зараз же й без магії, — скрипнув зубами Касфір, — своїми руками...

Пастух зробив крок назад і вирішив дещо співпрацювати.

— Ангел сказав, — почав він, — що приносить добру новину про те, що народився майбутній і навічний володар усіх людей. Він сказав не боятися, а шукати дитину, яка народилася в стайні.

— Що далі? — Царі-маги послали увагу. — І ви знайшли?

— Чого б ми там не знайшли! — гордо сказав пастух. — Звідси буде близько десяти хороших пострілів з праці. Дитина була гарна... — мріяв він — і так яскрава навколо. Домашнє бидло навколішки падало...

— Розумієш, добрий чоловіче, — трохи вагаючись, почав Баал Тхас-Ар, — насправді ми теж будемо вітати цю дитину. Наші мудреці кажуть, що народився хтось... особливий.

— Занадто пізно, пане, — безсило розвів руками пастух. — Ви його там вже не знайдете.

— Як так? — Касфір аж підскочив. — Вирушили в дорогу? В таку погоду? З немовлям?

— Погані люди в околиці бродять, пане, — похмуро сказав пастух. — Воїни Ірода. Вони мають наказ знайти та вбити кожну дитину, яка народилася цієї ночі. Цареві сказали, що ця дитина відбере у нього єврейський престол. І що було тут роздумувати, тікати було треба. Вони пішли в гори, там їх ніхто не знайде, ніхто їх не скривдить. З ними йдуть усі чоловіки з пасовиська, — гордо підсумував він.

— І ти? — запитав Мельгхіор. — Чому ти не йдеш?

— Дороги пильную.

Маги обмінялися поглядами. Вони розуміли один одного без слів.

— А ти не хотів до них долучитися? — недбало сказав Баал Тхас-Ар.

Очі пастуха заблищали.

— Хто б там не хотів!

Земля аж застогнала, коли маги зіскочили зі своїх сідел. Царські звичаї заохочують до надміру жиру (чи в наші дні інакше?). Вони розпакували частину в'юків. Через деякий час на снігу лежало багато дрібних пакунків.

— Всіх не підніме, — тверезо зауважив Мельгхіор.

Тож Касфір вибрав три маленькі дерев'яні ящики. Усе це він віддав здивованому пастуху.

— Піди, — сказав він, — і віднеси це дитині. Скажи, що це подарунок від трьох царів: Мелгхіора, Касфіра та Баал Тхас-Ара.

— Від трьох... — сказав пастух. — О Боже! Чи зустрів я трьох королі?

— Царів, — виправив його Мельгхіор. І він широко посміхнувся. Якби пастух знав щось про царські та магичні звичаї, він би знав, що такі посмішки не віщують нічого доброго.

— Ну, я ж і кажу, що царі! - обурився пастух. — А дорога? Хто за дорогою припильнує?

— Ми, — пояснив Баал Тхас-Ар. — Ми вже нікуди не поспішаємо.

І він зі знанням справи підморгнув іншим магам.

Вони розуміли один одного без слів.

— А якщо ми зустрінемо патруль Ірода, то скажемо, що ти, чоловіче, пішов у зворотному напрямку, — запевнив Мельгхіор.

Як тільки веселий селянин відвернувся від них, щоб покласти подарунки в грубий мішок, царі-маги, схожі на зграю товстих, перегодованих собак, незграбно кинулися на нього. Оскільки чисельна перевага була на їхньому боці, хоча вони трохи заважали один одному, пастуха звалили на землю, не встиг він і писнути.

— Ну, давай зараз поговоримо. — Баал Тхас-Ар витяг з-під мантиї викривлений гострий ніж. - Традиційно, по-старому, без магії.

Погляд кинутого на землю пастуха був сповнений докору й страху.

— Куди вони втекли з цією дитиною, скажи! — Баал Тхас-Ар люто вишкірив зуби.

Пастух плюнув йому в обличчя.

Те, що сталося далі, безсумнівно, не личить ні магам, ні монархам, і, звичайно, не личить магам, які до того ж були монархами. Пастуха штурхали, били, кулаками, топтали і навіть катали всякими способами, але, крім диких вересків, хрипів і лайок, нічого з нього не видушили. Погрози Баал Тхас-Ара, який мав намір поговорити з нещасним по-старому, не змогли здійснитися, оскільки виявилось, що три царі мали лише один ніж і не дуже вміли ним користуватися. Звиклі чаклувати й віддавати накази, монархи ставали напрочуд безпорадними, коли доводилося самим виконувати роботу катів. Їхні незграбні спроби закінчилися тим, що з пастуха обдерли одяг, і він тремтів від холоду. З анонсованих професійних тортур мало що вийшло. Так, вони кололи бідолашного то тут, то там і порізали йому шкіру в кількох місцях, але всі трое виявляли велику небайдужість щодо методів заподіяння болю та вимагання зізнань.

Доказом цього був той факт, що нікому навіть не спадало на думку, наприклад, виколоти пастуху око. Царі стали жертвою власних звичаїв - криваву й жорстоку роботу зазвичай віддавали в руки добре оплачуваних спеціалістів (а чи сьогодні інакше?).

Найменш активним був Касфір і тому він першим помітив, що пастух перестав рухатися. Це сталося приблизно в той час, коли Баал Тхас-Ар запхав свій мішок у рот бідолахи, кричачи: "Або говори, або давись!".

Пастух задихнувся.

Довго й квітчасто проклинали три монархи: пастуха, невідому дитину, Ірода, один одного і неприязну долю. Тоді вони хотіли почати стеження самостійно, але темрява та дедалі сильніший холодний вітер їх швидко протверезили. Більше того, ніхто з них не брав із собою трут, кремінь, смолоскипи, ліхтарі — словом, усе, чим можна було б освітити темряву, яка згущалася. Це трапляється, коли можновладці надто покладаються на свої фокуси (а сьогодні чи не інакше?).

У похмурому настрої вони сіли на своїх верблюдів і пішли слідом за ними назад. Почав падати дрібний сніг. Сніжинки сідали на тілі пастуха, але не танули.

На вершині найближчого пагорба Касфір сказав вголос те, про що думали усі:

— Яка ганьба... — він похитав головою. — Який сором. Три найбільші володарі світу, і їх перехитрив якийсь селянин!

— Це ще не кінець, — люто засперечався Баал Тхас-Ар. — Ми пошлемо за родиною найкращих убивць. Це ж просто дитина теслі та якоїсь бідної дівки. Вони нікуди не сховаються. Ми запропонуємо золото. Багато золота. Нарешті хтось їх видасть, якщо не зараз, то наступного року. Або через десять років.

— Може, через тридцять? — глузував Мельгхіор. — А що б це, власне, змінило? Влада покинула нас. Пророцтво збулося. Зміна прийшла.

— Якщо ми вб'ємо дитину, все обернеться по-старому, — сказав Баал Тхас-Ар.

— Ти справді в це віриш? — запитав Мельгхіор.

Баал Тхас-Ар замовк. Він поклявся собі, що навіть якщо інші будуть думати інакше, він не здається. Навіть якби це тривало тридцять і три роки.

— Ну, — зітхнув через деякий час Мельгхіор, — здається, тепер ми просто царі.

— А магія? — відчаювався Касфір. — А мої джини?!

— Пророки мали рацію. З сьогоднішнього дня більше ніякого чаклунства. Народився хтось могутніший, — сказав Мельгхіор.

Тільки тоді всі царі (а тепер вже колишні волхви) відкрито зізналися один одному, що з першої миті, коли вони побачили зірку, вони таємно випробували різні заклинання. Звичайно, жодному з них це не вдалося. Без сумніву, пророки мали рацію, коли попереджали їх про настання нових часів. Зрештою, саме тому вони взялися за свою небезпечну місію: не допустити народження.

— Летючий килим! — Касфір зітхнув. — Заклинання омолодження! Любовне!

— То що ми скажемо історикам? — зауважив Мельгхіор. — Не так повинні закінчуватися мандри царів.

Тож вони почали радитися (на диво, в унісон), і їм не знадобилося багато часу, щоб знайти єдине хороше рішення. І я думаю, ви знаєте, яке, а якщо ні... ну, ваша втрата.

— Що саме залишилося в снігу? — зацікавився Баал Тхас-Ар. — У згортках біля тіла пастуха?

— Ящик ладану, ящик мирри, ящик золота, — перерахував Касфір.

— Царські подарунки, — задумливо сказав Баал Тхас-Ар. — І так і треба буде описати. Приїхали, поклонились, подарунки лишили, зі стайні вогник світив, чи що там пастух казав.

— А мертвий пастух? — Касфір був стурбований.

— Мертві нікого не зраджують. Історія має значення. Символи легко запам'ятати, — відповів Баал Тхас-Ар. — До того ж хтозна, як літописці перекрутять.

З цим мусили погодитися всі. Кожен із них мав при дворі своїх істориків і добре знав їхню надійність. Чи могли вони взагалі бути впевнені, під якими іменами увійдуть в історію (бо в цьому не сумнівалися)? У будь-якому разі... сьогодні все інакше?

Вони їхали крізь холодну ніч, але жодному з них більше не хотілося сперечатися. Уми царів тепер були сповнені турбот. Адже вони повернулися додому правити, до лжерадників, нестерпних придворних, зарозумілих генералів і хитрих наложниць. Знову довелося хвилюватися за долю кордонів, скарбниць, палаців і докучливих підданих. Вони більше не могли розраховувати на допомогу магії. Тож яке майбутнє їх чекало?

Позаду них на небі, що світлішало із заходу, мерехтіла зірка. Але вони її більше не бачили.

Вона знала відповідь.

Після дебютної повісті "Сонні переможці" Орамуса порівнювали з Філіпом К. Діком. Після його другого роману "Арсенал", автора вітали як полеміста з Лемом (і його ж продовжувачем). Єдиний, неповторний, високоталановитий письменник, який уже кілька років більше приділяє популяризації науки, ніж фантастиці. Це оповідання для тих, хто полюбив Варшаву, а зокрема, її район Прагу...

МАРЕК ОРАМУС

Різдвяне оповідання

MAREK ORAMUS

Opowieść wigilijna

Перша публікація: збірка Rakietowe szlaki, tom 5, 2012.

Вулицю ззаду за базаром облюбували таємні торговці. У будні дні тут був досить

жвавий рух, люди товклися в очікуванні автобуса, йшли в бік площі Шембека або навпаки - на Остробрамську з її Панорамою, Конфорамою та Медіа Маркетом не для ідіотів. Біля стін сиділи жінки з яйцями, медом, капцями, часником і кількома кілограмами айви з власного городу. Восени був перегляд лісу: підберезники, лисички, масляки; в грудні, вони були фасовані у банках, ціна значно зростала. Іноді з'являлися цигани зі сковорідками, шкіряними куртками чи годинниками, але вони ніколи не затримувалися надовго. Якщо не було попиту на товар, вони йшли в інше місце. Циганки нікому не ворожили - тут кожен і так знав власне майбутнє.

У Святвечір рух тривав лише до обіду, потім тротуар пустів. Люди ховалися по квартирах, наряджали ялинки, готували чи розігрівали страви, відносно яких пам'ять підводила: чому вони мали бути пісними. Це був невдалий день для торгівлі чи ведення бізнесу, і все ж двадцятивосьмирічний Казімеж Стенхлий, якого через зріст і худорлявість називали Вугром, вирішив залишити нору, де він щасливо таборував деякий час. Минулого тижня розкішний спосіб життя майже позбавив його будь-яких засобів до існування, треба було заробити хоча б на півлітра, щоб було чим відсвяткувати Різдво. Як і в останні роки, було безсніжно і тепло.

Він з'явився явно запізно, цигани вже йшли. Сьогодні у них були ковдри по тридцять п'ять, жіночі білі куртки - по п'ятдесят, а якийсь сімейний патріарх пропонував потрібні леза "Жилетт", які йому найкраще підійдуть. Стенхлий безмовно пройшов повз простягнуті йому назустріч бритви і виклав власні речі. Асортимент у нього, як завжди, був один: пластикові п'ятикутні зірки китайського виробництва, вістря яких зливалися з зубчастим обідком. Пластик був покритий дешевим золотом такої поганої якості, що доводилося обережно брати пальцями, щоб не потерти. До круглого вушка була прив'язана червона нитка, щоб іграшку можна було прив'язати до ялинки. Стенхлий продавав це барахло по півзлотого за штуку або по чотири злотих за пачку з десяти штук, але період найкращої економічної кон'юнктури він пробенкетував, а може, невірно розрахував попит. У нього в кишенях залишився кілограм цих цяцьок, нещільно упакованих у пластикові пакети.

Якщо говорити про товариство, Стенхлий займав місце у секторі колишнього боксера Макарека. Чистий удар суперника перервав багатообіцяючу кар'єру майстра рукавиць. "Не будуть мною на ринзі шматкою робити", — образився Макарек і взявся за справу. Він починав з парфумерного бізнесу і залишився в ньому, але носив у кишенях різні таблетки та порошки для підтримки роботи серця, як він казав. Коли до нього завітав покупець, Макарек довірив Стенхлому доглядати за стендом, а сам відтягнув чоловіка в затишне місце, щоб здійснити угоду. Сьогодні він виставив товар на продаж нібито через потребу, щоб утвердити своє становище на ринку, бо покупців ставало все менше.

— Привіт, Вугор! — вигукнув він, побачивши Казімежа. — Це був хіт вчора, чи не так? - запитав він з підозрілим захопленням. Очі в нього засклили, мабуть щось прийняв, щоб підкріпитися.

— Привіт, — сказав Стенхлий. - Яка економічна ситуація сьогодні?

— Як кров із брови. Треба буде згортати манатки. А я ж тільки вийшов.

— А це що за тип? - Стенхлий кивнув у бік дивно одягненої людини, яка курила запашні палички. Від диму, що з них розходився, у нього розболівся мозок.

— Буддист. Нешкідливий. За ідею працює.

— Теж мені, вибрав момент.

— Ну.

— Панове, — сказав буддист, — нероби на горизонті. Якщо на руках щось трефне — ховайте.

Сам він схопив з тротуару брезент разом із розкладеним на ньому товаром і кинув його в сидір. В руках у нього залишилося лише дві палички, що пускали дим.

Макарек навіть не поворухнувся. При його широкому асортименті, дозвіл йому був потрібен як повітря.

— Диви, їх ганяють навіть напередодні Різдва, — здивовано сказав Стенхлий.

— А як же? План є план, треба зібрати якомога більше данини. Батькам міста потрібні гроші.

— Ти, мабуть, хотів сказати: хресні батьки.

— А як?

Двоє міських стражів оточили жінку з шкарпетками і гнівно трусили якоюсь сорочиною.

— Колись я їм виб'ю все кулакам, — пообіцяв Макарек, — а поки що вправляюся в чесноті бездушності. Для деяких речей потрібна холодна голова.

В ньому іноді ще пробивалися часи, які він проводив на рингу.

Стражі ніяк не доходили згоди з перекупками, які почали солідарний гармидер. Охоронці порядку не зачепили Стенхлего, Макарека і Буддиста; проходячи повз, вони просто кинули на них злий погляд.

Тому торгували далі. Макарек приставав до дівчат, які проходили повз них, одна навіть купила флакон перламутрового Poison Dior за половину магазинної ціни. "Крадений чи підробка", — із заздрістю подумав Стенхлий, але ні про що не питав. Тут кожен дбав переважно про себе.

Сам він продав чотири пакети зірок і близько десяти по одній. Перехожі не проявляли до них особливого інтересу і прямували прямо до хати, несучи у поліетиленових пакетах коропів, які мляво ворушилися. Щороку Різду на Віслі передую справжня геєнна коропів. Стенхлий бачив, як їх перевантажували в чани - як вугілля чи картоплю. Оскільки вони мали знайти свій останній спочинок на святвечірньому столі, риби не мали жодного права на людське ставлення.

Близько третьої почало темніти, і з тротуару по литках поповз холодок. Стенхлий запропонував відкрити пляшку, але Макарек мав кращу ідею.

— Може, краще, нюхнеш трохи білої табаки?

— Чому ні? - охоче погодився Стенхлий. — Але знаєш, через економічну кризу я ні грошиною не пахну.

— Авжеж, ніхто не пахне. Криза. Я зарахую тобі кредит до Нового року.

Макарек виділив йому доріжку, тож Стенхлий пішов у затишне місце за закритою овочевою лавкою і там занюхав. "Відразу бачу далі", — подумав він. Під черепушкою божественно проясніло, і світ відразу став красивішим. Коли повертався, у нього склалося враження, що вибоїстий тротуар піддається під ногами, наче перетворився на гуму. Фасади будинків стали вишуканими, посилаючи в повітря потоки срібних іскор. Вулицею з ревінням промчався світловий монстр, показуючи крізь бічні вікна свою проковтнуту здобич: темні плоскі черви повзали по вікнах і марно намагалися вивільнитися. Ніч лягла на світ, як категоричний імператив, і Стенхлий, бажаючи побачити діри, з яких вона вилілася, задивився в небо.

— Зірка! - закричав він. — Зірка з хвостом!

Її побачив і Макарек, і Буддист. Вона спливла з неба над їхніми головами, так що вони майже відчували її холодний дотик на своїх обличчях. М'яким рухом зірка проминула базар і опинилася спереду. Покрикуючи від хвилювання, вони пішли за нею.

Скільки вони йшли і куди дійшли? Раптом вони опинилися в абсолютно незнайомій місцевості, за якимись багатоквартирними будинками, де мешканці ламали облатки або розставляли зайві тарілки, таємно сподіваючись, що їхню гостинність ніхто не випробує. Стенхлий почувався так, наче пройшов незбагненну відстань. Стихії світу поступово поверталися на свої місця, створюючи тривіальну реальність, з якої вдалося звільнитися лише на декілька митей.

— Згасла, — сказав Макарек розчарованим тоном. — А я думав, що кудись нас заведе.

Вони обдивилися по сторонам. Ноги привели їх в околиці сміттевого бака, який нещодавно був завалений купою коробок і картоном. Збирачі макулатури, зосереджені на святвечірній підготовці, не встигли потурбувати цього добра.

У тиші, яка рідко буває у великому місті, Стенхлий почув, як щось ворухнулося в купі. Кіт? І справді, це, мабуть, був бродячий житель смітників, бо явно нявкав. Ні, більше схоже на дитячий плач. Але звідки тут взялася дитина?

Він підскочив і почав відштовхувати ящики вбік. Макарек і Буддист кинулися на допомогу. Вони, напевно, думали, що це така забава.

Згорток виявився пластиковим пакетом, поставленим на складену картонну коробку. У немовляти було синє зморшкувате обличчя під білою шапочкою, яка сповзла на очі. Дитя заплющило повіки й було зовсім холодним, а мертво світло ліхтаря омивало його личко суворо досвідченої людини.

— Занадто пізно, — видихнув Стенхлий. — Ми прийшли надто пізно.

Але коли він засунув руку під ковдру, в яку було закутане новонароджене дитя, він знайшов там, окрім вологи, останній швидкоплинний слід тепла. Тієї ж миті немовля хрипко заскиглило. Дорослий сунув ковдру з немовлям у свою куртку. Вони побігли на порожню вулицю; стали посередині і безсило озиралися. Водій, який проїхав, навіть не думав зупинитися. Вони просто перегородили йому дорогу.

— Панове, я додому їду, — пробурчав він. — Дружина чекає з Святвечором.

— Але ж дитина! — перекрикували ті одночасно. — У нас є дитина!

Водій не відразу зрозумів, що на смітнику вони знайшли покинуту дитину.

— Сідайте, панове.

Поки їхали, вони гарячково обговорювали, де найближча лікарня. Малюк замовк і, здавалося, був зовсім холодним. "Ми втратимо його в останню хвилину", — з розпачем подумав Стенхлий. — Не дай йому, Боже, загинути.

— Відвеземо його до вікна життя на Клопотовського, — сказав водій.

— Клопотовського, це, мабуть, клопіт з голови, — грубо пожартував Макарек.

— Ксендза Клопотовського. — в голосі водія з'явився холодний відтінок.

По Торговій підскочили, куди треба. Машина пригальмувала.

— Це повинно бути десь тут.

— Звідки ти знаєш?

— Читав у сьогоднішній газеті.

На щастя, вони знайшли жінку з собакою, яка показала їм дорогу. Після короткого, але шаленого пошуку вони дійшли до вікна життя, відчинили його й триумфально поклали оберемок. У вікні було тепло.

— Ну, малий, — сказав Стенхлий, — нехай тобі ведеться краще, ніж раніше.

Ковдра ворухнулася, і дитина заскиглила. Мати як слід загорнула її в дорогу — щоб довше помирало? Чи щоб довше витримало в очікуванні порятунку?

В живот Стенхлого бився мішок непотрібних зірочок. Він дістав кілька і поклав на ковдру. У руці Буддиста якимось матеріалізувався запасна благовонна паличка, і Макарек, нишпорячи у власних кишенях, знайшов два зразки парфумів у вигляді маленьких флакончиків, прикріплених до блискучих упаковок. Вони поставили свої подарунки у віконце і натиснули кнопку. За склом з'явилася черниця і, не дивлячись назовні, взяла ковдру з дитиною. Друга позбирала подарунки для неї. Зірочка від Стенхлого спалахнула для них на прощання.

— Будемо мати надію, що він виживе, — сказав Макарек.

— Прийду завтра й дізнаюся, — пообіцяв Стенхлий. Хвиля піднесення відступила в ньому, як відплив, який він колись бачив по телевізору. — Розкажу вам після свят.

— Я відвезу вас, — запропонував водій.

Пізно ввечері Стенхлий дійшов до своєї нори. Клацнув вимикачем — ніякого ефекту, лампочка перегоріла кілька днів тому. Він вважав, що крізь вікно з вулиці надходить достатньо світла, і чудово знав планування кімнати. Йому просто потрібно було дістатися до лігва. Стягнувши куртку зі спини, він намацав у кишені мішечок із ялинковими зірочками, яких не вдалося нікому сплавити. Мішечок був підозріло важким. Стенхлий кинув його в кімнату, де мав бути стіл. Задзвеніло розбите скло.

Холод безжалісно анексував позбавлену піджака особу Стенхлого. Щось зачепило його. У темряві він намацав коробку сірників і запалив один.

Зірочки висипалися з мішка і лежали між осколками скла. Він дивився на них з недовірою, поки сірник не обпік йому пальці. Зашипів і запалив ще один. У сьйві послідовних сірників він підносив зірки до очей і кидав їх на стіл, прислухаючись до благородного звуку, з яким вони вдаряли одна об одну.

Сумнівів бути не могло.
Усі вони були золоті.

Веселі оповіданнячка скінчилися. Прийшов час на страшні різдвяні оповісті.

Після деякої практики на межі 1970-1980-х років Коханський відкрився перед нами як добре сформований письменник, наділений гарним, доступним стилем і великою фантазією. Здавалося, що він у Польщі був таким "американським автором фентезі". Відтоді він більш-менш регулярно пише (хоча останніми роками менше), видає книжки, отримує нагороди читачів, але все ще не насолоджується тим розголосом, якого, на мій погляд, заслуговує. Але це оповідання "фентезі" назвати важко. Скоріше вже "хоррор".

КШИШТОФ КОХАНЬСЬКИЙ

Під ялинкою

KRZYSZTOF KOCHAŃSKI

Pod choinką

Перша публікація: "Nowa Fantastyka", grudzień 2000

Падав легкий, пухнастий сніг. Він покритив білим зелені гілки ялинки, яку ми несли. Я йшов першим, міцно стискаючи дерево, не звертаючи уваги на те, що голки кололи мені зап'ястя над короткою рукавичкою. Позаду я почув кроки мого тата, який тримався за основу стовбура дерева. Мені було страшно, хоча тато казав, що все буде добре. Але ж мені вісім років, то ж не так вже й соромно боятися в такому віці?

Поруч із нами йшов охоронець, розміром із слона. Своїм беретом і червоними від морозу вухами він справді нагадував мені слона. Крім того, ноги в нього були товсті, як колоди, і він пересував їх незграбно, як дві балки. Не вистачало тільки хобота.

Зате він мав пістолет.

Ми проминули багато людей, багато хто дивився в наш бік, і тоді мені стало ще більше страшно. На щастя, охоронець, мабуть, теж це побачив, бо час від часу ніби мимохідь піднімав руку, в якій тримав зброю, так що не помітити це було неможливо.

Він був легальним охоронцем і мав дозвіл на вогнепальну зброю. За ту годину, яку він присвятив нам, тато заплатив майже стільки, скільки за ялинку. Але він сказав, що воно того варте, і я йому повірив. Коли мама згадувала щось про витрати, тато просто показував їй шрам на щоці, і все було добре. Це правда, що мій тато сам зробив собі цей шрам, коли впав з банкою в руках, але коли він його показав, то мав на увазі інший шрам, нашого сусіда, набагато більший, пам'ятка кількарічної давності, начебто з бійки за ялинку. Більше того, у нього її тоді забрали. Як бачимо, свята можна пережити і без ялинки, адже сусід і досі ще тішиться добрим здоров'ям.

Звичайно ж, що можна.

Одного разу ми і зробили це самі.

Нам це вдалося. Але є багато тих, кому так не пощастило. Я маю на увазі: таких було багато.

Кожен рік.

Я побачив наш будинок і відразу перестав боятися. Наша вулиця дуже тиха, і навіть якби хтось намагався забрати нашу ялинку, ми, безумовно, могли б розраховувати на допомогу сусідів. Сніг уже майже перестав падати, ледь-ледь поросив, наче спеціально укривав нас, щоб ми змогли безпечно дістатися додому.

Я побачив у вікні маму та п'ятирічну сестричку Ханю – вони, напевно, весь час нетерпляче дивлялись нас – і відчув себе героєм. Я підняв руку, ту, що тримала верхівку ялинки, і помахав їм. Ханя радісно помахала у відповідь.

— Обережно, а то зламаєш! – кричав тато, але я знав, що він зовсім не сердиться. Думаю, в такі моменти він теж відчувається героєм, але йому соромно в цьому зізнатися.

Біля воріт тато розрахувався з охоронцем і вони попрощалися, потиснувши один одному руки.

— Щасливого Різдва! — охоронець простягнув мені велику руку. Я обійняв її, а потім він замахав своїми великими вухами. Клянусь, він це зробив! Може трохи, ледве, але він це зробив!

Потім він важким кроком слона пішов геть, а під його черевиками скрипів замерзлий сніг. Він сказав, що у нього ще багато роботи. Можу собі уявити! Кожен хотів би, щоб його ялинку захищав дядько, який так виглядає.

Скільки себе пам'ятаю, ми завжди ставили ялинку у вітальні внизу. Цього року вона була невеликою, лише трохи більшою за мене, але тато сказав, що на нас чотирьох вистачить. Можливо, буде тіснувато, але цього буде достатньо.

— Це місце найкраще, — сказала мама, дивлячись на деревце в кутку кімнати. — Далеко від вікна, а шафа ідеально перекриває доступ праворуч. Під ним потрібно постелити килим.

— Спокійно, спокійно, — відповів тато. — До завтра ще багато часу.

— Ну так, для тебе. Для тебе на усе вистачає часу.

— Гарзд, — махнув тато рукою, ніби відштовхував настирливу муху, — зараз я її зберу.

— Не треба було брати Пшема по ту ялинку.

Ось така мама; як розкрутиться, її важко зупинити.

— Хай хлопець вчиться.

Мені подобається тато. Якби не тато, я б нічого не міг робити.

Ялинок ніколи не вистачає на всіх. Я запитав тата чому, і він сказав, що так воно є на цім світі. Деякі речі ми можемо контролювати, а деякі – ні. Я цього не зрозумів.

— А як на тому світі, тату?

Він подивився на мене, трохи якби-то сумно, але потім усміхнувся.

— Я точно не знаю, — сказав він. — Звідки я знаю?

Але дещо він знав, бо через деякий час додав:

— Кажуть, що свята — символ миру. Безпека.

— А святий Миколай?

Він погладив мене по голові, наче я був немовлям.

— Не знаю. Може його і нема?

Більше він нічого не хотів казати, але я зрозумів, що ялинок там завжди вистачає всім, хто їх потребує...

Найгірше було минулого року. Мабуть, це тато винен, що у нас не було ялинки. Ніхто не сказав цього вголос, але ж кожного Різдва саме він займається її здобуттям. Тоді ми винесли з підвалу штучну ялинку, якою раніше ніколи не користувалися, просто припасли на всякий випадок. На ній була зелена пластикова хвоя, але відразу було видно, що зелень не справжня, занадто соковита. Загалом вся ялинка виглядала як намальована, але, принаймні, вона була велика, сягала аж до стелі. Ханя, для якої рік - це довго і про минуле Різдво можна забути назавжди, зраділа, як тільки може радіти бути чотирирічна жертва долі. Як там резюмував Мумі-троль: вона не розуміла серйозності ситуації.

Чесно кажучи, мені вона теж подобалася, особливо коли була вже нарядженою, з безліччю різнокольорових вогників на гілках. Тільки не пахла. У мами була спеціальна запашна рідина в пляшечці, але вона тримала її закритою до приходу святого Миколая.

А він не прийшов.

Нам неймовірно пощастило. Не знаю, чи ввела б його в оману ота штучна ялинка, перебільшено обсипана ватою і серпантинном, яку тато подер з одного боку, щоб не було так рівно. Часто буває так, що святий Миколай до когось не приходить, але треба фарту, щоб він не прийшов, коли ви як слід ще не підготувалися його прийняти.

Але цього року ми підготувалися. Ще задовго до настання темряви наша ялинка гордо стояла на своєму місці, прикрашена вишуканими кульками та прикрасами, зробленими мною та Ханею. На самому вершечку сяяла золота зірка.

Ялинка стояла на помості, а під нею на м'якому, приємному на дотик килимі лежала ковдрочка і чотири маленькі подушки.

Як я вже сказав, ми були готові.

Але це не означає, що ми не потребували вдачі.

Ми виглядали першу зірку. Про всяк випадок я пошукав у небі сани Діда Мороза, запряжені оленями. Я думав, що зірка може бути пропущена — можливо, закрита хмарою, — але насправді ми виглядаємо її лише для того, щоб знати, що святий Миколай вже на шляху.

Ми з Ханею бігали від одного вікна до іншого, задирали голови, але нічого не було видно. Батьки сиділи за святково накритим столом, у центрі якого стояв годинник.

Цей годинник точно відмірював час. Як і кожного року, його нещодавно оглянув годинникар.

Мама й тато точно знали, о котрій годині з'явиться перша зірка на небі, завжди були пунктуальними, але ми з Ханею все одно робили своє. Ну, а якщо цього року

святий Миколай прилетить раніше?

— Пора, — сказала мама і встала з-за столу. Її обличчя було серйозним, я знав, що вона боїться, хоча вона намагалася цього не показувати, мабуть, заради нас.

— Ще ж немає зірки на небі! - вигукнула Ханя.

— Може, ще трохи... — почав тато, але мама не дала йому закінчити.

— Час! — рішуче повторила вона, і мій батько підвівся, не сказавши жодного слова.

Мама зайшла першою. Її волосся зачепилося за кульку, яка відірвалася від гілочки і впала на підлогу. На щастя, не розбилася, хоча - з іншого боку - це нібито добрий знак.

Ялинка стояла на спеціальній підставці, але місця під нею було дуже мало. Тато дав знак Хані, яка приєдналася до мами рачки, мов маленька тваринка.

Потім заповзли ми з татом. Ми розклали подушки, щоб нам було комфортно - ніколи не знаєш, скільки доведеться сидіти під ялинкою. Попри все, було незручно, тому ми помінялися місцями: я до мами, а Ханя до тата. Ханя скривилася, тому що їй за комір влетіло кілька колючих голочок. Ледве ми вмостилися, як щось задзвонило. Спочатку тихенько, наче здалеку, а потім одразу, наче хтось тряс біля вуха жменею мініатюрних дзвіночків.

Мама мала рацію, кваплячи нас.

Цього року святий Миколай був в окулярах. Я не пам'ятаю, щоб він носив їх у попередні роки, але, можливо, я просто забув. А може їх в нього декілька?

Він був одягнений, як завжди, весь у червоне, з білосніжною окантовкою на рукавах і по краях капюшона. Густа борода закривала половину обличчя, але все ще було видно великий червоний ніс, рожеві щоки й блакитні очі, лагідні й веселі.

Він помахав нам рукою, підбадьорливо посміхаючись, але побачивши, що ми не виходимо з-під ялинки, помітно засмутився.

— Він, мабуть, плаче, — прошепотіла Ханя.

— Шшшш... — тато обережно закрив їй рот рукою.

Святий Миколай зітхнув, кивнув, ніби показуючи, що він розуміє нашу ситуацію і нітрохи не злиться, потім зняв зі спини свій великий мішок і почав діставати пакунки. Всі вони були обплетені різнокольоровими стрічками з написами. Я напружив очі і побачив, що це наші імена, моє і Хані, а на одному з них я навіть прочитав ДЛІЯ МАМИ. Кожен пакет мав одну прозору сторону, через яку можна було побачити, що всередині.

І ми побачили.

Неможливо перелічити все, що було в цих пакетах. Дозвольте сказати, що якби я мав половину того, що бачив, то був би найщасливішим хлопчиком у світі. А Миколай все ще діставав нові подарунки, мішок у нього, мабуть, був чарівний, бо купа, що виросла поруч, давно перевищила свою місткість. Щоразу він трусив черговим пакунком, усміхався й підбадьорливо махав нам рукою.

Але ми сиділи тихо. Як миші під віником.

І тут святий Миколай перестав посміхатися. Він випростався і довго дивився прямо на мене, нерухомо, можна було подумати, що він перетворився на камінь. Я не міг

відірвати від нього очей, мені здається, він зумів загіпнотизувати мене, але, на щастя, недостатньо, щоб я вирвався з обіймів мами, її руки стискали мене до болю. Я думав, що це ніколи не припиниться, очі боліли все більше і більше, я не міг їх навіть заплющити, поки мама не зрозуміла, що відбувається, і швидко закрила їх рукою.

Коли вона знову відвела руку, я побачив Миколая, який стояв прямо перед нами, широко розкинувши руки. Він більше не дивився на мене, але тільки тепер я зрозумів, що означає справжній жах. Тепер, коли вам потрібно було лише злегка простягнути руку, щоб доторкнутися до нього.

Сволота.

Він перевіряв ялинку.

Якби та була штучною, ми б уже були мертвими.

Тоді святий Миколай зібрав усі свої розкоші й закинув їх назад у мішок, а той проковтнув їх, немовби якийсь ненаситний дракон. Він пішов мовчки, пройшовши крізь віконне скло, навіть не озираючись, ніби ми для нього взагалі не існували. Червона тінь на секунду зависла в повітрі, і перш ніж зникнути, з неї випав єдиний пакунок. Він відскочило від підвіконня, впав на підлогу і покотився до нас. Коли він зупинився, його прозорий бік був спрямований прямо на ялинку. Ми всі бачили великого плюшевого ведмедика, упакованого всередині. "Для Хані", — прочитав я на стрічці, і, мабуть, прочитав це вголос, бо раптом Ханя відірвалася від батька з явним наміром прийняти подарунок. В останню мить тато схопив її за ногу і потягнув назад під деревце. Згори дощем сипалися прикраси. Цього разу побилося кілька кульок. Я знав, що мама розсердиться, вона ще не показала цього, але точно розсердиться.

— Нам треба почекати до півночі, — пояснив тато, але він міг пояснювати це кому завгодно, бо Ханя так відчаювалася через цього плюшевого ведмедика, ніби втратила свого найкращого друга.

— Тому що святий Миколай може повернутися, — сказав я, можливо, безглуздо, бо ніколи не чув, щоб він приходив двічі за один вечір, але подумав, що це заткне їй рот. Я помилився, сестричка розвилася ще сильніше. Наша Ханя і справді дивна.

Ми чекали і чекали. Час немилосердно тягнувся. Багато разів мені здавалося, що годинник на святковому столі зламався, бо його стрілки стояли на місці, але ж це, звичайно, не так. Нарешті Ханя заспокоїлася і заснула. А я не міг заснути. Не знаю, в який раз, я подивився на плюшевого ведмедика, що лежав всього в трьох метрах від мене, і зрозумів, що він мені подобається все більше і більше. У нього було світло-коричневе хутро, біла пляма на животі та надзвичайно миле обличчя. Було б добре мати такого ведмедика. Шкода, що на стрічці не написано "Для Пржема".

Проте я заснув.

Розбудив мене тато.

— Без п'яти дванадцять!

Ханя протерла сонні очі. Вона виглядала так, ніби не знала, на якому світі вона живе. Ханя як завжди.

— Обережно, діти! Не бійтеся!

Незважаючи на власні слова, тато пригорнув Ханю до себе і сховав її голову своїми руками. Моя мама хотіла зробити зі мною те саме, але я сказав, що я не маленька дитина.

Почувся удар, наче весь будинок розвалився на шматки. Скло в усіх вікнах розбилося, меблі злетіли в повітря, а стіл, наповнений їжею, розбився об стіну. Наша різдвяна вечеря настільки в'їлася в неї, що татові довелося зішкребти її разом із штукатуркою. Звичайно ж, нам довелося купити новий годинник.

Тільки на нашій ялинці жодна гірлянда не ворушилась, жодна кулька не гоїдалась. Ми, збившись під гіллям, мама, Ханя, тато і я, теж нічого не відчували, ніби застрягли в якомусь невидимому міхурі.

Від ведмедика не залишилося й сліду. Ймовірно, вибух його знищив. Прибираючи, я знайшов білий шматочок, схожий на уламок ока, але це цілком могла бути скалка від тарілки. Я подарував його Хані, він був її, адже на трічці було чітко написано, що це подарунок їй.

Коли ми вилазили з-під ялинки, у нас всі кості боліли. Спробуйте провести стільки годин у такій тіснєві.

Але найголовніше, що до нас святий Миколай вже завітав. Щасливого Різдва! Аж до наступного року.

Залишилися ще колядники, але це дрібниця. Просто добре озбройтеся, замкніть двері і не пускайте їх у свій будинок.

Куди там колядникам до Святого Миколая!

Після досить кумедних (хоча, по суті своїй, повторюваних) пригод Якуба Вендровича, після Святого Миколая, що викликає страх, пропоную "пірнути" в атмосферу Різдва військового, невеселого. Чесно кажучи, тут немає святого Миколая, ні Діда Мороза, ні навіть Санта-Клауса. Але чари (язичницькі) є.

Написав це досить не "різдвяне" оповідання, але з різдвяним гімном, чудовий автор Щепан Твардох. Одна з його книг, "Морфін" (разом із "Щупіткою істини" Зигмунта Мілошевського) була номінована на премію Prix du Livre Européen/European Book Prize.

ЩЕПАН ТВАРДОХ

STILLE NACHT

*(Szczepan Twardoch - Stille Nacht,
збірка "Deszcze niespokojne...")*

Дві хвилини на восьму. Фріцек підтягнув вище другу ковдру і глянув на ліжку, що стояло поруч. *Feldfebel* ще спав. Кожух, яким прикрився командир, піднімався і опускався в рівному ритмі. Хлопцеві вже не хотілося лежати в ліжку, але в будиночку було так холодно, що перспектива відкинути кілька ковдр, щоб у кальсонах і натільній сорочці добігти до крижаного мундира, здавалась настільки непристойною, що він

вирішив почекати, поки Шлієбекс встане і накаже розпалити грубку. . Коли очі вже звикли до темряви, Фріц побачив ялинку, яку ще вчора вони поставили в кутку кімнати і прикрасили фігурками, вирізаними з кольорового паперу, ланцюжком з фольги? в яку мама загорнула прислані на свята баранячі ковбаски і корейку.

Ну так – свята! Сьогодні Святвечір. Тому він все ще валяється в ліжку, замість того, щоб уже час бути на ногах. Проте, згадавши Святвечір, Фріцек засумував. Перше Різдво без рідних. Без молодшого братика, сестри, без діда і бабки, не побачить він і уйка Рудольфа, який мешкає в Берліні, і який завжди привозив своєму хрещеникові чудові подарунки.

Ще рік тому він і думати не думав про армію, коли сидів із рідними за вечерею. Конопетка, вігілійна капуста, маківки та мочка, яку терпіти не міг. Потім подарунки, уек Рудольф привіз йому духову рушницю, "люфтбіксу", як називають цю зброю-іграшку в Сілезії. Мама злилася, адже йшла війна, мало того, що серйозніші речі, то ще й рушниця під ялинку – це поганій знак – а що станеться, якщо її від армії не відмажуть? Фріцеку на всі ці бабські печалі було начхати, і перед пастеркою вони в таємниці вирушили з уйком і батьком постріляти з вікна у видимий при тьмяному світлі ліхтаря пеньок.

А сьогодні духова рушниця лежить собі спокійненько, загорнута в промаслену ганчірку на шранці в батьківській спальні. Фріцек заборонив молодшому братові торкатися її, хіба що з батьком. Коли самого Фріцека мобілізували, мама сходила з ума і побачивши все, що асоціювалося у неї з армією, починала хлюпати носом. Батько сховав навіть свої армійські штани та куртку, які він одягав, спускаючись у невелику майстерню у підвалі.

Як же це все було давно! Фріцу здавалося, ніби він живе у цьому будиночку з самого початку часів. Фельдфебель Шлієбекс ніяк не давав забути, як Фріцеку пощастило. "Слухай, Мушол, я своє відслужив чотири роки в окопах першої війни". Шлієбекс не міг правильно вимовити прізвище "Мусел", втім, у Soldbuche у хлопця було записано "Musscholl". Починаючи свою тираду, яку Фріцек знав на пам'ять, унтер-офіцер тицяв пальцем у залізний Хрест, що висів біля лівої кишені мундира, отриманий ним за якийсь геройський вчинок під час окопної війни. Це ж яка тобі везуха. Ровесники твої дохнуть як мухи в Росії, а ти сидиш собі тут, як у Бога за пазухою. Тепло, їжа є, ніхто в тебе не стріляє. Мушол, ти обісрався б так, що гівно тільки в чоботях залишилося б", — бубонів Шлієбекс. І він мав рацію. Коли Фріцека призвали, мати заходилася від плачу. Нічого дивовижного — молодих силезців, як правило, посилали на східний фронт. З класу Фріцека трьох уже не було в живих, один числився серед зниклих безвісти, шестеро билосся у степах України, у Центральній Росії та під Ленінградом. Але у Фріцека був хрещений. Щойно хлопцеві надійшов мобілізаційний припис, батько надіслав братові телеграму. Уек приїхав за кілька днів, зачинився з батьком у кухні, і вони довго розмовляли. Призовник із матерію підслуховували під дверима, але брати розмовляли дуже тихо. Рудольф мав у НСДАП певну вагу, працював у міністерстві. На ранок мати вже помітно заспокоїлася.

Тільки коли Фріц приїхав додому після першого навчання, мама проговорила, що все влаштовано — він вирушає до Норвегії. У навчальному таборі хлопець трохи зіткнувся з армією і не міг заспокоїтись — так хотілося битися! Він мріяв перевестися до танкістів, сам бачив себе хоробрим командиром з Лицарським Хрестом на грудях. Тим часом у Норвегії він не отримує навіть бойової нашивки. Адже там нічого не відбувається! У цьому він звинувачував рідних. Через них він не стане героєм. Але тут у відпустку зі східного фронту приїхала пара хлопців із його класу. Карлік, наш красень, спортсмен і сміливець Карлік... Зустрілися вони біля костелу. У Карлика на мундирі була прикріплена орденська стрічка, тільки Фріц на неї не дивився. Натомість він дивився на покалічене обличчя шкільного товариша, на якого свого часу поглядало не одне дівчисько — зараз у Карлика не було носа, а все обличчя було вкрите шрами від обморожень. Алоїз, з яким вони сиділи за однією партою, не сказав Фріцеку ні слова. Вони стояли перед входом до церкви. Лойзік схопив друга за гудзик мундира, похитав головою і пішов. Алоїз, найвірніший приятель, з яким колись ділився будь-якими таємницями! З того часу Фріц уже без смутку думав про своє призначення на службу.

Командир йому попався добрий. Фельдфебель Хоймар Шлієбекс, ветеран першої світової війни, в громадянському житті — аптекар, був справедливим та добрим. Його зовнішність чудово відповідала темпераменту: низенький, пухкий, з видатним черевцем. Червоні щоки, кирпатий ніс, темні очі та русяве, проріджене часом волосся доповнювали образ саксонського міщанина. Як він сам казав, чудово пам'ятав себе зразка 1914 року, коли вісімнадцятирічний гівнюк потрапив на фронт. Почувався він тоді загубленим і переляканим. Але ним зайнявся добрий чоловік, тож тепер він повертав свій борг. Фельдфебель командував трьома рядовими та ефрейтором-радіотелеграфістом. Всі разом вони утворювали гарнізон стратегічно нікому не потрібної метеорологічної станції неподалік Каутокейно, на півночі Норвегії, за Північним полярним колом. На свята двоє рядових отримали двотижневі відпустки додому, ефрейтор на пару днів вирушив до Тромсе, тож у дерев'яному будиночку вони залишилися лише вдвох.

— Фріц... — голос командира перервав роздуми хлопця.

— Ну? — не надто за статутом відповів Фріцек.

— Я тобі дам "ну", прохвіст. Витягай дупу з ліжка і розпали грубку, дармоїд чортів, — пробурчав унтер-офіцер, щільніше загортаючись в кожух.

Фріц зітхнув, відкинув ковдри і швиденько пробіг до стільця, на якому вчора ввечері повісив мундир. Він не був високим, як більшість силезських чоловіків, але фізична праця сформувала у нього чудову фігуру. Хлопець був широкоплечим, з сильною грудною кліткою та вузькими стегнами. Ось тільки ноги здавались непропорційно худими. Фріц швиденько одягнувся, запалив гасову лампу, глянув під грубку і вилаявся. *Donnerwetter*. Дрова закінчилися, треба було вдягати шинель і виходити на мороз, клинами і молотом розбити кілька чурбаків, сокирою нарубати соснових трісок на розпалювання. Він ще раз зітхнув, одягнувся і вийшов у двір — там полярна ніч, сонце й так не встане, а на темну рубати дрова він не стане. Порушуючи статут, Фріц запустив

дизель-генератор, запалив електричну лампу за будинком і взявся за роботу. Хлопець викочував з-під навісу розпиляні колоди, ставив чурбаки на рівному місці, прикладав клин, злегка забивав молотом — вдома такий називали "пирликом" — і коли клин заглиблювався в деревину настільки, щоб не падати під власним тягарем, Фріцек відступав, і валив з-за голови по клину що було сили. Найчастіше одного удару вистачало, щоб кругляк розтріскувався, але бити ще треба було вміти. Тут однієї сили було недостатньо. Дітлев з Гамбурга, здоровенний, немов гора, який тепер поїхав додому на свята, хоч і був сильніший за молодого силезця, з рубанням дров справлявся набагато гірше. Він не знав, що тут треба добре зробити замах, потім крок, зігнути в колінах ноги і нахилити тулуб. Ну, ще він не знав, що руки мають бути розслабленими, щоби молот падав вільно. Фріцек ще хлопчиськом навчився рубати дрова і працювати молотом і сокирою, тож тепер швидко розбивав колоду за колодою. Розколовши кілька, він відклав молот та клини, після чого почав дрібнити дерево на рівні поліна. Хоча термометр показував вісімнадцять градусів нижче нуля, хлопець за півгодини розігрівся, зняв шинель, залишившись у кашне та пуловері, одягненому на мундир. Він подумав, що коли фронтовики за бій врукопашну, то отримують срібний знак з гвинтівкою в дубовому вінку, танкісти — з танком, пілоти — з літаком і так далі, він міг би запросто отримати "Знак лісоруба" з сокирою.

Тоді можна було б хоч щось пришпилити на мундир, рубання дров - його основне заняття. Гвинтівка висить у будинку на гачку і - хоч тут сам він був уже восьмий місяць - вона знадобилася лише один раз, коли якісь бандити здалеку обстріляли їхній пост. Тоді Фріц схопив гвинтівку, кілька разів вистрілив з вікна в невизначеному напрямку, так само вчинили і його товариші. І на цьому бій завершився. Партизани втекли, нікого навіть не подряпало.

Так і минав його час - у розмовах із колегами, рубанні дров, приготуванні їжі. Останнім часом радіотелеграфіст, *Gefreiter* Кноблаух, від нудьги почав вчити його обслуговувати радіопередавач, що якимось урізноманітнювало щоденну рутину. Ще перед тим вони ходили в ліс і намагалися полювати. Одного разу їм вдалося пристрелити невеликого кабанчика, але потім зверху прийшов наказ, щоб через активність партизанів не залишати без причини розташування, так що закінчилося і це.

Перемежаючи ці роздуми з думками про сніданок, бо живіт уже грав марші, він, зрештою, нарубав досить дров, склав усе у великий кошик і закинув його собі на спину. Коли попрямував до дверей, метрів за тридцять від будиночка, на краю кола штучного світла помітив людський силует. Людина була низька, згорблена, з характерним високим головним убором. Лапландець. Ніхто інший і так у цю дичину не залазив. До найближчого селища було годин п'ять пішки. Взимку раз на тиждень до них на базу приїжджали кінні сани із постачанням.

Мисливці-лопарі іноді стукали у двері їхнього будиночка. Фріцек не був упевнений, чи відрізняють їх якимось від норвезьких солдатів, які служили тут раніше. Місцеві, здавалося, не помічали, що йшла війна, не всі вони говорили норвезькою, якою досить непогано володів фельдфебель.

Вони стукали у двері і натомість, за горілку чи патрони, пропонували м'ясо та шкури (що було, звісно, незаконно, і чого Шлієбекс поблажливо не помічав). Фріц зрадів — може, у цього буде кролик або риба, так що можна буде виторгувати чогось смачненького. Він відставив кошик і, запрошуючи, махнув рукою прибульцеві. Але той не реагував. Хлопець знизав плечима і увійшов до хати. Якщо тубілець забажає, то сам прийде. Унтер-офіцер ще спав. Фріцек розпалив грубку, наповнив водою важкий, закопчений чайник. Згідно з традицією, напередодні Різдва - це день посту — Шлієбекс, як протестант, постів не дотримувався, тож хлопець вирішив поснідати до того, як командир встане. Він відрізав скибку хліба, витяг з барила кусок солоного оселедця. Коли вода закипіла, заварив каву. Запах напою дістався ніздрів саксонця. *Feldfebel* сів у ліжку, провів рукою по шиї і пружно вискочив з ліжка. Спав він у смішній, довгій цивільній нічній сорочці. Хоча приміщення ще до ладу не прогрілося, мундира саксонця не одягав. Зачерпнув крижаної води з тазика і, пирхаючи, обмив шию та обличчя, після чого приступив до гімнастики. Після десяти хвилин нахилів, присідань та віджимань, що супроводжуються охами та стогонами, фельдфебель одягнувся і сів за стіл.

— Ну як, Фрітці, дров досить нарубав? Сьогодні Святвечір, у будинку має бути тепло...

— Так, — відповів хлопець. — Я бачив якогось лопа, тільки близько він не підходить.

— Ага. Добре. Відріж мені хліба, синку. Я подивлюся, що то за тип. Ага, і кави налий. Чи достатньо міцний?

— Міцний, міцний, гер фельдфебель. Тільки зверху чогось надягніть. Надворі холодно, як на псарні.

Шлієбекс кивнув, накинув кожух і відчинив двері - і став віч-на-віч з лапландцем. Тубілець був старим. Він носив традиційний одяг свого народу, вишитий червоними та зеленими нитками. Висока шапка додавала йому зросту, руки в рукавицях з оленього хутра він схрестив на грудях і стояв так, ніби чогось чекав. Саксонць трохи злякався, але відразу прийшов до тями і запитав норвезькою:

— Ну, чого хочеш?

Лапландець не відповідав, лише стояв. Німець повторив запитання. Жодного ефекту.

— Ти по-норвезькому розумієш?

Нічого. Фельдфебель почухав лисину, потім вказав пальцем на пляшку з горілкою, що стояла на полиці, і зробив такий жест, ніби заливає її вміст собі в горло. Потім показав пальцем на сани та свій кожух. Тубілець не відреагував.

— Це якийсь недоумок... — сказав унтер, звертаючись до Фріца. - Ну і що мені з ним робити?

— Не знаю, тільки двері зачиніть, пане фельдфебель, бо тут ніколи не прогріється.

— Так, правильно. Гарзд, зрештою, воно ж сьогодні Святвечір, можливо, навіть лапландець людською мовою заговорить. Вийду на подвір'я і спробую з ним домовитись, але ти візьми гвинтівку та стеж за ним через вікно. Бог знає, що цьому

дикунові в голову прийде, не хотілося б залишитися з божевільним один на один.

Сілезець кивнув головою. Коли командир вийшов, зачиняючи за собою двері, Фріц зняв маузер зі стіни, переключив затвором, зняв із запобіжника і став біля вікна. Він дивився, як фельдфебель намагається встановити контакт із лапландцем. Але той лише непорушно стояв. Фріцек був упевнений, що зброєю скористатися йому не буде потрібно. Тому стояв, розслабившись, і весело стежив за Шлієбексом, який за допомогою чогось, що нагадує пантоміму, намагався домовитися з місцевим. Лоп для хлопця асоціювався чимось із індіанськими вождями з книжок Карла Мая. Саксонець, мабуть, і сам чудово розважався, бо повернувся до мисливця спиною і почав зображати оленя, підстрибуючи на трьох кінцівках, тоді як пальці вільної руки розчепірів над головою, наче це були роги. І ось тоді лапландець напрочуд швидко схилився над своїми санями і витягнув двостволку.

Адреналін миттю б'є в голову, гальмуючи все інше. Так багато часу на роздуми... Фріцек підкидає гвинтівку до плеча, і коли приклад долає величезний простір між стегном і ключицею, рядовий уже знає, що не встигне. Він дивиться, як два стовбури мисливця повільно прямують у бік Шлієбексу.

Тільки пострілу нема. Приклад уже при щоці, так сильно раптом тремтять руки, око, мушка, приціл... він конвульсивно тягне спусковий гачок, багаторазово посилений стінами гуркіт пострілу оглушує, весь світ замовкає у протяжному дзвоні у вухах... лапландець повільно сповзає на землю. , на його червоній куртці не видно крові ... Шлієбекс падає, піднімається, спотикається, знову піднімається, біжить до дверей ... Фріцек весь час стирчить з гвинтівкою біля плеча, приголомшений, він дивиться на тіло на снігу, і потім чітко відзначає невелику дірочку у шибці. Наполегливо насуваються питання: чому скло не розбилося вщент? Чому це куля, замість вибити все скло, лише просвердлила дірку?

Шлієбекс скочив у хату, все ще не знаючи, що відбувається, схопив автомат. Помітивши, що хлопець досі стирчить біля вікна і цілиться з гвинтівки, він підскочив до нього в два стрибки, з криком "ховайся!" стягнув Фріца на підлогу.

— Що трапилося? — Запитав він.

— Він... Витяг з саней рушницю... він хотів застрелити вас, *гер фельдфебель*...

— Чорт. А ти їх більше не бачив? Крім цього старого дурня хтось ще був?

— Не знаю, *гер фельдфебель*, — видавив із себе на смерть переляканий Фріц.

Шлієбекс ще раз лаявся собі під ніс і рачки швидко дістався до ящика, в якому вони тримали спорядження. Напнув на голову шолом, у кишеню засунув пару ріжків і одразу ж повернувся до вікна. Не випускаючи автомата з рук, він глянув на мить, оглянув передпілля і негайно сховався за стіною.

- Нікого. *Donnerwetter*.

Все так само рачки, він пробіг до іншого вікна і знову визирнув. Нікого не помітивши, він підповз до дверей і задвинув засув.

— Напевно, чекають, коли я вийду, виродки. Фріцеку, візьми себе в руки, скількох ти бачив? - спитав ветеран, сидячи біля дверної фрамуги.

Хлопець почав перебирати у голові всю ситуацію. А скількох він бачив?

— Гер фельдфебель, доповідаю, що нікого не бачив. Цей лоп витяг рушницю, ось я й вистрілив.

Літній унтер-офіцер подумав ще трохи, після чого наважився. З наготованою зброєю, він злегка штовхнув двері, та прочинилися. Крізь щілину Шлієбекс бачив тубільця, що лежить у снігу.

— Ворушиться, сучий кіт... Паршиво... виходимо.

Він підвівся і вийшов, впевнений у тому, що можливі спільники мисливця вже дали б якимсь чином знати про своє існування. Нікого не було, лише підстрелений лапландець на снігу. Він лежав на животі, на вишитому червоними нитками каптані кривава пляма ледь помітна. Куля з гвинтівки Фріцека потрапила йому в хребет між лопатками. Він жив і досі сподівався — намагаючись втекти. Руками він беспорядно згрібав сніг, ніби хотів зачепити за що-небудь заанімілу долоню, встромити в що-небудь пальці немов пазурі - а потім би вже міцні, наче ремінь, м'язи відтягли б худе тіло, відсунувшись подалі від того, хто вистрілив хазяїну. в спину. Унтер-офіцер обережно наблизився до лежачого, тримаючи його на прицілі, стусаном відкинув пов'язану дротом двостволку за межі долоні, що судорожно закопується в сніг, і чоботом перевернув лапландця на спину. Фріцек відклав свою гвинтівку і вийшов із хати. Він підняв мисливську рушницю, пошукав важіль, який слід було потягнути, щоб розкрити зброю, знайшов, потягнув, відкрив і завмер.

— Дивний якийсь цей мисливець, — заявив Шлієбекс, з цікавістю придивляючись до пораненого. Відповіді він не дочекався, наморщив брови і повернувся до хлопця - той, відкривши рота, вдивлявся у стволи мисливської рушниці. Порожньо, патронів у них не було.

— Рушниця не була зарядженою. Він хотів показати, що хоче купити патронів. Ось навіщо він витягнув двостволку, — видавив із себе Фріцек, після чого по його щоках потекли сльози.

Фельдфебелю згадалася болотиста вирва в Бельгії, на дні якої він лежав, згорнувшись у клубок і охопивши руками голову в *pickelhaub*'і. Він не ховався там від артилерійського обстрілу, який закінчився на чверть години раніше. Він хотів захистити себе від того, що сталося мить тому. Поруч лежав француз, у його жирному горлі стирчав багнет. Шолома у француза не було, і взагалі - це був повненький, лисий і погано поголений чоловік. Голову його оточувало сало, стиснуте коміром, на шиї воно утворювало чотири покриті сивою щетиною складки. Француз виглядав немов батько стрільця Шлієбекса, і був він першим чоловіка, якого стрілець Шлієбекс убив власноруч. Ворог заскочив у вирву, ховаючись перед артилерійським вогнем, і не помітив молодого німця. Було вже темно, і мундир стрільця Шлієбекса був покритий товстим шаром рудої глини. Отже, коли француз притиснувся до стінки воронки, стрілець Шлієбекс витяг з піхов багнет і встромив його в горло ворога, виконуючи свій солдатський обов'язок.

Тому він знав, що не може допомогти хлопцеві винести тягар його вчинку.

Страждання щільно вкрите всередині, зовні до нього неможливо торкнутися. Ми не бачимо і не відчуваємо страждань інших людей, бачимо лише зовнішні ознаки болю. Намагаючись допомогти, ми схожі на лікаря, який лікував би сухоти, пропонуючи солодкий сироп від кашлю.

Лапландець застогнав. Фріц несподівано отямився і кинувся до пораненого. Він почав розшнуровувати йому каптан, начебто це могло допомогти хребту, розбитому кулею. Раптом старий мисливець обома руками схопив хлопця за мундирну куртку. Тонкі пальці з огрубілими суглобами поступово стиснулися на сірій тканині, наче кігті, рукави його верхнього одягу сповзли, відкриваючи зап'ястя – на обох був витатуйований складний орнамент, ніби браслет, що охоплює старечу, обвислу шкіру. Шлієбекс стояв поруч із пальцем на спусковому гачку, але ніяк не реагував. Молодий солдат не бажав вириватися силою, а старець своїми напрочуд сильними руками притягнув хлопця до себе. Він інтенсивно вдивлявся в очі Фріцека, відкрив рота, оголюючи беззубі ясна. А потім заспівав. Юний силезець ніколи ще не чув такого співу. З горла лапландця виходив низький, вібруючий, модульований звук, якийсь страшний і первісний. Мисливець відпустив мундир хлопця, але той так само стояв, нахилившись, наче невидимі руки продовжували притягувати його. Лопар підняв праву долоню – склавши пальці так, як Христос на іконах складає свої, показуючи рани від цвяхів: вказівний і середній випрямлені, решта підтиснуті, але не закривають середини долоні. Мисливець швидким рухом торкнувся чола, губ та грудей хлопця, одночасно перериваючи свій спів. Він промовив чотири короткі слова, ті зазвучали співуче та екзотично. Після короткого мовчання Шлієбекс вирішив, що час ці чари перервати.

– Фріцеку, хлопче, треба затягти його до будинку, – сказав він.

Хлопець мовчав, тому Шлієбекс підійшов, добре труснув його за плече.

– Фріц! Потрібно забрати його додому! А ті він тут замерзне!

– Він мертвий, – глухо відповів юнак.

Через три години змучені до смерті Шлієбекс і Фріц сиділи в будинку за столом, гріючи руки бляшаними кружками з гарячою кавою, тоді як тіло лапландця швидко замерзало в неглибокій могилі. Солдати, користуючись ломами та лопатами, змогли вирити в землі могилу глибиною, що не перевищувала метра. Поруч із тілом вони поклали мисливську рушницю і все її спорядження, після чого прикрили загал чотирма валунами. На санях вони не знайшли ні шкур, ні м'яса, тільки шкіряні мішечки із зіллями, тріскачку і кілька покритих знаками шийних хребців оленя. Коли вони закінчували, небо роз'яснилося, як за півгодини перед світанком, тож замість темряви запанувала сірість. Ось тільки сонце через обрій не підніметься зовсім.

Унтер-офіцер відчував, що слова пояснення та втіхи – це єдина зброя, якою він може допомогти хлопцеві. Почав він, як тільки взялися копати. Говорив як людина, яка цінує слова, бо не вимовляє їх надто багато. Він не заливав хлопця потоками ерудиції,

не блищав красномовством, не насолоджувався звуками власного голосу. Шлієбекс робив довгі паузи між словами і ще довші – між реченнями, ніби складав будь-яку фразу в голові до того, як її висловити. Спочатку він говорив про причини, потім про те, що, натискаючи на спусковий гачок, солдат захищав свого командира, про те, що на війні не можна припускати, що у потенційного ворога зброя не заряджена, потім про випадок, потім про відповідальність. Фріцек слухав, не перебиваючи. Він був розумним хлопцем і чудово розумів усі аргументи свого командира, ось тільки ніяк не міг погодитися з ними. Він досі чув незрозумілі останні слова тубільця. От якби він міг йому все пояснити! Попросити вибачення! Викласти, що вистрілити мав! Але натомість, він усвідомлював, що мисливець помирав у впевненості, що дивиться в очі підступного вбивці.

Тільки, поза всяким сумнівом, слова командира допомогли. Фріц почував себе паршивим, але фізична праця вирвала його з заціпеніння, в яке привели його гіпнотичні слова і чорні, подібні до свердел очі лапландця. Шлієбекс спеціально змусив підлеглого зайнятися передсвятковими турботами, щоб не залишити надто багато часу на роздуми. І як тільки вони зігрілися кавою, наказав Фріцеку заново відшкresti дерев'яну підлогу, не пропускаючи жодного куточка, провітрити постіль, вичистити піч, посипати золою шаблі і доріжку до метеообладнання, нарубати нових дров, покрасивше – сміючись по собі, він наказав вибирати рівні, виключно березові, щоб "принаймні у свято все виглядало, як належить".

Коли Фріц закінчив, на подвір'ї знову панувала темрява. Потрібно було знову запустити агрегат, зняти метеорологічні показання та по радіо передати їх у центр. Фріцек накинув кожух і вийшов надвір, тримаючи в руці папірець і олівець. Дизель не хотів запускатись – хлопець глянув на термометр: двадцять вісім градусів нижче нуля. Що поробиш. Він натягав соснових трісок, відвалив сніг з-під устрою, зім'яв старий номер "Фелькішер Беобахтер" і розвів невелике багаття під двигуном. На ці чверть години він охоче сховався б у будинок, але знав, що Шлієбекс розлютився б, побачивши, що рядовий залишив вогонь під агрегатом. Довелося чекати, підстрибуючи та розмахуючи руками, щоб хоч трохи зігрітися. Нарешті він торкнувся долонею двигуна – той уже був теплий. Він запустився відразу, виплюнув хмарку диму, але потім працював мірно. Електрична лампа над станцією якийсь час ледве світилася, але коли Фріц збільшив оберти двигуна, яскраво спалахнула. Хлопець записав дані – температура, тиск, вологість; виміряв товщину снігового покриву, хоча сніг давно вже й не падав, після чого повернувся до хатинки. Він подав листок Шлієбексу. Унтер-офіцер, як звичайно покрутивши носом над тим, що молодий пише як курка лапою, чудовим готичним шрифтом переніс дані до книги, після чого запустив радіо, сучасний чотириламповий передавач "Телефункен". Він передав повідомлення, обмінявся парочкою святкових ввічливих фраз і вимкнув апарат. Фріцек важко піднявся – до його обов'язків входило вимкнення генератора після закінчення передачі, але унтер-офіцер утримав його.

— Залиш, нехай працює. Сьогодні ж Святвечір, послухаємо передачу "Дойче

Велле".

Фріцек знову сів за стіл. Почувався він не найкращим чином. У скронях пульсувала кров, в очі ніби хтось насипав піску. Шлієбекс зауважив, що хлопець весь палає. Приклав йому долоню до чола.

— Чудово, тільки гарячки не вистачало. Заповзай у ліжку. Цей Святвечір, бідолаха, проведеш у ліжку.

Фріц слухняно скинув мундир і ліг у ліжку. Він намагався заснути — але щойно заплющував очі, бачив обличчя вмираючого лопаря. Отже, він тільки лежав, відігріваючись під периною. Саксонець тим часом заварив чай, подумав секунду і, вийнявши з шафки пляшку, влив у обидва кружки по чарці шнапсу. Він подав хлопцеві гарячий чай, глянув на годинник - вісімнадцять нуль-нуль, час. У них був чудовий приймач, "Сіменс", із зеленим вічком індикатора, в елегантному корпусі з горіхового дерева. Шлієбекс повернув рукоятку і, обережно покручуючи її вліво і вправо, з шумів і трісків виловив знайомий голос диктора "Німецької Хвилі". Радіопередача в Святвечір була, мабуть, найбільш зворушливою з усіх передач року. Шлієбекс ніколи б у цьому не зізнався, але жодна з промов *Führer*'а не викликала в ньому такого напливу патріотизму та любові до Німеччини, як спільний спів "Тихої ночі", разом, з усіх місць, де тільки не знаходилися німецькі солдати. Тоді він міркував про своїх *Kameraden*, що борються на всіх фронтах цієї війни, від скованих льодами російських пустошів, через піски африканських пустель, тихі глибини Атлантики, небо над Англією, аж до їх забутої всім світом хатинки на краю Норвегії. Щодо молодого силезця, унтер взагалі сумнівався, чи відчувається хлопець німцем. На силезьському *Wasserpölnisch* він напевно розмовляє набагато краще, ніж німецькою. І ще він був упевнений, що проблеми національної тотожності Фріцеку взагалі по барабану. Він глянув на хлопця, який, тим часом, занурювався в апатію, не засинаючи, дивився в стелю.

Почалася радіопередача. Спочатку диктор провів коротку розмову про історію німецьких урочистих звичаїв. Після цього стандартне повідомлення про ситуацію на всіх фронтах. *Ja, ja, natürlich*, подумалося Шлієбексу. Минулого року по радіо оголошували перемогу Німеччини, цього - переконують нас у тому, що ми не маємо права перемогу віддати, через рік буде, що ми просто зобов'язані перемогти, через два - що не маємо права зазнати поразок, а через три... Ех, один Господь знає. Нарешті, диктор оголосив, що починається традиційне, щорічне виконання "Stille Nacht" солдатами всіх фронтів. "Перший куплет заспівають солдати наших окупаційних військ у Парижі. Париж, ви мене чуєте?" У динаміці пролунали тріски, потім раптово вщухли і пролунав м'який голос із явним берлінським акцентом. "Люди, тихо, ми в ефірі". На тлі: ледь чутний сміх, звуки столових приборів, що пересуваються, цокання чарками. І нарешті динамік заповнив перший куплет святкового співу, що виконується веселими, фальшивими голосами...

Stille Nacht! Heilige Nacht!

Alles schläft; einsam wacht

*Nur das traute hoch heilige Paar.
Holder Knab' im lockigten Haar,
Schlafe in himmlischer Ruh!*

Раптом Фріцек вигнувся дугою, немов через нього пропустили високу напругу, і страшенно захрипів. Шлієбекс підскаочив до хлопця, але ще перед тим, як він зміг покласти йому долоню на чоло, молодий силезець провалився в безпам'ятство.

У Парижі о шостій вечора було вже темно. Падав легкий сніжок, що підганявся пронизливим, холодним вітром. На *rue* імені Дюмон Дюрвіля, мореплавця, який обігнав всю земну кулю, але загинув в одній із перших залізничних катастроф, сніг покривав шибки припаркованих в рядок службових мерседесів і адлерів. Вздовж необарочного фасаду готелю "Мажестик", розташування штабу німецьких окупаційних військ у Франції, йшло троє молодих солдатів. Через сусідство такого серйозного закладу, вони намагалися поводитися пристойно. Часовий біля входу посміхнувся про себе – надзвичайно правильний, спокійний і рівний крок видавав, що хлопці вже встигли десь випити, і ось тепер вони напружують усю силу волі німецького воїна, щоб нічого не було видно.

Хорст, Бруно та Фріц не тільки невміло приховували сп'яніння від двох пляшок коньяку, а й насилу стримували пирхання. Вони сиділи в квартирі Бруно, коли Фріцек вигадав зовсім новий спосіб провести Святвечір — вони підуть у бордель! Абсурдна ідея спочатку хлопцям сподобалася, тим більше, коли Хорст почав аргументувати, що, як колись, але на свято офіцери до публічного будинку не вирушать, так що не станеться, як завжди, що для солдатів залишаться лише старі й ганебні повії. Вони оберуть собі найкрасивіших дівчат, візьмуть по пляшці шампанського, весело нажеруться і підуть нагору... Вже за чверть години вони завзято марширували паризькою бруківкою, волаючи на все горло: *Vor der Kaserne. steht sie noch davor*, наступних куплетів вони не знали, тому нескінченно повторювали перший, змінюючи темп і разом вигукуючи приспів: *Wie einst Lili Marleeeeee*. Притихли вони тільки біля штабу, пройшли повз нього і завернули у вуличку, де розреготалися. Потім йшли далі, погойдуючись, безневинно чіпляючи нечисленних перехожих і строячи дурні пики шановним парижанкам, які несхвально поглядали з-за фіранок. Зрештою вони зупинилися біля дверей, що нічим не відрізнялися від інших. Але хлопцям вони були добре відомі. Ніхто з них не зізнався, що ніколи ще не був у середині, навіть не припускаючи, що колеги можуть так само брехати. Тож зараз у всіх були відважні та задерикуваті міни бувалих салонних левів. Бруно, найстарший з них, натиснув на кнопку електричного дзвінка, Хорст, вийнявши з задньої кишені брюк гребінець, зачесав свого густого чуба, а Фріц непомітно стягнув з пальця обручку. Двері їм відчинила бандерша – одягнена з зухвалою елегантністю, що балансує на межі кичу, потаскана жінка. Для своєї професії

вона була буквально архетиповою, хоча хлопці не могли цього знати, адже це була перша власниця подібного закладу, яку вони бачили, знову ж таки, вони не мали уявлення, що таке "архетип". Жінка зміряла хлопців поглядом і вміло оцінила їх скромні, позбавлені будь-яких відмінностей мундири. Хлопчаки розраховували на те, що в Святвечір, через невеликий попит на такі послуги, вони скористаються дівчатами, як правило, призначеними для офіцерів. Тільки *mademoiselle* Леру була жінкою досвідченою та діловою, і вона не займалася благодійністю; магія свята не налаштувала її хоч у чомусь більш дружньо до навколишнього світу. Хлопці отримують таких дівчат, на яких вони можуть собі дозволити.

— Скільки хотіти грошей витратити на дівчина? - запитала господиня ламаною німецькою, коли гості вже піднялися східцями.

Бруно з Хорстом подивилися на Фріцека. Це він тримав спільну касу - всі служили разом настільки довго, щоб зрозуміти, що коли Фріц займається спільними грошима, ті найкраще витрачаються. Сілезець, кивнувши, вийняв з кишені гаманець. Він з піететом відкрив його, відрахував рейхсмарки і без слова подав бордель-мамі. Та швидко перерахувала банкноти, оцінила, що на офіцерські забави хлопці бідні, а на солдатські заплатили набагато більше потрібного. Мадам Леру дбала про добре ім'я власної фірми. У зв'язку з цим вона відрахувала половину різниці між ціною за три дівчини для рядового складу і сумою, яку їй вручили, і віддала Фріцу здачу, решту вважаючи чайовими. Хлопець здивовано прийняв гроші назад. Коли він вкладав гроші назад у гаманець, пальці намацали знімок. Невеликий прямокутник щільного картону із обрізаними зубцями краями та відретушованими тіннями. На спеціальному тлі з романтичним грецьким пейзажем стояв металевий, виготовлений за міжвоєнною модою стілець. Фріц у парадному мундирі та його дружина у простій, білій сукні з фатою та у довгих до ліктів рукавичках.

Одружений він був лише півроку. Фріда була доброю і гарною дівчиною, і Фріц ні хвилини не сумнівався, що любить її. Знали вони один одного довго, практично з дитинства. Заручилися вони через три дні після початку війни з більшовиками - дівчина сподівалася, що Фріца, як одружену людину, не призвуть. Весілля відбулося через півроку, Фріда на той час була вже вагітна, але настільки недовго, що перед весіллям про це знав лише *farogz*, який тільки махнув рукою - *niy ta o szum godać*. Дитина ще не народилася, тільки хлопець багато про неї думав. Фріда писала чоловікові щодня, витрачаючи шалені гроші на марки, а Фріц, який не володів ні легким пером, ні свободою у виразі почуттів, відповідав їй раз на тиждень. Листи його були короткими і діловитими, але дружині, яка добре знала його, їх вистачало. Вона знала, що коли її Фріцек в кінці листа, в якому повідомляє те, що відбувається в Парижі, пише, що "йому без неї тужливо, і залюбки з нею зустрівся б", це означає набагато більше, ніж полум'яні визнання її знайомих по роботі чоловіків, які у своїх листах писали, як сильно вони люблять, а вже на місці напевно бавилися з тими розпусними французенками — але її Фріцек, напевно, був не з таких.

Mademoiselle Леру сховала гроші до набитої готівкою сумочки, відчинила двері і

відрепетованим жестом запросила солдатів увійти. У залі панував відповідна типу закладу напівтемрява. Стіни покривали червоні, плюшеві драпрі, в альковах висіли непристойні картини в позолочених рамах, а за барною стійкою високий і худий чоловік у білому фартуху і рясно змащеною брильянтином зачіскою недбало протирав склянки. За кількома столиками сиділи дівчата. Окрім Фріца, Бруно і Хорста в закладі перебували ще двоє німців у мундирах: упитий в смерть рядовий у мундирі Люфтваффе хропів за столом, а ефрейтор – піхотинець клеївся до нудної повії, яка вдавала, ніби дозволяє залицятися до себе. Бруно одразу ж сів до рудої дівчини, яка була не першої вже молодості, зате, поза всякими сумнівами, мала найбагатіший бюст у всьому закладі. Хорст присів за найближчим столиком, бо повія, що сиділа за ним, потягла його за рукав, а Фріц ще якийсь час розглядався. У кутку сиділа маленька брюнетка, дуже скромно одягнена за тутешніми стандартами. Вона жодних запрошуючих жестів не робила.

Ілюзії переконують нас тоді, коли вони реалізують наші ж бажання, а Фріц, прямуючи в бордель, хотів оговтатися в ліжку з дівчиною, але не повією, тому, не намагаючись навіть з'ясувати, яким чином цей безневинний ангел опинився в подібному місці, присів до її столика. Дівчина практично не розмовляла німецькою, сам він знав французькою лише пару слів. Тож вони й не розмовляли. Приятелі вже вирушили в номери, а Фріц із французенкою все ще сиділи над двома чарками коньяку. Дівчині були знайомі погляди хлопців, яких бентежили глибокі декольте, заповнені пухкими скибками грудей, відкриті до самих стегон стегна, оповиті шовками і мереживами панчіх і підв'язок, відкриті губи, облизувані самим кінчиком язика. Для тих, яким всі ці залежали, немов двотижневої давності пиріжок на вітрині, приманки не здавалися особливо привабливими, була саме вона. Вона просто сиділа і за допомогою цілого арсеналу розрахованих невинних поглядів, рум'янцю, боязких усмішок, що прикриваються верхом долоні, вчаровувала ілюзію, в яку просто неможливо було, беручи до уваги її професію та оточення, повірити. Фріц не був дурнем, він теж не вірив, але дозволив себе зачарувати. Він лише подумав, що в дівчини невеликі грудки, що стирчать, зовсім як у Фріди до того, як вона завагітніла, після чого підвівся, взяв свою повію за руку, і вони вирушили нагору.

Як тільки та почала роздягатися, всі чари луснули. Зрештою, вона була звичайнісінькою шльондрою для рядового складу. В офіцерській частині будинку були чарівниці, чари невинності яких діяли, навіть якщо в цей момент вони доводили до екстазу двох чоловіків одночасно, навіть тоді їхня технічна майстерність не заважала їм ткати ілюзій, ніби все це відбувається вперше. Брюнетка Фріца не була настільки досвідченою, її чари діяли лише за столиком. У себе ж у кімнаті вона перетворилася на холодний манекен, яким, по суті своїй, є будь-яка платна дівчина, хоча найкращим і вдається це приховувати під шарами пудри та акторського вміння. Саме з таких могли б вийти чудові кінозірки. Французенка відпрацьованим жестом штовхнула хлопця на ліжку, розстібнула жакет і, відвернувшись спиною, повільно стягла спідницю. Вона не любила чоловіків і вважала, що ті, в принципі, ненавидять жінок, які їх приваблює

лише образ сідниць з грудьми та копуляція. Вона не знала, що по-справжньому в публічних будинках багато хто шукає не можливості розрядитися, адже це могли б зробити в будь-якому міському сортирі, але забуття, тепла, здивування та повернення до моменту відкриття таємниць. І доки вона цього не дізнається, ніколи не підніметься вище шаблями посвячення власної професії. Фріц дивився на неї з жалем. Сам він уже не міг більше прикидатися перед собою, ніби дівчина невинна, і що він для неї якимось чином важливий. На якусь мить він згадав про Фріду, відчув укол совісті і навіть подумував над тим, чи не втекти звідси. Але потім уявив своїх приятелів, що доходять від сміху, що Фріц втік від дівки. Тому він постарався більше не думати про дружину і сконцентрувався на справді приємній дупці своєї повії.

Коли пізніше вона сиділа на ньому верхи, спираючись на його худорлявий торс, а її груди ритмічно підскакували, хлопець, крім доставку йому професійно насолоди, відчував глибокий смуток. Навіть чудово відпрацьовані зітхання, стогони і, нарешті, вигуки, що видавали дівчина, не могли затерти лякаючого враження від її порожнього погляду, спрямованого кудись у стінку за ним. Фріц зрозумів, що зараз французенка десь далеко-далеко. Він і знати не міг, що мала Домінік сидить зараз перед кам'яним будинком у Провансі, вдихаючи аромат нагрітого серпневим сонцем розмарину і базиліка, а її батько, який загинув у кампанії 1940 року, повертається крутою стежкою, несучи дві цесарки, яких донька приготує їм на обід.

Коли все скінчилося, жінка сповзла з Фріца і бездумно хотіла вимовити звичайну фразу, що "все було чудово, ніколи ще мене не трахав такий чудовий чоловік, сподіваюся, що ти незабаром прийдеш", але глянула в очі партнера по ліжку і зрозуміла, що той теж був у цей момент далеко-далеко. Фріц, з болючим серцем, стояв на порозі прикрашеного квітами вагона і дивився в оточене світло-русявими локонами обличчя Фріди. По її щоках стікали великі сльози. Рана в серці Фріца була дрібною, і вже тоді, на пероні, кохання, довіра та сльози дружини покривали її ніжним бальзамом. Тоді він знав – буде достатньо, що його не вб'ють, адже солдатське життя в Парижі набагато безпечніше за роботу на шахті. Досить того, що він повернеться до своєї дружини та дитини, і сльози висохнуть, і від рани на серці не залишиться навіть шраму. Тепер після півгодинного перебування з паризькою повією, серце Фріца було розірвано на дві частини, і немає жодного іншого бальзаму для подібної рани, крім часу. Тільки навіть така панацея не вилікує ран до кінця. У чутливій тканині шрам завжди залишиться. Іноді – гнійний.

Дівчина прикрилася ковдрою, чекаючи, коли клієнт вийде. Фріц застібнув штани та підтяжки, одягнув китель, глянув на свою платну коханку і зрозумів, що переповнює її душу. Він захотів погладити французенку по щоці, щоб якось розділити свою смуток, але тільки простягнув руку — та відсахнулась ніби дике звірятко. Він обернувся і вийшов. Дівчина, як завжди, підмилася, витерла сльози, одягла робочу уніформу і спустилася до бару. У коридорі вона зустріла господарку борделя. Та знала — мала Домінік тут лише рік, так швидко не звикають, але через якийсь час все встаканиться. Вона поплескала співробітницю по спині, бурмочучи своє звичайне *c'est la vie*, і пішла

проводити клієнтів. Хлопці, хвалячись один перед одним, застібали кителі і натягували шинелі; Фріц голосно сміявся описуючи цицьки і дупу своєї дівчини, тоді як Бруно захоплювався обсягами принад повії, з якою — як сам говорив — мав перепіхончик.

Коли вони йшли вулицею, щоб закінчити цей милий вечір у якійсь забігайлівці, Фріц, не міг винести тягара весільного фото в гаманці, він непомітно вийняв його, вдаючи, ніби розшукує в кишенях сірники, коли ж приятелі трішки відійшли вперед, викинув картку в стічні ґрати. Потім вони набралися до посиніння і, хитаючись, ледь потрапили до казарми, де впали в ліжка, навіть не знімаючи чобіт, і захропіли важким п'яним сном.

Шлієбекс намагався утримати Фріца, що метушився в ліжку, зніяковіло дивлячись на ерекцію, що розпирала штани хлопчиська. За мить молодий силезець весь обм'як і впав на ліжку. Фельдфебель сів за стіл і почав думати над тим, а не варто було б викликати лікаря. Він виміряв хлопцеві температуру - сорок градусів. Тоді він зробив йому компрес на лоб із мокрої ганчірки і знову замислився. Хлопець лежав, не рухаючись. На "Дойче Велле" у міру того, як стихали голоси паризьких солдатів, пролунав м'який баритон диктора. "Дякую представникам окупаційних військ у Парижі. І тепер, з-під Ейфелевої вежі ми переносимося до засніжених схилів Арарату, на Кавказ, де серед гордих гірських племен наші хоробрі солдати стоять там, куди ще не ступала нога жодного німецького воїна протягом всієї історії . Передаємо голос нашим сміливцям, спадкоємцям Олександра Великого, які вже стоять біля воріт Азії". Замість паризького гомону запанувала повна зосередженості тиша, що переривається лише заглушеним радіопередачею скрипом стільців і віддаленими відлуннями канонади. Хтось тихенько дав відлік: *eins, zwei, drei*, і не більше півтора десятка голосів заспівало:

*Stille Nacht! Heil'ge Nacht!
Die der Welt Heil gebracht,
Aus des Himmels goldenen Höhn,
Uns der Gnaden Fuülle läßt sehn,
Jesum in Menschengestalt!*

Дупа. Сволота. Гніда. У Фріцека все це не вкладалося в голову. Як цей гад міг! І валяється тепер, сука, на нарах, ніби нічого й не сталося, на спині, а у витягнутій над головою руці крутить свій новенький Залізний Хрест. Залізний хрест! Першого класу! А Фріц нічого не отримав. Навіть подяки.

Адже Моріц не був поганим однополчанином. Познайомилися вони два роки тому,

коли їх направили в той самий взвод у день вторгнення до Росії, але ще далеко за лінією фронту, у Східній Пруссії. Починали вони як обслуга кулемета. Моріц весь час налаштував проти себе командира, ось той і призначив його навідником – це найнебезпечніша функція у всьому взводі. "Стрілець один" рідко коли живе довго. Фріцу стало шкода маленького і худого баварця, ось він і зголосився бути заряджаючим. Разом вони якось справлялися. Фріцек мав чуття на персональні анімозії, і Моріц, прислухаючись до його порад, через якийсь час вибув із "чорного" командирського списку. Через півроку обидва дослужилися до ефрейторів і продовжували воювати в одному взводі.

Фріц не вважав себе нацистом. Правильні нацисти, напевно, цьому були тільки раді, адже батьком Фріца був поляк. Він онімечив своє прізвище на "Шиманьски", тільки це ніяк не могло змінити того факту, що батько не тільки був поляком з-під Кракова, а й приїхав до Сілезії у 1918 році боротися з німцями. Між однією та іншою громадянськими війнами він познайомився в Катовицях з блондинкою, Гердою Зіглінг, сучасною дівчиною, яка перед війною проживала в Парижі і там трохи просочилася безтурботним настроєм столиці світу.

І тепер ось Анджей Шиманьський, який бореться за те, щоб Сілезія залишалася польською, після зборів ПОВ біг у однокімнатну квартирку без кухні, яку він знімав спеціально для побачень із Гердою. Коли він заходив, вона вже лежала гола в ліжку. Анджей швиденько скидав одяг, і вони годинами кохалися, сміючись, коли сусіди знизу вже не могли знести криків і скрипу розбовтаного пружинного ліжка.

Коли потім вони лежали, оголені, розігріті любов'ю і теплом від кахляної печі, Герда докоряла Анджею за те, що він кладе свій пістолет на тумбочки біля ліжка, а їй не хочеться бачити зброю. Зрештою, Анджей залишав пістолет у кишені пальта.

Світ, Сілезія, Польща, Німеччина, ПВО, Selbstschutz, війна, помста, народи, Антанта, президент США Вудро Вільсон, італійські та французькі солдати, танки та бойові гази, окопи, Дмовський, Пілсудський, Корфанти, революція, більшовики, Ленін, маршал Петен, Франція, англійський король – все залишалося за зачиненими дверима.

Тут же була Герда, золотисті локони якої розсипалися по подушці, а вона так соромилася власної наготи і вдячно приймала його великі долоні, що пересуваються її спиною і сідницями.

І в цій ось кімнаті, в її гарячому тілі, ще здригався спазмами насолоди, був зачатий маленький Фріц.

А через чотири місяці все те, що вони залишали зачиненим на ключ за дверима маленької квартирки, увірвалося в їхнє життя. Герда повідомила Анджея за столиком у кафе: "я вагітна". Анджей попросив її руки. А потім розмірковував над тим, чому він, польський націоналіст, закохався у німкені.

Під час підготовки до скромного весілля він поставив лише одну умову – діти будуть виховані як поляки. Герда погодилася, лише знизала плечима. Національності для неї жодного значення не мали. Так маленький Фридерик (ім'я йому дали по діду Анджея) виховувався поляком.

Сьогодні Анджей скрізь спізнювався, тож додому повернувся надто пізно. Він був озлоблений, п'яний і запеклий, бо замість Польщі в нього були лише Катовіце. Ідея, заради якої п'ятнадцять років тому він готовий був піти на смерть, скурчилася, запаршивіла і розмилася в силезській політиці. Він увійшов у кімнату свого сина, щоб виглядом хлопчика, який спокійно сопів під ковдрою, заспокоїти свою постійну подругу – мізантропію.

Але ліжко було порожнім. Не було й Герди. Натомість був лист.

Протягом усіх років Анджей займався політикою. А політикою займаються, проводячи довгий годинник у нарадах з міцною кавою, на банкетах з горілкою, на зустрічах із цигаркою. Потрібно подолати кілометри коридорів силезського Сейму, підійматися сходами в тисячі жител, будинків і квартир, провести тисячі телефонних розмов, укладати непотрібні та небажані дружби, позбавлятися знайомих, незважаючи на симпатію до них. Анджей віддався політиці — Польщі, як вважав спочатку — без залишку.

І того дня Герди з Фридериком у хаті не було.

Хлопчик багато часу проводив з батьком матері, для якого найпіднесенішим і найважливішим спогадом дитинства була війна 1870 року і коронація кайзера у Версалі, так що йому не дуже подобалося, що його онук має бути поляком. Дід Фріца, Ернст Зіглінг, був скромним поштовим чиновником, і в безпосередньому зіткненні, ставкою якого була національність хлопця, не мав би жодного шансу зі своїм зятем, досвідченим бойовиком. Проте Анджей віддав сина без боротьби.

І тому того серпневого ранку 1937 року Герда зі своїм сином сиділа в автомобілі, що їде миколівським шосе на Глівіце.

Через два роки Фріц у лавах 28 піхотної дивізії Вермахту пройшов тією ж дорогою, але в інший бік.

У 1937 році він їхав, притискаючи плачучу матір, з сильним рішенням стати хорошим німцем, чим найболючіше покарає батька. Через три тижні, покінчивши з усіма формальностями, він вступив у Гітлерюгенд, а навесні 1938 року записався добровольцем в армію. По-німецьки він говорив із сильним акцентом. Однополчани докучали йому, прозиваючи "васерполяком". Тоді його захищав Моріц, соромлячи інших промовою, в якій звинувачував тих, що насміхалися, що їхня заслуга бути німцями така сама, як у свині – у тому, що вона свиня. Вони народилися німцями, і нічого більше, тоді як Фріц вибрав можливість бути німцем, його приналежність до німецького народу є результатом свідомого рішення. Хлопець запам'ятав ці слова, і був гордий тим, що він німець, пестячи дружбу з Моріцем.

Але тепер, напередодні святкування Різдва на Кавказі, він відчував лише ненависть, ревності і образу. Ну чого такого зробив у тому патрулі його приятель, заслуживши Хрест більше, ніж він сам? Тільки те, що Моріц був родом з баварського дрібномаєтного дворянства, і що його батько, начебто, років двадцять тому познайомився з фюрером?

А його, Фріца, пропустили, бо батько – поляк. Адже він відмовився від нього, змінив

прізвище, він бореться заради Німеччини, вони ж його зневажають. У його батька був герб, Домброва, тільки все це ні до чого – був би кращий останній нероб, кравець чи швець, аби тільки вроджений німець.

Але Фріц перейняв від батька тонке почуття, властивість, що дозволяє інтуїтивно помічати розклад офіційних структур, що накладаються одна на одну, і їх внутрішніх зв'язків.

Без цього ти бачиш тільки роту. Є майор, який командує, є офіцери, унтер-офіцери та рядові. Без такого почуття не вдасться жодна політична гра – адже як можна грати, не бачачи спортивного майданчика, коли ти не вмєєш помітити, що в цій роті наймогутнішим є не майор, а звичайний капрал, ординарець Бьолль. Це він має доступ до майора, коли той поринає в артистичну депресію і згадує чудові часи, в які аристократичне прізвище не було зобов'язанням, а лише елегантною добавкою до нігілістичного життя берлінської богєми. Свої *von* і *zu* він писав тоді так, як хтось зав'язує шовкову краватку.

Зараз же, замість того, щоб після філіжанки ранкової кави-експрєсо сісти за машинку, він командує бандою дебїлів. Замість затишної тужурки та фулярової хустки – груба шерсть мундира *feldgrau*. Щоб не збожеволіти, він замикається у своєму бліндажі (стіни з дощок, у щілини весь час просипається земля...) з пляшками грузинського коньяку і пише. Тоді ніхто до нього не має доступу, тільки через ординарця, який чудово розуміє, наскільки чужі геру майору військові обов'язки та турботи. Майор йому довіряє, він цієї довіри ніколи не обдурить і не зловживає нею. Він приймає рішення саме такі, які б прийняв сам гер майор, якби побажав спуститися до їхнього рівня. Він навіть розробив систему подачі паперів на підпис – ординарець зміцнює їх до довгастої дощечки, драбинки, а місце, де гер майор має залишити підпис, зазначає червоним чорнилом. Командир розуміє, наскільки важливі документи, отже, раз на кілька днів жертвує власним часом і наказує принести йому папери. Він навіть спростив свій підпис, розробивши його військову версію, позбавлену маньєристських завитків і старомодного крою букв – тепер за хвилину він здатний підписати п'ятнадцять документів.

Але ж документи це ще не все. Колись капрал не вмів правильним чином повідомляти про проблеми. Він казав: "Гер майор, нам не вистачає боеприпасів, що з цим робити?" або "Сержант Мюнх прикладом рушницї побив у кров свого підлеглого, стрільця Кіршта, чи не захочете ви відреагувати?"

Коли пан майор перебував у творчому настрої, подібні питання грубо стягували його на землю. Не дивно, що він частенько впадав у сказ, одного разу навіть вистрілив у бік ординарця з пістолєта. Але до капрала дійшло, де лежить яблуко розбрату, і він почав представляти проблеми таким чином: "Гер майор, у нас закінчуються боеприпаси, будьте ласкаві підписати замовлення в службу постачання – ага, ось тут – і вони прибудуть у середу", "Сержант Мюнх побив стрїлка Кіршта прикладом, тільки так тому й треба, бо Кіршт ледар і злодій. Я дозволив собі передати Мюнху, що гер майор більше не бажає подібних випадків у роті, але цього разу сержанта ще не покарають.

Гер майор, не відриваючи очей від книжки, тільки кивав.

Саме тому, про всяк випадок, Фріц із самого початку служби намагався підлизатися до капрала. Просто так, заради спокою. Іноді він підкидав йому щось смачненьке з материнських посилок, приносив добуту пляшку вина, запропонував допомогу в чистці до блиску майорських чобіт. А капрал любив силезця і неодноразово відповідав дрібними послугами та ввічливістю, на яких ґрунтується будь-яка симпатія.

Фріц відзначав речі і тонші, наприклад, невидиме для недосвідченого ока кохання капрала. А саме: капрал Бьолль був закоханий в Адольфа Гітлера.

Він не викликав враження затятого нациста, не належав він і до тих пихатих мужиків, які важкими чоботами тупотіли бруківкою кожного німецького містечка. Капрал Бьолль у дитинстві був непомітним, ввічливим і спокійним хлопчиком, який залишився сиротою після того, як його батька вбили на Соммі. Родом він був із побожної, працювитої сім'ї, виховувала його мати, яка працювала служницею в багатих будинках. Братів чи сестер у Бьоля не було, мати навчила його, що завжди потрібно розчинятися в натовпі, ніколи не вступати в дискусії, слухати вказівки і виконувати їх якнайкраще.

Житло їх складалося з кімнатки з кухнею, а почесне місце на стіні займала фотографія батька в мундирі, розфарбована кольоровими олівцями. Малюк Бьолль забирався на кушетку, спирався долонями в стіну і вдивлявся в оправленого під скло чоловіка. Права рука батька лежала на рукоятці багнета, ліву він притискав до грудей. Погляд привертала велика голова з пухкими щоками, підфарбованими рожевим кольором, з контрапунктом вусиків, що підкреслюють кирпатий ніс, закручених нагору і намазаних брильянтином. Голову його вінчала кругла шапка з червоно-біло-чорною кокардою, але увага хлопчика концентрувалася на двох планках очей, великих і темних, немов у дівчини, що так дивно не відповідали цій порядній німецько-міщанській фізіономії. Облямовані довгими віями, вони вдивлялися в якусь точку, що знаходиться далеко від об'єктиву апарата, що заряджається скляними фотопластинками, за допомогою якого знімок виконав Йоганн Дрейзе, про що повідомляла чіткий наддрук на паспарту.

Молодший Бьолль, дивлячись на фотографію, час від часу відвертався, впевнений, що старший Бьолль дивиться на щось, що з'являється на протилежній стінці, на щось, гідне такої концентрованої уваги, і що зловтішно зникало, як тільки майбутній капрал повертав голову, щоб побачити. Те, на що дивиться тато.

Крупнокаліберний снаряд із французької гаубиці змішав тіло Тата з бельгійською землею, а потім, разом із дощем, воно стекло у ґрунт, остаточно перетворюючись на бруд або мокрий порох. На фотографії молодший Бьолль побудував легенду батька, вусатого, відважного чоловіка, який постійно перемагає французів, хоча решта вже перестала. Арнім Бьолль, тіла якого ніхто не бачив, оскільки воно просто зникло, в голові сина сидить на чорному коні і з гвинтівкою в руці жене перед собою цілу французьку дивізію. І загнав так далеко, що не може повернутися. Іноді лише оглядається через плече, але й тоді погляд його падає не на маленького сина, а на те,

на що дивиться тато.

Мати малюка хитає головою, слухаючи слова, які її син бурмоче собі під ніс, схилившись над тарілкою з супом, а майбутній капрал Бьолль, підростаючи, починає розуміти, що ніякого чорного коня немає, що це не жеребець, але болото під Соммою несе те, що залишилося від його Папи.

Все це сходиться в часі з відкриттям Німеччини, яке молодий Бьолль робить випадково, питаючи в мами, чому Самуель не йде з ними в неділю на церковні збори. Це якимось чином пов'язується з відкриттям смерті батька, зливається в єдине ціле і перетворюється на відчайдушний, гордий патріотизм. Виховання і скромність не дозволяють молодшому Бьоллю ходити на маніфестації, він не приєднується до бойкотів, не бере участі в заворушеннях, але коли йому виповнюється п'ятнадцять років, він починає розуміти, що цей дивний чоловічок з вусами щіточкою розуміє жертву Арніма Белля, що всотався в землю. Всі інші забули, а ця людина розуміє. Ця людина розуміє, з якими почуттями молодший Бьолль дивиться на червоні руки своєї матері, коли та повертається вечорами з роботи.

Молодий Бьолль не вважає себе досить добрим, щоб записатися до Гітлерюгенда, коли ж ця молодіжна організація стає обов'язковою, хлопчик став молодим чоловіком, але в НСДАП не вступає, оскільки не є, у власному розумінні, гідним такої честі. Коли він потрапляє до армії, його мати вже не може шкодувати про це, бо на той час вона померла. Серед нових колег Бьолль лише раз говорить про власні почуття до Вождя. Коли його висміяли - замовк. Він зрозумів, що не повинен нікому розповідати про своє обожнювання. Ніколи він не відчував потреби ділитися своїми почуттями. Він хотів служити Німеччині, служачи канцлеру.

Він залишається таким же тихим, скромним і працьовитим, і у зв'язку з цими властивостями стає ординарцем, потім йому надають чин капрала. Але він залишається лише людиною, не зробився приватним святим націонал-соціалізму. Не всім серцем він присвячений ідеї, є в нього власні, особисті пристрасті. Точніше: одна пристрасть. Ненависть.

Бьолль, що підріс, Бьолль, що порозумнішав, ненавидить тих, яким прислужувала мати, бідна вдова військового героя. Тих, які, в той час як батько і подібні до нього всочувалися в землю, не висовували носа зі своїх палаців. Тих, які, не відриваючи очей від книжки, лише піднімали ноги, щоб мати Бьолля могла вимити паркет під стільцем, де вони розмістили свої жирні дупи.

Тож і Фріц, завдяки своїм здібностям, помітив ненависть капрала Бьолля.

І син баварського аристократа Моріц, що раптово лежав поруч, крутячи у пальцях свій Залізний Хрест, озлобленість Фріца, вплив Белля на ротного і його особисті пристрасті з'єдналися в голові силезця у можливість дії, а потім - у рішення.

Ми дозволяємо в собі мешкати поглядам, яких самі не плекаємо. Вони не належать стрижню інтелектуальної формації, який нам було дано сприйняти, вони живуть у нас на узбіччі, ми не часто думаємо про них і навіть не припускаємо, ніби бажаємо їх захищати. І часом життя виставляє на випробування не основну частину нашого

світогляду, але тестує щось, у що ми вірили як би між іншим.

Коли Моріца запитали, чи правда те, що він зневажливо висловлювався про *Führer'a*, той заспокоївся — адже викрутитися з подібних звинувачень досить легко. Він побоювався того, що ще раз запитають про фельдфебеля Грюнна, якого він особисто застрелив, рятуючи життя пари кавказьких горян. Тоді він вигадав міцно складену байку про російського снайпера, в яку ті, що проводили польове слідство, повірили, бо хотіли вірити. Ще він трохи побоювався, що спитають про Залізний Хрест... Він так радів цьому шматочку металу, який так само з гордістю носили його батько і дід; він так радів, що повернеться додому і в очах батька стане гідним спадкоємцем лицарської крові. В той раз Залізний Хрест слід було б дати молодому силезцю — але Моріц стільки вже зробив для нього, що вважав це дрібне шахрайство лише компенсацією за власне співчуття. Так що все це дрібниці...

І через цей спокій, він найбільше і здивувався власним словам. Він чув їх, вони виходили з його вуст, тільки він висловлював їх не сам. За нього говорила кров, колір якої на блакитній поміняли ціною власного життя, відданого в пісках графства Едесса, чоловіки, що смердять потім і одягнені в кольчуги та шоломи. Моріц не міг того знати, але саме ці слова привели до того, що він став гідним нащадком шевця з Нюрнберга, Оттона, який, вмираючи, свого сина Германна зробив лицарем (кінь спотикається в піску, упряж не витримує тяжкості одягненого в кольчугу воїна, і той валиться на землю разом з сідлом, намагається вивільнити ноги зі стремен, тільки сарацинське спис швидше).

Але спочатку він породив сина — і так от лінія пролитої крові дійшла аж до Моріца, який, все ще дивуючись власним словам, втретє підтверджує: так, я глузував з фюрера. Навіщо? А тому цей позашлюбний, плебейський виродок ображає своєю підлою особистістю всю Німеччину. Тому що тільки завдяки глузуванню він може так само любити цей народ, колись такий великий, який сьогодні ж — виродився настільки, що дозволяє таким нікчемності бути його повелителями. Якою піднесеною була слухняність цього народу кайзерам, нащадкам кращих німецьких родів, і якою ж підлою стала його послужливість щодо цього сучина сина. Один з тих, хто допитує, пристойний капітан, що носить на шиї зірку *Pour Le Merite*, найвищої відзнаки Імперії, міцно стискає видатну щелепу, так що грають м'язи на щоках, а Моріц знаходить розуміння в його глибоких, сірих очах. Капітан дивиться на інших двох офіцерів, але в тих думках інша людина, яка так багато може, і яка зараз сидить за ними і задовільно посміхається.

Моріц вважав, що його розстріляють. Натомість зараз він сидить на підлозі вагона для худоби. Немає вже ременя, відзнак, Залізного Хреста. Користуючись світлом, що пробивається крізь щілини між дошками, якими обшиті стінки вагона, Моріц читає дивну книжечку, яку сунув йому крадькома капітан зі сталевими очима, шепочучи, що більше нічого він зробити не може.

Damals wurde es mir deutlich, daß die Panik, deren Schatten immer über unseren großen Städten lagern, ihr Pendant im kühnen Einmal, wir mit dem Capitano tranken,

blickte er in den betauten Kelch wie in ein Glas, in dem vergangene Zeiten sich erschließen, und er meinte traumend: "Kein Glas Sekt war köstlicher als jenes, das man uns an Nacht, da wir Sagunt zu Asche brannten". Und wir dachten: Lieber noch mit diesem stürzen, als mit jenen leben, die die Furcht im Staub zu kriechen zwingt.

Він помре в Дахау через два місяці, заразившись тифом. Помре, воістину, лицарською смертю.

Капрал Бьолль методично ваксує високі майорські чоботи, спокійний і ситий ненавистю.

Фріц сидить на ліжку і думає, де зараз може бути Моріц.

Гарячка не спадала. Шлієбекс ще раз попросив допомоги по радіо, бо компреси та аспірин не допомогли. І вкотре він зустрівся з відмовою. Тоді він у сказі гримнув кулаком по апарату, смикнув за драти – щось тріснуло, пішов дим, і все згасло.

Він укрив обличчя в долонях, застиг так на хвилину, після чого підняв голову, глянув на різдвяну ялинку і вирішив продовжити пісню, яку, напевно, зараз хтось співав у мікрофон "Німецької Хвилі". Він випростався на стільці і низьким голосом заспівав:

*Stille Nacht! Heil'ge Nacht!
Gottes Sohn, o wie lacht
Lieb' aus deinem gottlichen Mund,
Da uns schlägt die rettende Stund'.
Jesus in deiner Geburt!*

Фріцек розплющив очі і підвівся на жорсткому ліжку.

— *Гер фельдфебель*, що відбувається? — запитав він. Саксонець підскочив до хлопця.

— Лежи, Фріцеку, лежи. Нічого не відбувається, я просив допомоги по радіо, за тобою вже вислали транспортер, — говорив він. Потім доторкнувся до чола хлопця і, здивований, відразу відвів руку. Гарячка відступила, несподівано, немов привид – спекотний піт ще не висох, але шкіра вже була прохолодною.

— Ти як почувашся, вже краще? — спитав ще більш здивований Шлієбекс.

— Ну, нормально, *гер фельдфебель*. Ніяк я не відчуваюся, — відповів Фріц.

Двері будиночка, силоміць вирвані вибухом з петель, влетіли в середину і врізалися у вікно навпроти. З темряви одразу пролунали окремі постріли, а кілька куль глухо чавкнуло в дерев'яні стіни. Всі шибки тут же розсипалися дощем уламків, спадаючи на підлогу та меблі. Фріцек з фельдфебелем, немов викинуті з праці, кинулися до зброї, підбігли до вікон і почали палити в темряву.

Їм відповіло кілька пострілів. Фріц нічого не бачив, він лише перезаряджав гвинтівку, натискав на спусковий гачок і знову перезаряджав, стріляв у темряву, коли

супротивники чудово бачили їх у освітлених прямокутниках вікон. Коли в обіймі в нього закінчилися патрони, хлопець зорієнтувався, що скрізь тихо, ніхто вже не стріляє. Тоді він сів навпочіпки під вікном, вдивляючись у темряву, визираючи хоч якийсь рух, що-небудь, у що він міг прицілитися.

Але нічого не помітив.

— Що це було, *гер фельдфебель*? Вони вже пішли?

Відповіді він не почув, повернувся — Шлієбекс лежав на підлозі; рана під ключицею рясно кровоточила. Командир лежав непритомний. Хлопець швидко знайшов бинти і перев'язав рану, як тільки зумів найкраще. Після цього він поклав фельдфебеля якомога зручніше на підлозі, підклавши йому під голову ковдру. Присівши навпочіпки поруч зі Шлієбексом, він раптово відчув сильний біль у лівому плечі – торкнувся пальцями до рукава і, відвівши їх, з подивом помітив, що ті почервоніли від крові. Підстрілили? Як міг він раніше не помітити? Біль зовсім не відчувався. Він стягнув кітель і оглянув рану. Та не виглядала такою вже страшною, швидше скидалася на подряпину. Фріц аби як перебинтував її і знову одягнувся. У хаті стало холодно. Хлопець якийсь час розмірковував над тим, чи спочатку викликати допомогу, чи зайнятися тим, щоб хоч на якийсь час заткнути вибиті вікна і двері, аби не замерзнути. Вирішив: насамперед необхідно викликати підмогу – він сів до передавача і спробував його запустити. Не вдалося – потім він побачив вирвані дроти. У цих речах він зовсім не розбирався і після декількох хвилин спроб ремонту його вдарило струмом.

Тоді взяв автомат фельдфебеля і почав готуватися до дороги. З дров'яного складу витяг легкі санчата і зтяг їх у будинок. З неабиякими труднощами він уклав на них свого командира, кодову книгу (Фріц знав, що цю книжку, яка нічим особливим не виділялася, ворогові не можна залишати ні в якому разі), карти, з кулемета витяг замок і сховав у кишеню, щоб не залишати ворогові справну зброю, патрони закинув кудись у сніг. У ногах Шлієбекса він уклав трохи їжі, потім прикрив увесь вантаж двома шинелями і кожухом і міцно обв'язав ременями. Сам одягнувся тепло, кожухок переперезав додатковим ременем, до якого прив'язав мотузку від саней, у кишеню сунув дві запасні обойми. Вже на підвір'ї надягнув лижі, на грудях повісив автомат, взяв палиці і, не звертаючи уваги на пульсуючий біль у плечі, який все частіше почав нагадувати про рану, перевірів напрямок на компасі і хоробро вирушив у шлях, який – як йому здавалося – він знав чудово. Проходячи поруч із місцем, де вони закопали лапландця, він ненадовго зупинився, перехрестився і прочитав коротку молитву.

На лижах він рухався досить швидко, незважаючи на важкий тягар. Ось тільки сили покидали його ще швидше. Після двох годин маршу він уже знесилів, проте йшов далі. Нарешті, коли стрілки годинника підтвердили, що він іде вже п'яту годину, вирішив влаштувати короткий привал. Фріц відстебнув ремені на санчатах, зняв лижі і сів, спираючись на стовбур високої ялини. Потім стягнув рукавиці і, розмотавши хутра та шари тканини, торкнувся шиї свого командира.

Хоймар Шлієбекс був мертвий.

Людина, яка вижила в залізній хуртовині окопів Першої світової війни, яку навіть

не дряпнули мільярди випущених у ті дні снарядів, загинула від однієї з десятків куль, що були вистрілені цього вечора. І від норвезького полярного холоду.

Фріцек щільніше загорнувся в шинель, підтягнув коліна під підборіддя і вкрив обличчя руками. Кров потихеньку випливала з незагоєної рани, з-під погано накладеного бинта, а мороз швидко прогризав крізь овчину кожушок і вовну шинелі.

Frycek, Frycek. Stowej, syneczku, stowej, co bys niy bol za niyskoro...

Устань. Тоді він підняв лікті, сперся долонями в курну землю, вигнув хребет. Губи полопалися; у роті, ніздрях і вухах повно дрібного, перемеленого в пилюку пустельним вітром піску. Потрібно йти до світла, що тьмяно видно над горизонтом і ніжним сяйвом висвітлює кущі тамариска, що ростуть неподалік. Фріцек підтягує коліна, сідає навпочіпки і насилу встає. Земля, що пересохла в пил, покрита сіткою дрібних тріщин. Калюжі в червні, коли після дощу добре засвітить сонце, покривалися таким самим тонким шаром потрісканого, засохлого бруду, думає Фріцек. Ось тільки тут такі тріщини, що в них і нога може зав'язнути. Якби він мав гвинтівку, можна було б скористатися нею як палицею, тільки немає ні зброї, ні спорядження. І ось він іде, хитаючись і спотикаючись, у бік зорі, яка рожевим і блакитним світлом розпалює небо. Він не один. Звідусіль з'являються схожі на нього самого постаті, що марудять таким же невпевненим кроком, інші ще лежать на землі або тільки піднімаються. Незважаючи одна на одну, вони йдуть вперед, до світла.

А вже ясно, наче вдень. Збитий з дощок і колод сарай — ось на що вказують мінливі весь час світлові промені. Фріц заходить усередину, де над вимощеними сіном яслами схилилася висока постать. Поруч, прикрита кошмою, неквапливо дихає жінка. Немовля, що лежить в яслах, з'явилося на світ зовсім недавно. Чорне волосся прилипло до м'якої голівки, ще мокрий від плодкових вод новонароджений стискає маленькі кулачки, стискає повіки на сліпих очах — мати не змила ще з нього кров. Фріцек схиляється над малюком, а той розплющує очі і, хоч ніяк не повинен, дивиться і бачить, заглядає Фріцу в очі, і раптово все — сарай, чоловік, жінка, ясла, немовля — все це зникає. Земля з гуркотом випирає в пагорб, а Фріц пригнувся, притискаючи коліном до солідної колоди худу руку засудженого і дерев'яним молотом забиває цвях, який з огидним хрускотом пробиває кістки, сухожилля і хрящі зап'ястя. Засуджений з криком напружується, а Фріц, стиснувши від ненависті зуби, забиває другий цвях, не зважаючи на те, що кров забризкує йому обличчя та руки. Раптом довкола буквально роїться від людей, які допомагають йому поставити хрест, тільки Фріц знає — це він тут найголовніший. Хрест уже стоїть, і його ще додатково обкладають камінням, щоб стояв міцніше, і дивляться на м'язи засудженого, що напружилися, які ще намагаються

втримати тяжкість тіла. Ах, ну чому ж воно не складене виключно з матерії світла! І коли, зрештою, м'язи одрябли, і руки опали, ребра вже не здатні стиснути діафрагму, він напружується ще раз, йому вдається набрати повітря, щоб у тисячний раз прошепотіти слова відчаю, і він вмирає. Фріц, ридаючи, хапає гвинтівку, що лежить поряд, піднімається навшпиньки і пробиває бік штиком, що висить на хресті; лезо прослизає між ребрами. Шкіра розступається під натиском сталі, з рани витікає крапля крові, після чого з рани між ребрами б'є гігантський струмінь води, він могутній і світиться. Вода обливає Фріцека, мундир на ньому розмокає, мов промокашка, і стікає разом із водою; сталь багнета перетворюється на іржавий пил, а вода все тече і змиває з Фріцека всілякі пристрасті і тіло, що стікає з нього шар за шаром, всякає у висохлу землю. Вода змиває і землю, хрест, каміння та все інше. І залишаються лише Фрідріх та Засуджений, який перетворився на суцільне сяйво. Він звертається до хлопця на ім'я і подає йому сяючу руку, щоб полегшити той перший, найважчий крок нагору.

Лукаш Орбітовський починав із хоррор-фантастики, а сьогодні вільно блукає вулицями мейнстріму, хоча його улюблена територія - межа між реальним і дивовижним. На мій погляд, "Різдвяні собаки" — один із його найкращих творів взагалі, хоча конкуренція є жорстокою: романи "Втрачаю тепло", "Святий Вроцлав", "Видіння", "Інша душа", "Культ" чи ціла купа чудових коротких текстів.

ЛУКАШ ОРБИТОВСЬКИЙ

Різдвяні собаки

ŁUKASZ ORBITOWSKI

Wigilijne psy

Перша публікація: збірка "Wigilijne psy", 2005.

I

Я думав, що мене було призначено до великих справи. Я гірко помилився. Я вірив у магію чудесного народження, але життя сунуло мою голову в лещата і закрутило затискну ручку. Посміявся від душі, тепер пишу і чекаю першої зірки. Чекаю собак.

"Не перегинай речей аж занадто, — казав мені батько. — Якщо тобі жінка набридла, покинь її, і не женися на ній лише тому, що в неї є дитина. Коли робота тебе злить, покинь її і шукай іншу. І життя не насилуй, і ніколи не чіпляйся за життя, як п'яний за ліхтарний стовп".

Життя вчепилося в мене. Лікар у лікарні, де я народився, помилився і віддав мене стороннім людям. Помилка виявилася швидко, достатньо було відкрити підгузник і подивитися, що літає між ніжками. Мати вийшла з лікарні, а коли її знайшли, дитина, яку вона забрала, пливла у варшавській каналізації. Можна сказати, що я живу завдяки помилці. Мої прийомні батьки виховували мене як рідну дитину.

Перед війною ми виїхали з Варшави, і я провів дитинство під носом Франка, ділячи будинок із біженцями зі Львова, які обрали Гітлера, а не Сталіна. Вони навчили мене палити. Мені було три роки, і я бродив по хаті. Я охоче прийняв залежність і після

років збирання недопалків, це було за найчорнішого Сталіна, я купив свою першу пачку "Спортових". У 1970-х я курих "Marlboro", потім знову курих "Спортове", а зараз курю стільки, скільки дозволяє пенсія. Я кидав тринадцять разів, найдовше я протримався півроку. Мені подобаються "Спорт" і червоні марки "Marlboro". Більше я нічого не курих і ніколи не покинув дому над річкою, куди мій батько перевіз нас у п'ятдесят шостому.

Гомулка зміцнів, людей випустили з в'язниць, і на село спала магічна чарівність режиму порозуміння. Батько був сільським головою, мав рожеву сорочку і сигару, яку запалював у неділю, йдучи до церкви. Він гасив її перед входом, ховав і знову запалював через тиждень. Якось у неділю він приніс пляшку, випив і пішов топити собак. Саме тоді він сказав мені, що немає сенсу чіплятися за життя силою. Долоні в нього були, як хлібні короваї. Він схопив мене за щоки і говорив. Потім взяв собак і пішов до річки.

Наша собака, Міла, народила чотирьох цуценят. Двох ми віддали в інші господарства, решту довелося топити. Крізь відчинені двері я бачив, як батько взяв дві хутрянні кульки і поклав їх у мішок. Він зробив це швидко і впевнено, цуценята запищали, але батько лише згорбився, зав'язав мішок і невпевнено пішов у бік насипу.

— Ну, сину, почекай мене тут. Я хочу оповісти тобі більше. — махнув рукою і зник.

Батькові було близько шістдесяти, і горілка йшла йому гірше, ніж раніше. Того ранку йшов дощ. Земля біля річки була вогка і слизька. Батько тихо впав у воду й опустився на дно, наче собака, зав'язаний у мішку для картоплі. Криків на поміч ми не чули. Більше я його не бачив.

Річка разом з батьком забрала мої мрії. Я хотів поїхати до Кракова, в сільськогосподарський технікум і стати інженером, щоб повернути борг родині та державі, яка дала мені безкоштовну школу, дешеві книги та фруктовий сік. Я залишився на господарстві з мамою та молодшою сестрою, пообіцявши собі, що коли Єва підросте, я піду вчитися й надолужу втрачене. Я був вибраний, мене вирвали з нутра смерті, щоб не гнити на селі, як у зеленій труні. Дім тримав мене при собі. Я піклувався про поле, кроликів і самотню корову, яку щоранку виводив на пасовисько, перш ніж вона зволила померти, знімаючи тягар з моїх плечей.

У мене є дві фотографії, перша зроблена через три місяці після смерті мого тата, а друга - на мій дев'ятнадцятий день народження. На першому я стою біля річки в коротких штанцях і широко сміюся з-під світлої копиці кучерявого волосся. У мене темні очі хлопчика й обличчя, як у повітряної кульки з церковного ярмарку. На другому знімку стрункий хлопець притулювся до дровітні. Шкіра натягується на костисту щелепу, очні западини схожі на два кратери з туманними вогниками на дні. У мене коротке волосся, яке хвацько стоїть над моїм високим чолом, і тонкі губи, які здаються невміло намальованими на фото. Біля мене стоїть Міла. Собака втекла в кінці літа, і ніхто не сумував за нею.

Мій найгірший спогад - перший Святвечір, коли місце в кінці столу було світлим і холодним. Хороша сім'я та, в якій ніхто не удає, тому ми сиділи сумні: я, мама, Єва,

бабуся і дві тітки, які приїхали з міста підтримати маму у важку хвилину. До біса такі свята, подумав я, Різдво без батька — це похмурий вертеп, де Ірод їсть Ісуса під хруст різдвяних облаток. Тоді я вперше побачив собак.

Вони так гавкали, що мама попросила мене піти і прогнати їх. "Можеш навіть застрелити її, — благала вона, — застрелити, тільки нехай вони залишать нас у спокої". Тітка голосно протестувала, що цього не можна, що на Святвечір нікого не вбивають. Я не хотів слухати її балаканину, тому пішов. Я відкрив двері, і пси вбігли всередину. Перший пробіг у мене між ніг, другий стрибнув мені на груди і лизав обличчя. Він був схожий на крота із загостреною мордочкою, незграбною головою та цяточками очей, які ледь виділялися на тлі шерсті. Я відтягнув його від себе, по-дружньому смикнув за вуха, а з кімнати вже долинали звуки захоплення. Навіть мати засміялася.

Я повернувся, ведучи собаку за клапоть шкіри на потилиці. Коли він помітив, що його товариш грається біля ніг матері, він легко вирвався. Пес кружляв навколо зібраних, його ніс вібував, як чорний моторчик, а потім він стрибнув мені на коліна й почав лизати мені руки. Великий розпатланий хвіст стукав об стільці. У нього була морда кольору дьогтю, коротка, ніби підрізана, і очі, в яких весело потріскував вогонь. Його супутник нагадував хорта. Темне хутро від хвоста до тонкої шиї перетинала біла смужка. Пес блукав по кухні, підійшов до мене і поклав голову мені на ноги. Я запитав у матері, чиї це собаки.

— Уяви не маю, — знизала плечима та. — Я їх тут не бачила. Можливо, того Скоміла, який побудував будинок, привіз цих собак. Мабуть, вони чистопорідні.

— Ні, це дворняги, — сказала тітка. Вона стиснула губи і почала цмокати. — Ну іди, песику, іди до пані.

Пес не повернув голови.

— Давай, малий, — погладив я чорного по квадратній голові, — злазь з мене, важко. Звідки ти взявся, малий? Ну, скажи, бо ж тварини сьогодні розмовляють.

Собаці не хотілося говорити. Неохоче він покинув мої коліна й приєднався до свого товариша. Мої ноги загубилися в чорному хутрі. Мама вирішила, що гостя, яким би він не був, треба похачувати. М'яса не чіпали, а от все молоко випили. Тітка звернула увагу на те, що собаки ручні та вгодовані, тому вони, мабуть, із сусідства. Вона погладила їх по животах, назвала кумедними ненажерами, а потім почала розповідати, як погано, відколи пил з Нової Гути падає на Краків. "Я бачила калюжі, жовті від сірки, — сказала вона, — і всі дерева в Плантах сірі від свинцю. Правда". Я зайнявся собаками.

Мама сказала, що звірі можуть ночувати в дровітні, а вранці вона пройде по селу і розпитає, у кого ті могли згинуть. "Ти можеш піти з ними, бо ти їм подобаєшся", — сказала вона. Собаки підлабузнювалися до мене, лизали литки та руки. Після вечері я замкнув їх на засув. В мене було таке відчуття, нібито собачі очі горять, як сталь.

Вранці я знайшов засув закритим, а сарай порожнім. Мати сказала, що велика собака може протиснутися через отвір розміром з футбольний м'яч. Я знайшов кілька дірок і незакріплені дошки. Згадав широкі плечі товаришів по Святвечору і не міг

повірити, що собакам вдалося протиснутися. "Були собаки, а тепер їх нема", — філософськи сказала мати, і справа стихла до наступного Святвечора.

Тим часом ми знову стали на ноги. Деякий час я був активним у партії і влаштувався хорошу працю на ремонтах. Ранішні години я проводив на даху, забиваючи цвяхи та заливаючи в себе тепле пиво. Єва закінчувала середню школу і мріяла про архітектуру. Будинок наповнився малюнками. Мама згадала про вечірню школу, до якої я міг би піти. За три роки я б її закінчив. І до тридцяти років я б став інженером.

Святвечір, через півтора року після смерті мого батька, був святом відродження. Сніг терся об шибки, на небі сипали зорі, мама з Євою прикрашали хату. Велика ялинка у дворі, обвішана різнокольоровими ланцюжками, давала знак, що ми не збираємося складати зброї.

Собаки прийшли пізно, наприкінці обіду. Той, у якого біла смуга на спині, дряпав лапою двері, поки я їх не відчинив. Вони впали в хату, до мами і до моїх ніг. Я міг би запрягтися, що вони анітрохи не змінилися.

Я випив занадто багато і залишився внизу сам. Я тягав собак за вуха, катався з ними, нарешті взяв свого улюбленого пса (усього чорного, зі смішною головою), погладив його по голові і почав говорити. Я назвав його Чорним. Чорний і Сірий. Це хороші імена для собак. Я розповів їм про власне життя, нудне і просте, як дорога через поле. Собаки мовчали. Чорний серйозно подивився на мене, і у п'яному видінні мені здалося, що я бачу в його очах воду — похмуру, охоплену вітром глибину, повну вирів, злу й неспокійну. Я нахилився і дмухнув йому в ніс. Він навіть не поворухнувся, старий сучий син.

Я не зачиняв їх у дровітні. Ліг, п'яний, як диявол, на підлогу і заснув між Чорним і Сірим. Останнє, що пам'ятаю, це писк і глибину спокійних очей. Я прокинувся один, на світанку, з болем у спині й тупим стуком у черепі. Ще ніколи я так не замерзав.

Собаки приходили щороку на Святвечір. Існує певний вид магії, який ми всі вітаємо. Це магія червоних трусів на випускному, чари щасливих випадковостей, прокляття чорних котів і удача сажотруса. Проста річ, яка додає життю кольорів і нічого не змінює, як ланцюжок на шиї дівчини, який робить її красивішою, хоча вона та сама людина. Маленька річ, яку ми завжди з радістю приймемо, щоб зробити наше життя красивішим. Я вважав собак на Святвечір простою ознакою, про яку не варто думати. Вони пахли селом, багнюкою та річкою, іноді були мокрі та брудні, каталися в снігу, як чотирилапі сніговики. Ми взяли їх з нашою мамою та Євою, щоб переконатися, що молока буде достатньо на Святвечір. Чорний і Сірий випили, лизали мені ноги, і я з ними засипав. Файно.

Я закінчив середню школу, але далі вчитися не пішов. Я одружився і швидко став батьком. Я з радістю спостерігав, як дворічний Міхал сідає на Чорного та катає його кімнатою.

Малюк тримав його за вуха, а Чорний лише схилив голову й слухняно крокував, ніби розуміючи, що несе найдорожчу людину на світі.

Я став технічним працівником у сусідній школі. Мою долю змінив хлопець з міністерства культури. Він приїхав у село, виступив на зборах літературного гуртка і сказав, що йому потрібні спомини робітників. Члени гуртка, один за другим, підходили до мене, повели на пиво і сказали, що я маю таку здатність говорити, як ніхто інший, то чому б і ні. Я сів і написав. Після трьох місяців мовчання я отримав листа від Спілки письменників, щоб я приїхав до Кракова і зустрівся з кимось.

Спілка знаходилась на вулиці Крупницької. Внизу був бар, де дим проїдав стіни. Мене зустріли гарно, інші чоловіки у світлих сорочках тиснули мені руку, як важіль одноручного бандита. Нарешті з'явився президент, привітав мене і сказав, що я виграв конкурс, що у мене є публікація і реальні гроші. Тієї ночі я влаштував вечірку, і коли я встав з ліжка, зі свинцевою головою та обпаленим горлом, то знав, що вже нічого не буде як раніше. Я зробився письменником.

Почав я з облаштування кімнати. У нас була кімната на першому поверсі, з трикутним вікном і купою мотлоху, який валявся на скрині та по шафах. Зніс усе в дровітню. Від сільського голови мені дістався довоєнний письмовий стіл. Я купив друкарську машинку, прес-пап'є, папір, авторучку, м'яке крісло, светр-водолазку, попільничку, лампу, урну для сміття (використовується рідко) і багато книг, які розставив на полицях. Коли все було готове, я запалив, радісно забарабанив на машинці і відчув себе Хемінгуєм.

Я писав про селянську працю на землі, про пошану до землі, дощ, серця червоні, як прапор, пестився з землею, як з пухкою цицькою. Я тяжко згрішив проти справедливості й літератури. Це я завжди знав, навіть під час алкогольних світанків, горілчаних тремтінь, між одною та наступною цигаркою, я знав, Бог мені свідок, що я топчу квіти селянським чоботом. Але завжди була ця чарівність, за якою я охоче йшов – солодка магія авторських вечорів, повага, ревності, що гріли спину. Я заплатив за це важкуватими словами та жартами про євреїв, які виплюнув з себе одного березневого ранку. Тепер, коли мене вигнали навіть зі словників, я не знаю, шкодувати про ті дні чи насолоджуватися спогадом.

Ми пили на Крупничей, аж стіни скрипіли. Я прокидався на підлозі, на столі, біля ліжка, в сірому повітрі і з водневою бомбою в голові. Я побував у палатах, детоксикаційних центрах і поліцейських дільницях, і у мене було враження, нібито я будую легенду про простого письменника, того, хто написав шедевр однією рукою, схопив склянку іншою, а відразу за тим — юбку. Жінки, звичайно, були. Я міг зламати собі шию, просто дивлячись на них. Докори сумління зникали вранці разом з горілкою.

Після другої книжки (вона називалася "Вечірнє поле" і розповідала про селянську родину, яка потрапила у вир міського життя, і я чесно не знаю, чи вдалося комусь докопатися до останньої сторінки) я знайшов, з ким жити вічно. Вона закінчувала навчання, мабуть, полоністику, і ходила за мною, як муха за коров'ячим хвостом. Нарешті я прийняв її, і ми трахалися в кімнаті на четвертому поверсі готелю.

Дружина заковтувала брехню, як спанієль лайно. Тоді я любив її настільки, наскільки міг, і ніколи не покинув би. Вона була моєю жінкою, матір'ю мого сина, моїм

яблучком, моєю зіркою. Напившись, я дивився на Місяць і бачив бліде, але усміхнене обличчя Міхала.

З іншого боку, моя студентка була цілком нормальною — невисокою, миловидною, з колінами під самим горлом. Я сказав їй дві речі, яких вона повинна дотримуватися: одна — я ніколи не покину Алю заради неї, а друга — ні за яких обставин вона не повинна телефонувати до мене додому.

Я приходив до неї, коли хотів, і зникав на тиждень, два, місяць і повертався, коли хотілося. Іноді ми їздили на вихідні — я розповідав Алі про літературні заходи під відкритим небом, зустрічі та вечори в інших містах. Я трахався з Малою по всій Польщі, Татри тремтіли, море хвилювалося, а я танув у солодкій безкарності.

Мати старіла і згасала. У перший Святвечір Герека я побачив за столом стару жінку з натягнутою та блискучою шкірою. Під моїми повіками поселилася тінь. Я зробився гостем у домі, але собаки продовжували приходити. Міхал грався з ними. Дружина явно боялася їх.

— Як давно приходять ці собаки? — спитала вона, а я відповів, що точно не знаю. Років десять, а може менше.

— Тоді чому вони не змінюються? Подивись на них. Рік тому вони виглядали так само, як і п'ять років тому. Ну, подивись і скажи, що ти цього не бачиш.

Я був трохи напідпитку. З-за столу я бачив світле волосся Міхала та чорну спину Чорного.

— Звідки, — буркнув я, — тільки подивися. Вони помітно змужніли. Скріпли. Сірий був, ну, на чверть менший, ніж зараз. Подивися, які у нього великі ноги і скільки жиру під животом.

Сірий підняв голову й розумно подивився на мене.

— Це сільські собаки. — Аля ніколи не підходила до мене, коли я була п'яна. Цього разу вона мене торкнулася. Я відчув її холодні руки на своїй шиї. — У них гладке хутро, без подряпин, вирваної шерсті. Вони виглядають так, ніби прийшли з дому, де є хазяїн, де за ними дивляться.

— Тоді, може, вони не сільські собаки? Не всі, хто живе на селі, селяни. Можливо, це собаки лікаря чи ксьондза. Або ж тих, у кого тільки дача. Господи, я не знаю, вони приходять і все. Вони тобі заважають?

У мене склалося враження, що Аля їх дуже боїться.

— Але ти бачив їхні очі? — сказала вона. — У них молоді очі. Завжди однакові.

Я її більше не слухав. Моя голова опустилась між ліктями. Вранішнє похмілля гасало по черепу. Аля перебрала мене в ліжку — я спав в сорочці і трусах, від мене смерділо, ніби в гної викупався, а в роті пил і пліснява. Я забив клин соткою, і по мені пробіг підбадьорливий дрож. Я спустився вниз. За вікном прокидалася зоря. Ліжка Міхала було порожнє.

Похмілля мене одразу покинуло. Я розбудив Єву. Перевірив будинок і сарай. "Це собаки, це собаки забрали його", — нарікала Аля, і вперше мені захотілося прикласти в цей червоний колодязь із сліз. Я вийшов на вулицю лише в сорочці, штанях і з

цигаркою. Далеко ходити не довелося, бо Міхала знайшли.

Він сидів біля річки і кидав у неї каміння. Побачив мене, підвівся, махнув рукою — хлопець був у святвечірньому костюмі. Пневмонія готова, подумав я, або ще щось гірше. Я ставив запитання, які задав би кожен. Я стояв перед Майклом, не знаючи, обійняти його чи вдарити.

— Я пішов гуляти з собаками, — впевнено пояснив дев'ятирічний хлопчик, — із собаками і...

— Почекай, я подзвоню мамі. Вона помирає від хвилювання...

Аля, звісно ж, в істеричці, прибігла, схопила Міхала й трясла, иов дитина знайдену ляльку.

— Залиш хлопця. Ну, Міхале, ходімо. Чаю вип'єш і ляжеш спати, та все. Далі, далі, — я схопив його за руку і потягнув додому. — Що сталося з тими собаками?

— Я пішов на вулицю пограти. Я грався з собаками і зі старим, що живе в річці.

Я наказав йому не говорити дурниць. Я ж був відповідальним за налагодження справ у родині. Міхал насупився й мовчав, поки не випив чаю. Він виглядав скривдженим.

— У річці живе пан. Схожий на тебе, тільки старший. Старший і смішний. Він розповідав мені історії про те, як ви були молодими і разом рубали дрова, і як ви крали сигарети з шафи. І ще він сказав - хлопчик грався склянкою - що, ну, сказав, що ти повинен сказати, що я повинен сказати, що ти повинен горіти, а не перетравлювати. Горіти, згоріти, щось таке. Але не перетравлювати, не набивати собі рота і не перетравлювати. Ось що він сказав, а потім пішов і забрав собак. Він зігрів мене. Я теплий. Я не застудився. Пан з річки гарячий.

Я дав Міхалові ляпаса. Він упав зі стільця. Я вийшов. Перший день Різдва я провів у єдиному відкритій пивній за одне село далі. Повернувся я на сильному газі, викурив внизу п'ять сигарет і вибачився перед Міхалом. Я обійняв побиту голову хлопця і вилив на неї всі свої сльози.

II

Розлучився я в 1975 році, на піку моєї популярності, коли мої книжки виходили тиражем у двісті тисяч примірників. Мала закінчила навчання. Я влаштував їй гарну роботу в і тихо прошепотів їй, що вона знайде людину, яка забезпечить їй мир і процвітання. Вона залишилася глуха до моїх пропозицій і хотіла продовжувати трахатися і їздити по Польщі. На якусь мить я задумався, чи відставити Алісу - моя дружина робилася потворною, а роки перетворили її на засохлу маріонетку. Я цього не зробив, а на початку 1974 року Мала порушила друге правило.

Задзвонила з повною дурницею. Їй потрібен був номер подружки, колеги, когокурвазавгодно. Я відповів, я був на газі, я грюкнув слухавкою. Я вскочив у машину — Мала жила в однокімнатній квартирі в Козлувку, яку я для неї зняв. Перш ніж вона встигла відкрити рота, я вдарив її так сильно, що хмара червоних крапель закружляла в повітрі. Вона не впала, вона стояла безмовна, ніби не могла повірити в те, що

відбувається. Я продовжував бити її, поки вистачало сил. Вона не намагалася кричати, вона просто впала до моїх ніг. Я вдарив її кілька разів ногами, вона розплакалася, тоді штовхнув її на спину і бив відкритою долонею, поки вона не замовкла. Я піднявся. Злість зникла. Мала тремтіла й хапала ротом повітря.

Я сказала їй, що вона повинна піти геть з мого життя, дав їй місяць покинути квартиру і зачинив двері з іншого боку. Пішов на Крупничу, випив трохи й заснув за столом, бурмочучи прокльони на адресу жіночої дурості. Друзі перенесли мене спати. Напівпритомний, я почув голоси, що сповіщали про бурю.

Мала пішла у міліцію. Я здвинув весь світ з посад, уникнув арешту, але Аліція про все дізналася. Сільська простота, за яку я її любив, обернулася проти мене. Через місяць справа про розлучення потрапила до районного суду.

З Малою я все владнав швидко. У жінки розум бере гору над злістю — вона обчистила мені кишені, але звинувачення зняла. Не знаю, чи є в неї хтось, навіть не знаю, чи вона жива. Мала залишилася як добра пам'ять. Погані спогади, пам'ятайте, прилипають до нас, як реп'яхи.

Я погодився на розлучення. Адвокат сказав, що перемога була б дивом, а затягування справи лише збільшило б витрати. Через дитину почалася війна. Міхал був достатньо дорослим, щоб розуміти, що відбувається. Йому потрібен був батько і потрібно було зрозуміти, що чоловікові іноді мусить пірнути в іншу дірку. І що нерви можуть не витримати. Це можна пробачити. "Люди не бувають ні хороші, ні погані, кожен з нас чогось соромиться, а ми, батько і син, тут для того, щоб зрозуміти і пробачити один одного", - так би я йому сказав, якби він знову захотів зі мною поговорити.

Ми з Аліцією зчепилися в залі суду, викотивши найбільш важкі гармати. Я звернув увагу на те, що колишня дружина не зможе забезпечити належне виховання дитини, а крім того, хлопчикові такого віку більше потрібен батько. Аліція намалювала мій портрет виключно негативно. Я став бабником, п'яницею і педиком. Адвокат сказав мені, що суд більше не набирається жіночою істерикою, і що я, швидше за все, виграю справу, якщо мені ніхто не буде перешкоджати.

Поразка прийшла з найменш очікуваного боку. Я попросив Єву свідчити за мене. Вона смиренно відмовилася, пояснивши, що Аліція перешкоджатиме їй спілкуватися з дитиною. В іншому випадку моя дружина була свідком і все плела ні в те, ні в се, як Пекарський на муках. Не було жодної спільної таємниці, якою б вона не поділилася, жодної розмови між нами, яку б вона не висловила перед шановним зібранням. Я сиділа безмовно, адвокат зіщулювся, а під час перерви нахилився до мене й прошепотів: "Вона і справді твоя сестра?".

Не знаю, як я утримав нерви під контролем. Під час перерви я підійшов до Єви і запитав, що вона робить. Та надулася, як курка з дудкою в дупі, і виплюнула промову про справедливість, про те, що завжди треба ставати на бік скривджених. Кого тут в біса скривдили? Мала та Аля обманом витягли з мене гроші. Що це за мислення? Сім'я має бути разом, чорт забирай, і якщо це так, то ти маєш бути на правильному боці,

який не обов'язково є скривдженим. Я сказав їй це, склавши руки за спиною, а потім пішов геть. Більше я ніколи не сказав Єві жодного слова.

Я з тріском програв справу. Аліція та Міхал зникли з мого життя. Змушений судом, я купив однокімнатну квартиру. Міхал забрав іграшки, книжки, одяг і пішов. Його мати сказала мені залишити все, що я коли-небудь купив для нього. Не вірю, що він зробив це з власної волі. Посеред кімнати залишилася різнобарвна купа мрій мого сина.

Я вірив, що Міхал повернеться, але мати обмотала його навколо пальця. Дивно і сумно, коли твій син, кров від крові, потопає в чужому житті, а ти йдеш за ним, як сліпий, складаєш його шлях, як незавершений пазл, — питаєш друзів, слідкуєш за результатами атестацій, екзаменів, захисту. Я не пив з ним пива, про не говорив про жінок, не радив і не підтримував. Я думаю, що він добре впорався. Одного разу ми пройшлися по вулиці. Він огрядний, тридцятилітній, але має живі очі свого батька. Що б він не знайшов, сподіваюся, що це буде для нього добре.

У мене залишилися мама і сестра. Різдво 1979 року ми провели разом втрьох. Я не бажав Єві добра. Обійняв маму, відчуваючи, ніби тримаю на руках мішок із кістками. Ми мовчали, я пив вино, а потім прийшли собаки.

Сірий бігав по дому, потім сів переді мною й дивився. "Що ти наробив, чоловіче?".

Мати померла навесні. Ми просиділи біля неї три дні. Вона не могла говорити. Намагалася поєднати наші руки. Кажуть, виконання волі померлого є обов'язком, але я з цією думкою не згоден. "Ти роздушив її, як вогонь на свічці", — сказала мені Єва. Я хотів їй сказати, що все з точністю до навпаки. Це Єва обернулася проти мене й отруїла наш дім. "Подивись на свою роботу", — спало мені на думку. Я мовчав.

Через три місяці після похорону Єва уїхала з подругою. Я переніс її речі в кімнату на Крупницькій, поміняв замки і надіслав до Буска телеграму, в якій повідомив, що вона більше не живе в Тенчинку. Це мені порадив мій адвокат, і Єва зникла з мого життя. Я хотів би сказати, що я не сумував за нею.

У грудні 1981 року солідаряки з Ярузельським підпалили Польщу, і перший із двадцяти святвечірів я провів сам. Дитятко Ісус приніс мені пляшку горілки. Я пив і розмовляв з собаками. Спробував пограти з Чорним, як колись, але пес сидів переді мною. Сірий заснув на моїх ногах.

— Але ж ми постаріли, — я стиснув пляшку колінами. — Як це ви, пси, робите, щоб на морді не було видно? Давай, Чорний, твоє хутро має бути таким же тонким і сірим, як дупа старого. Сидимо разом, Святвечір. Скажи мені щось. Я хочу знати, чи правильно я роблю. Скажи, і я запишу, я про вас, браття, книжку напишу.

У 1981 році собакам було майже двадцять років.

Я писав, публікував і ні з ким не зв'язувався. Зникла Спілка письменників, надто багато з нас сприймали Валенсу як людину провидіння. Я залишився вірним країні, яка дала мені шанс. Я використовував перо, щоб вказати на несправедливість щодо системи. Я ніколи не публікував так багато, як у 1980-х. Багато людей віддалилися від мене, про що я не збираюся шкодувати. Ссали червону цицьку, а коли вона зморщилася, побігли до молоді та пустої мачухи. Ніколи не думав, що переможе

мачуха.

1989 рік став для мене шоком. Книгарні заповнили неякісні книги з глянцевиими обкладинками, Зв'язок загальмував й втратив вплив. У середині 1990-х нас викинули з Крупничкої (яка була доля Єви? Чесне слово, не знаю, я був надто байдужий, щоб це хвилювало). У чорної вівці не запитують її думки. Ті, хто був зі мною, швидко забули. Решта билась в мене, як в дерево, що раптово згнило зсередини.

Найгіршим був видавничий шок. Ще у 1980-х роках, коли я видав "Голоси півдня", тираж перевищив двадцять тисяч. З розгону видав збірку оповідань у 1991 році – десять тисяч. Покупців він не знайшов, моє слово перемололи. Тиша. Деякий час я блукав, але був надто старий, щоб знову залицятися до влади і шукати її ласки. До мого 35-ліття вийшла тоненька збірка критики на гарному, сірому папері та томик віршів у твердій палітурці. Мені не хотілося писати, тому я став поетом. Прийшло кілька журналістів, кілька друзів. Вони привітали. Увечері я подивилася в дзеркало — чи справді те поросля з горлом, що переповзає на краватку – це я? Сміх. Єб'ється в рот, ідіоти. Я б, мабуть, помер з голоду, якби не пенсія та якісь залишки. Сидів у Тенчинку, пив і гнів. Я чекав.

За ці роки я не забув, що є вибраним.

Я повинен був пропливти каналізацією у 1937 році.

"Тебе вибрали, щоб щось зробив, а ти цього не зробив", — казали очі Чорного. Чого я тільки не робив, дурний пес, мій пухнастий друже: подивись на полицю, як вона скрипить під вагою книжок. Тільки подивись на стіни, там нагороди. Зараз тиша, але тиша — лише поклик вітру. Корабель попливе далі.

Розвалина, а не корабель, подумав я, стоячи в нижній білизні перед дзеркалом у ванній. Обличчя почервоніло, живіт як барабан, а руки в'ялі. Жир висів на них, як прапор на щоглі в безвітряний день.

У мене залишилися собаки і горілка. Шановні сорокарічні собаки. Подих магії в моєму житті. Я асоціював їх із таємницею народження – вони були доказом того, що ще щось попереду. Я вірив, що впливу на світло.

Лікар сказав, що я повинен кинути пити. Я поставив просте запитання: чому? І Різдво зустрів з пляшкою. Я пообіцяв собі, що це буде востаннє. Разом з успіхом жінки покинули мене. Шістдесятирічний старий, який писав у шухляду й із радістю пропивав кожна копійку, був не найкращою партією.

Напередодні Різдва Сірий вкусив мене за руку. Собаки прийшли, як стемніло. Я хотів погладити Сірого, але він кивнув головою й вчепився зубами в моє зап'ястя. Я скрикнув і смикнув. Він відпустив. "Другий раз цього не зроблять". Він дивився. Я міг читати з його очей. Я стояв у кутку кухні і тримав пляшку, готовий розбити її й битися.

Чорний гарчав.

Святвечірні собаки зміцніли, а я ослаб. Я човгав ногами, насилу піднімаючи відро з водою. Я сів. В очах Чорного затріщав вогонь. Товсті м'язи на його шиї пульсували від життя. Сірий кинув на мене сумний погляд і вибіг у ніч.

У своєму п'яному сні я знову був дитиною. Я грався з Чорним і Сірим біля великої ялинки. Стеля виблискувала, як світанок. Ми вибігли на вулицю в синій сніг. Я схопив

Чорного за вуха і вліз на його кудлату спину. Ми бігали по хаті. Біля нього весело гавкав Сірий. Ми попрямували до річки.

Чорний стрибав крізь замети, пірнаючи лапами в сніг. Сірий гавкав прямо позаду мене. Дійшли до набережної, але Чорний не гальмував. Я відпустив вуха, коли пес стрибнув на тонкий лід. Я послизнувся і впав. Лід тріснув, як зламана кістка.

Вода була тепла і солодка. Течія смикнула мене і притиснула до дна. Я шкрябав каміння, бачив зорі, що мерехтіли над льодом, довгих риб і рослини, чорні, як сам диявол. Наді мною щось зламалося, і темна фігура впала на дно. У батька було світле обличчя й риб'ячі очі. Він схопив мене за руки.

— Не затягуй, — булькнув він, — якщо тобі жінка набридла, покинь її й не женися на ній лише тому, що в неї є дитина. Коли робота тебе злить, покинь її і шукай іншу. І не живи через силу, ніколи не чіпляйся за життя, як п'яний за ліхтарний стовп.

Я знову став дорослим. Почав боротися з батьком.

— Я обраний! Це повинно мені вдатися! — я стиснув батькові горло. Він відкрив рота. Замість язика у нього був опариш із гладкою головою. По губі сповз черв'як, а за ним інші, білі й великі, як мокра квасоля. Вони впали на мене, я боровся, намагався плисти, але опустився на дно. Батько підіймався наді мною. Я розумів, що це сон. Заплющив очі. Прокинешся в ліжку, подумав я, бо ж в житті такого не буває.

III

Минулого Святвечора собаки намагалися вбити мене. Я не пив. Телефонувала друзям, але ніхто не хотів мене прийняти. Я привітав першу зірку, сидячи на столі потурецьки. Я дивився у вікно і думав, що ми втрюх проведемо Різдво разом. Я купив корму, м'ясо, молоко. Це один із тих моментів, коли ти думаєш про все, що втратив. Сигарета за втрачений рік. Одне полум'я для всіх, кому я завдав шкоди.

Сірий був першим. Він вигнув спину в лук. Очі в нього були яскравими й порожніми. За ним Чорний, могутніший, ніж будь-коли. Лапи у нього були, як швартові канати. Він підскочив мовчки. Покрита піною щелепа вдарила мені по горлу. Я схопив його за шию.

Сірий вкусив мене за ногу.

Кістка розлетілася, як скло.

Здається, я кричав. Сірий тягнув мене на підлогу. Я розбив пляшку об край столу. Очі Чорного, прямо перед моїм обличчям, були як водяні ворота, я думав, вони мене затягнуть, втоплять, задушать. І я глибоко встромив пляшку собаці в бік.

Він пискнув і покотився з мене.

Я зісковзнув зі столу. Сірий сягав мого стегна. Я бив його по голові і виривав з нього шматки шерсті, поки він нарешті не покинув мене. Я пошкунтилгав до дверей. Чорний набрав сили. Волочив лапи, мабуть, дуже боліло. На моїх руках була його кров. Вона була холодна, як гірський потік.

Я першим дістався до дверної ручки. Потягнув її і опинився в залі. Господи Ісусе, як боляче. Було відчуття, що всі мої нерви вийшли назовні. Я хапав ротом повітря.

"Давай, чоловіче. На дровітню, на дровітню".

Я опирався, пес просунув голову і клацнув щелепою. Я вдарив його дверима. Він заскавучав, і на мить мені стало його шкода. Я плакав, б'ючи його дверима, знову і знову, поки писк не тріснув й не розлетівся на шматки. Чорний важко впав на підлогу. Пес був живий, і я міг заприсягтися, що він плакав. Я вдарив його ногою в спину, щілина в дверях стала чистою. Тріск. Я побіг до дровітні.

Я закривавив сніг. Думав, що не зможу дійти. У хаті завив Сірий. Коли я добігав до цілі, він замовк. Я глянув позад себе. Пес біг, роблячи великі стрибки. У мене було таке враження, що він росте і скоро стане на двох лапах, як і я, як перевертень із чорно-білого фільму.

Насилу я добрався до дровітні. Сокира висіла на місці. Я схопив топорище обома руками. Притулився до дверної рами.

Сірий зупинився.

Тепер у нього були очі, як риб'яча луска.

З-за його спини вийшов з закривавленим боком Чорний, похиливши голову. Він насилу дістався до свого товариша. Він сперся на нього. Я міг заприсягтися, що він відновлює свої сили.

— Ну, йдіть! — махнув я сокирою — приходьте, наволочі, та навчіть старого цапа, як помирати! Давайте, друзі. Я вас не боюся, чуєте? Я зовсім не боюся. Я занадто старий, щоб когось боятися! Я пережив своїх ворогів, тепер переживу своїх друзів, чого ви чекаєте?!

Собаки дивилися на мене. Їхні очі знову змінилися. Вони були порожні, страшенно старі, сповнені злості, і я міг заприсягтися, що з них ось-ось почне витікати гірка рідина. Водночас в них було щось знайоме. Мені знадобилася хвилина, щоб зрозуміти. Сірий і Чорний дивилися на мене моїми очима.

Собаки розвернулись і побігли до річки.

Минув рік і сьогодні знову Святвечір.

Я чекав у порожній хаті. Вона пішла за хорошу ціну. Це остання ніч. Собаки залишаться зі мною. Друзів не продають.

У мене є квиток до Іспанії і маленький будинок, куплений на березі моря. Нога зажила добре. Я міцний, шістдесят з чимось років, не п'ю, палю як дракон і голова в мене в хмарах. В Іспанії я буду плавати в морі і ходити на кориду. Я хотів би побачити трохи світу, зустрітися з друзями та зустріти приємну жінку в літах, яка може витримати компанію такого ідіота, як я. Потім я напишу про це книгу, і вперше напишу для себе. Сподіваюся, вона буде сповненою пригод і всі вони будуть правдою.

Мій батько помилявся, тому що завжди є час почати спочатку.

Але я мушу чекати собак. У мене міцна палиця. Я міг би піти, але мене всюди знайдуть. Я хочу зустрітися з ними. Палиця в старих руках проти їхніх іклів — це чесна угода. Сподіваюся, що я виграю. Хоча б на рік. У будь-якому випадку, дізнаюся, чи варто це того.

Йдіть, друзі. Спробуйте взяти мене. Колись вам це вдасться.

Але не сьогодні.

Ні, не можна святковій оповіді закінчувати на сумній ноті. Нехай буде ще одна зустріч зі святим Миколаєм, Якубом Вендровичем та його автором - Анджеєм Пиліпюком.

АНДЖЕЙ ПИЛІПЮК
ВІВАТ, РІЗДВО!

(Зі збірки "Загадка Джека Потрошителя" 2004 р.)

(Andrzej Pilipiuk - Wiwat święta)

(zb. Zagadka Kubu Rozpruwacza 2004 r.)

З неба линув липневий жар. Відлитий із покритого бронзою бетону Фелікс Дзержинський задумливо дивився на море людей та машин біля своїх ніг. На обличчі пам'ятника малювалася дивна гримаса, на кшталт кривої усмішки. Практично навпроти фігури стояв високий хмарочос, обкладений плитами скла отруйно-оранжевого кольору. Правда, не було схоже, щоб ця виразка на тілі Варшави колись буде добудована до кінця. А Кривавому Феліксу на це було начхати.

Колеса автомобіля підскочили на шматку сталеві рейки, що лежить на землі.

— Приїхали, - повідомив водій.

Якуб Вендрович потягнув ручку і вийшов із машини. Його водянисто-блакитні очі оглянули будівлю і навколишні розвали іржавих сталевих елементів.

— Ось ті на, — сказав він сам собі.

Щось тут було. Тільки не встиг він зібратися, як із будівлі, через дірку в стіні вийшло троє засмучених типів.

— Якуб Вендрович, екзорцист? — запитав найбільш засмучений.

— Точно, — охоче підтвердив прибулий.

А засмучені виявилися дуже великими рибами. Один був віце-міністром з будівництва, другий - представником мера, третій - консультантом із технічних питань. Якуб кожному з них потиснув руку.

— Ну гаразд, — сказав він, подивившись на свій годинник радянського виробництва, що давним-давно зупинився через іржу. — В чому проблеми?

— Ми викликали вас, пане Вендровичу, у зв'язку з інвестиційними проблемами, — повідомив представник мера.

— Тобто, ви хочете від мене благодійного внеску на будівництво цього ось тут? - вказав він жестом на хмарочос. — Ні, страшенно дорого б коштувало, у мене бабок лише на чвертку цієї халупи.

Йому не повірили, тільки жодного значення це не мало.

— Гроші в це будівництво ми вкачуємо вже кілька років, але воно якось ніяк не йде, — повідомив консультант. — І ходять малоприємні чутки про прокляття...

— Це ж тут стояла велика синагога на Тломацькому, під час повстання в гетто її зруйнували, — доповнив Якуб. — Гітлерівці хотіли тут щось будувати, тому євреї і постаралися трошки їм завадити. На це місце наклали винятково бридке прокляття - херем. А мене викликали, щоб я його зняв?

Засмучені одночасно кивнули.

— Гаразд, ведіть у підвали.

Незабаром вони опинилися у винятково малоприємному підземному проході. По стінах стікала вода. Навколо було якось темно, а ще гидко смерділо. Якуб присів навпочіпки на бетоні і приклав вухо до підлоги. Волосся в нього стало дибки. Члени комісії обмінялися зауваженнями. Якуб підвівся, сплюнув на долоню і пригладив нею волосся.

— Нічого зробити не вдасться, — категорично заявив він.

— Стривай, це що ж, прокляття ніяк не зняти? - рознервувався представник мера.

— Дуже сильне воно. Термін його лише у сьомому поколінні спливе.

— Так тут же немає жодних поколінь, це ж будинок...

— Тільки сьомий поставлений на цьому місці будинок має якийсь шанс вистояти, — уточнив Якуб. — Гаразд, якщо жодних бажань немає, я з вами прощаюся.

— Холера, — ще більше рознервувався консультант. — Я ж казав, що нічого не дасть.

— Тоді реалізуємо другий варіант, — обізвався віце-міністр. - Якщо вже ці югослави бажають взяти будівництво на себе, треба буде їм зателефонувати.

— Бідолашна Югославія, — буркнув Якуб собі під ніс.

Усі троє його почули, але проігнорували. Тільки не минуло й кількох років, його слова пригадали.

Якуб вийшов із будівлі і сів у машину.

— Все в порядку? — Запитав його водій.

— Так, завези мене ще в курію, і це буде вже все.

Архів Курії нагадав Якубу Головне управління КДБ - бетонний коридор, що тягнеться в нескінченність, і вицвіла килимова доріжка на підлозі. Тільки тут біля стін стояли металеві стелажі, заставлені папками. Молодий ксьондз, який швидко йшов перед Якубом, весело посвистував.

— То це, виходить, справи різних грішників? - з цікавістю спитав екзорцист.

— Та де там, — недбало махнув священик. - Копії, зроблені вручну, та ксерокопії різних церковних документів.

Він підійшов до однієї з полиць, витяг товстелезну книжечку, прогорнув на очах Вендровича. Швидкозшивач минулого століття. Провідник засунув папери на місце, і вони пішли далі. Незабаром вони добралися до поперечного коридору. На його кінці були масивні дерев'яні двері. Провідник без стуку відкрив її і пропустив Якуба вперед. Екзорцист примружив очі, вражені яскравим світлом, але відразу впізнав знайомого.

— Сідай, — ксьондз Вільковський посунув йому офісне крісло на коліщатках. - І чого там у нас чути?

— Та нічого особливого, — відповів екзорцист. — Помаленьку. А в тебе що?

— Працюю, — ксьондз жестом показав на кучу ксерокопій. — Мені доручили встановити дату Різдва Христового.

Якуб вискалив у усмішці зуби. Вони були жовтими, а деякі навіть золотими.

— Ну, на Святвечір, а що - не так?

— Ні, зовсім ні. Це ми відзначаємо Різдво на Святвечір, а саме: у ніч із двадцять четвертого на двадцять п'яте грудня. Адже вся штука в тому, що ця традиція з'явилася пізно, в четвертому столітті нашої ери.

— Та ти що? - здивувався Якуб. — А коли ж слід?

— Саме це я й намагаюся встановити, — Вільковський махнув рукою на купу паперів. — Деякі апок-рифидати вказують, тільки кожен — трохи по-своєму. Швидше за все, трапилося це десь на переломі червня та липня, або ж десь у середині липня. Загалом десь цими днями ми і повинні відзначати.

— Хмм... А коли ти вже з'ясуєш, Різдво, що на літо перенесуть?

— Ні, ніякого сенсу немає. Для Господа важливо те, що ми Його шануємо, а коли це вже зовсім інша справа. У всякому разі, любий Якубе, можеш не ламати собі цим голову. Краще розкажи, що там чути у тебе.

Якуб розповідав битих чотири години. Коли закінчив, на голові ксьондза Вільковського сивого волосся тільки побільшало.

Ночі на Старому Майдані були просто нестерпними. Навіть високо на пагорбах, де стояла хата Яку-ба, навіть найслабший подих не рухав гаряче повітря. Якуб перед сном випив пляшку вина, а прокинувшись уночі - відчув жахливу спрагу. Язик був - ну прямо як та дерев'яна колодка. Екзорцист виліз із ліжка, потрусив у кухню, відкрив кран і поставив під нього вищерблену склянку. Ні краплі.

— Холера! — вилаявся Вендрович, а потім з вином йому в голову вдарила одна ідея.

В хліву була автоматична напувалка. Навіть якщо водогін і відмовив працювати, то в ній мало залишитися трошки води. На босі ноги Якуб натягнув гумові чоботи і потупав у темряву. Хлів він виявив без особливих проблем, бо одна пляшка для нього була однаково, що нічого. Він відсунув засув і ввійшов усередину.

— Чого там сталося? - сонно спитала корова.

— Не знаю, — відповіла їй кобила Маріка. — Схоже, наш господар по п'янці знову товчється.

А господар завмер на місці. Його затьмарений розум перетравлював інформацію. Людським голосом звірі говорять на Святвечір. А ксьондз сказав...

Зупинка з піднятою ногою в стані, що говорить про споживання, нічим хорошим для Вендровича не скінчилася, тому що він втратив рівновагу і полетів назад. Черепушка його видала дивний звук, коли зіткнулася з четвертинкою цегли, що лежала біля дверей, але Господь завжди зберігає безумців і п'яниць (хоча, природно, не всіх і не завжди), так що особливої шкоди з ним не трапилося, хіба що Якуб просто знепритомнів.

Прийшов до тьми він, коли хтось облив його відром крижаної, зачерпнутої прямо з криниці води. Пристойна її кількість при нагоді потрапила і в рот і погасила докучливу спрагу. Якуб розплющив очі. Над ним стояв чоловік, одягнений у неймовірний червоний каптан. Чоловік цей, схоже, був у віці, бо мав широку сиву бороду.

— О, Миколай? - здивувався Якуб. - Тільки дай мені поспати, - попросив він.

Старець кивнув і пішов у темряву. Десь з-під дверей пролунав тихий дзвін.

До себе екзорцист прийшов, коли вже світало. Він був мокрий і лежав у брудній калюжі перед дверима хліва.

— Що за біс? — буркнув він сам собі, хитнув головою. Потім згадав, як уночі хтось його поливав, ось тільки всі події в пам'яті змішалися. Він струсив з одягу найбільші грудки бруду і оглянувся на всі боки. Одне крило воріт ляскало на вітрі.

— Ось чого ні, того ні, — сказав Якуб. — Порядок повинен бути, і пішов, щоб ворота прикрити.

І ось там, біля воріт, він помітив на землі дивні сліди. Весь ґрунт був поритий відбитками пристойного розміру копит, залишених явно парнокопитною твариною.

— Для кози — надто великі, для корови — широко розставлені, — чухав голову Якуб.

А поруч надрукувався подвійний слід.

— Санні полози? - здивувався Вендрович.

І тут жахливе припущення увірвалося йому в мозок.

Через поворот, ведучи в руках велосипед, вийшов Юзеф Паченко. Якуб відчув несподіване бажання вивалити всі свої почуття назовні.

— Юзеку! Веселого Різдва! — закричав він.

Юзеф затримався і сумно глянув на приятеля.

"Схоже, це вже білочка", — подумав він.

Марченко Володимир - перекладач з польської, чеської, англійської та інших мов. В кінці 80-х - 90-х роках працював у Дніпропетровському планетарії, де вів Клуб аматорів фантастики. Це оповідання з того періоду.

Марченко Володимир

Проблема змінника

Кривавий Джек, відстрілюючись від поліцейських, що насідали, біг по вузьких вуличках з їхніми горами сміття і всілякої іншої погані. Він не знав, що попереду на нього чекає кілька машин з готовими стріляти охоронцями порядку.

І цієї миті у двері подзвонили.

Чортихаючись, я натиснув кнопку "Stop" на пульті дистанційного керування видака і пішов відкривати.

На порозі стояв якийсь незнайомий дідок з рум'яними щоками та пухнастою бородою. Його огортала аура бадьорості, в якій вгадувалися аромати хвої, апельсинів та гарної зубної пасти.

— Дозвольте?

І, не чекаючи відповіді, він увійшов до передпокою, акуратно витер ноги в білих валянках об половик, а потім подався прямо до кімнати. Я невпевнено поплентався за ним, дивуючись, як у таку капосну та брудну погоду старий зумів зберегти валянки такими чистими. Причому навіть без калош.

— Дозвольте... Не розумію... — промимрив я, падаючи в обійми улюбленого продавленого крісла.

— Я прийшов до вас, щоб запропонувати стати Дідом Морозом, — без усіляких еківоків і вступів заявив старий.

— Підхалтурити чи що, в школах на ранках? — спробував уточнити я.

— Ні, справжнісіньким Дідом Морозом. Вручати дітям подарунки, про які ті мріяли цілий рік. читати їхні листи, вигадувати нові новорічні чудеса, їздити на симпозіуми до Санта Клауса або там Пера Ноеля... Загалом, я пропоную вам стати справжнісіньким казковим Дідом Морозом.

— Я все зрозумів. Ви, напевно, з якоїсь газети чи радіостанції і проводите новорічний конкурс, — здогад, що прийшов на думку, додав моєму голосу впевненості. — А які у вас призи та хто у вас спонсором?

По обличчю дідка пробігла тінь.

— Ні, ні, я пропоную вам стати справжнісіньким Дідом Морозом, дуже серйозно заявив він. — І ніякі радіостанції тут ні до чого.

— Тобто, чарівником?... — Тепер у моєму голосі відчувалася грайливість. — Наскільки я розумію, це одна із прерогатив Діда Мороза. Я що, теж творитиму чудеса?

Мені вже було смішно.

— А як же. Усі честь по честі.

Він озирнувся по моїй квартирці, і раптом посеред килима піднялася ялинка, вся в іграшках, гірляндах і вогниках, які відразу почали перемигувати, хоча ніякого проводу підключення до мережі я не бачив.

— Наведений гіпноз, — випалив я навмання.

Тоді зовсім несподівано запрацював телевізор, хоча старий ніяк не міг скористатися пультом, що лежав біля крісла. Кривавий Джек спіткнувся, і тільки це врятувало його від поліцейського снайпера. Цей бойовик я бачив разів десять і знав, що зараз бандит перекоотиться за сміттєвий бак і почне відстрілюватися, хоч його вже ніщо не врятує. Але раптом Джек злетів у сіре небо, а на поліцейські машини посипався дощ яскравого конфетті. Телевізор, який давно вже барахлив, радував око яскравістю фарб. Невловимий Кривавий Джек перекидався в небі з голубами, а поліцейські, кинувши зброю, заплескали в долоні в ритмі "Макарени".

— Тим паче гіпноз, — переконано показав я в телевізор пальцем. Кінескоп уже чорт знає скільки барахлить, а фільм я бачив разів десять.

— Тепер на всіх копіях, у всьому світі цей бойовик закінчуватиметься саме так, — сказав дідок, і я йому чомусь повірив.

— То чому б вам одразу не переробити всі бойовики чи взагалі знищити всю

кінохалтуру?

— Бачите, кожне диво вимагає віддачі якоїсь частки власного щастя. Зазвичай нас, Дідів Морозів, вистачає на рік, і до кінця року ми шукаємо нову людину, здатну обійняти цю нелегку посаду. Дідом Морозом може стати не кожен. Для цього потрібні спеціальні дані. І вони у вас є.

"Дивно. Ніколи особливих талантів за собою не помічав. Не співаю, не вмю грати навіть на балалайці, вірші кинув писати ще в тринадцять років," — розмірковував я.

— Все це буде, — заспокоїв мене гість, для якого всі мої сумніви таємницею, мабуть, не були.

— Ви чуйні, не здатні на підлість, добрі, причому по-справжньому. Це досить рідкісне поєднання. Ви самотні, не пов'язані зобов'язаннями, досить легкі на підйом. І вірите в казки, — лукаво підморгнув він.

— Все так — непрактичний, надмірно довірливий, дві ліві руки ростуть не звідти... Так що бути Дідом Морозом саме підходяще для мене заняття, — з'ехидничав я.

— Ось бачите. І ви, напевно, погодитесь з тим, що досі ваше життя нікому радості не приносило, навіть вам, а тепер ви обдаруєте щастям стільки дітей...

- Своїм, зауважте, - щось змусило сухо сказати мене.

— Так, власним і не пережитим, і невідомим, — серйозно зауважив гість. — Тільки ось кому воно буде потрібно через рік, коли ви, просидівши в цьому кріслі і витріщаючись в екран, помрете, так ним і не скориставшись.

— То чому ж я помру?

До справжнього переляку справа не дійшла, було бажання сперечатися. Я навіть не обурився.

— Важко сказати. Може, нещасний випадок у ванній, коротке замикання, несвіжі консерви... Все, що завгодно. А всі запаси вашого щастя так і залишаться незатребуваними.

"Виходить, через рік я помру". — я знову повірив своєму несподіваному візитерові.

— А що станеться, якщо за рік я не знайду собі змінника?

Старий навіть обличчям змарнів.

- За сьогодні ви третій, до кого я приходжу зі своєю пропозицією. Вчора я був у Пітері, десь із тиждень тому - в Іркутську, зараз от у Дніпропетровську... Змінника ми починаємо шукати вже з листопада, коли в магазинах починають продавати новорічні іграшки... І знайти його потрібно числа до 25 грудня, коли починаються ялинки. Якщо ви відмовитесь, я не ображусь. У цьому місті маю ще три адреси.

Він підвівся зі стільця і, човгаючи білими валянками, пішов до дверей.

У вікно я бачив, як він переходить двір, лавіруючи між калюжами, і прямує до тролейбусної зупинки.

Я навіть відчинив вікно, збираючись крикнути, щоб він повернувся, але, поки порався з несподівано тугою засувкою, старий зник за рогом.

А під ранок пішов чудовий, розкішний, по-справжньому новорічний сніг, закривши білим покривалом увесь бруд.

=====
=====
А на самий кінець: найбільш казкове різдвяне оповідання.

У 1990-х роках Мирослава Сендзіковська написала кілька чудових оповідань, зібраних у збірках "Відьмин дім з гори" (1991) та "Гандзьолятки. Візит до відьми" (2002). Останні десятирок років вона рідко нагадувала про себе - оповіданнями в антологіях "Анно Доміні XIII" та "Одинадцять кігтів".

Були також повісті: "Чарівник жив за рогом" (1993) та "Eus, deus, kosmateus" (2008). Перший наразі є однією з найбільших ворон в історії польського фентезі: дехто про нього знає, але ніхто його не бачив.

Мирослава Сендзіковська

Святвечір

Mirosława Sędzikowska

Wigilia

"Fantazja" 4, 1991.

Це сталося в той час, коли чарівник був молодим, легковажним і блукав світом у пошуках пригод. Блукав він лісом і долиною, безтурботно насвистуючи, і навіть не помітив, що минула весна, минуло літо і прийшла зима. Випав сніг, на гілках дерев виблискували бурульки.

"Ой, як красиво, — подумав чарівник, — ...але трохи холодно".

Він покинув бездоріжжя і попрямував до найближчого поселення, де за допомогою чарівної палички вичарував собі хатинку. Хата, як і хотів чарівник, була затишною і теплою, а чарівна паличка оснастила її ще й акуратною курячою лапкою. Вона трохи погойдувалася на вітрі, але чарівник не заперечував. Єдине, що йому не подобалося, коли хата починала рухатися, що траплялося щоразу, коли поруч співав півень. Тоді курячу лапку охопила туга за курником, і ніякі чари не могли її зупинити. Від сильних поштовхів чарівник падав з ліжка, будиночок, стрімко стрибаючи, долав наступні перешкоди, іноді ганявся за переляканим півнем. Лише гучне "А шоб ти!" місцевих господарів зробило те, чого не змогло зробити чарівне заклинання: хата ставала скромною і сумно повернулася на колишнє місце. Чарівник, трохи зніяковівши, чомно подякував за допомогу, а господарі скористалися нагодою привітатися з ним та перекинутися кількома словами.

Вони казали, стукаючи ногами на розминку:

— Але ж зима береться, чи не так, пане чарівнику?

Або:

— Тут у нас морози, що огого... Пан бачив стільки снігу? Ні? Звичайно ж, ні.

Або:

— Такої зими і найстарший не пам'ятає.

Іноді з цікавістю вони питали:

— Пане чарівнику, що ви сьогодні начаруєте?

Чарівник, погойдуючись у ритмі скоків курячої лапки, загадково відповів:

— Побачите, побачите...

І справді, жителі поселення могли бачити всякі дивні речі. Раптом у сірому небі спалахувала веселка, і замерзлі гілки дерев вкрилися зеленню... Одного разу, на радість усім дітям, сніг смакував малиною, суницею та шоколадом.

Господарі, відриваючись від повсякденних справ, кивали й казали з характерною, неповторною сумішшю гордості й презирства:

— Ой! Наш чародій штучки-дрючки робить!

Тим часом дні ставали коротшими, швидко наставала темрява, але вікна будинків, що присіли під пухнастими сніговими шапками, світилися довше.

Ось і настав Святвечір. Чарівник, який дуже любив Різдво, готувався до нього ретельно і з любов'ю. Його хата зранку світилася різнокольоровими вогнями, а перед будиночком красувалася новорічна ялинка, прикрашена бурульками.

— Дзинь, дзинь, — дзвеніли бурульки при кожному пориві вітру.

— Дзинь, дзинь, — повторював чарівник і, зосереджено диригуючи чарівною паличкою, намагався навчити бурульок дзвеніти найпростішу колядку. Це робота вимагала великого терпіння та зосередженості, тому майстер не відразу помітив пана Копеця, вчителя місцевої школи, який наближався, тягнучи важкі сани.

— Ехе, ехе, — буркнув прибулець.

— О, пан Копець, веселого Різдва, — чемно, але з неухважністю привітався чарівник і повернувся до своїх бурульок.

— Копець... — несміливо поправив пан Копець. — Веселого, звичайно ж, веселого, — зітхнув він і зсунув окуляри на ніс.

— Якась неприємність...? - чарівник з цікавістю подивився на цього непримітного чоловіка з лагідною вдачею і великими мрійливими очима.

— Прохання, — сказав пан Копець, зніяковіло переминаючись з ноги на ногу.

— Щось сталося?

— Йдеться про моїх дітей... Ви ж їх, зрештою, знаєте.

— Так, так. — чарівник із задоволенням згадав про двох гарних шибеників.

— Так ось... вони написали листа святому Миколаєві і запросили його до нас на свята. Тепер вони чекають на нього.

— Такі великі діти, і вони ще вірять у святого Миколая? - здивувався чарівник.

— Вірять, — кивнув пан Копець, — і чекають... — його голос тремтів від емоцій.

— Тоді скажіть їм, що Миколаїв немає, — порадив чарівник після хвилинного роздуму.

— Я не можу цього зробити! — болісно вигукнув пан Копець. — Не можу. Вони вірять і чекають і... і це прекрасно.

— Що?

— Гарно.

— Еє, це просто казки.

— Але ж красиві казки, без яких життя було б сірим.

Чарівник закліпав очима. На той час всі роздуми були йому зовсім чужі, тому він ніяк не міг зрозуміти, про що говорить цей добрий чоловік. І тому, що так швидко й раптово досяг межі свого розуміння, він відчув себе трохи ображеним.

— Я справді не знаю, чим можу допомогти, чарівних знаменитостей немає і все. Ніякі чари в цьому не допоможуть.

— Але ж ви, пане чарівнику, можете вдягнутися святим Миколаєм, — поспішно запропонував учитель. — Візьмете подарунки (потяг для Кржися, лижі для Здзіся, спільний акваріум) і стрибніть в трубу!

— Що?

— Ну, подарунки на спину і в трубу!

— Мені треба буде лізти через димар? — чарівник не повірив своїм вухам.

— Це досить маленький камін. А якщо застрягнете, я вас підштовхну зверху.

Чарівник похитнувся.

— Невже у вас немає кращих ідей? — крижаним тоном запитав він.

— Ну, юначе, — ображено сказав вчитель, — ...я ж можу так сказати, правда? Адже ви молодий і ваше життя коротке.

— Заледве триста років, — ввічливо повідомив чарівник.

— Це ж стільки ж, скільки моїй черепасі, — вигукнув пан Копець і зрадів без видимої причини.

Чарівник знову закліпав очима. (Його уява, яскрава, винахідлива, в якій, треба сказати, було трохи від домових, викликала в уяві бачення купи черепах, одягнених святими Миколаями, які падають у трубу).

А вчитель тим часом уже розкладав на снігу костюм святого. Одяг був потертий і поїдений міллю, але чарівник великодушно не згадав про це.

— Це буде добра справа, — запевнив пан Копець.

Домовилися, що коли на небі спалахне перша зірка, святий Миколай постукає до вчительської хати. (Чарівника нізащо не вмовили лізти в трубу).

У ранніх сутінках на ґрунтовій дорозі з'явилася незвичайна постать у належному костюмі святого Миколая. Треба визнати, що чарівник почувався в цьому маскуванні мов дурник. Маска лоскотала йому ніс, а мантія плуталася під ногами. Незважаючи на вроджену схильність до добрих справ, чарівник відчув щось схоже на зневіру. Добре ще, що дорога була порожня і його ніхто не бачив. (За винятком одного друга-гнома, який гикав від сміху).

Рівно з першою зіркою чарівник прийшов до будинку вчителя. Всі, мабуть, чекали на нього тут, бо не встиг він постукати, як двері відчинилися, і звідти визирнула маленька симпатична жінка.

— Нарешті, — прошепотіла вона, а потім щосили вдарила молотком по жерстяній таці.

Чарівник оглух на одне вухо, і у нього розболілася голова. А жінка вже вбігла в дім з криками:

— Діти, діти, вгадайте, хто до вас прийшов?!

У темній залі чарівник спіткнувся і мало не розбив акваріум. На якусь мить йому хотілося кинути подарунки й якомога швидше повернутися до хатинки з курячою лапою, але він подумав, що це було б нечесно.

Ногою він штовхнув двері до кімнати.

— Гей-гей, а чи є тут хороші діти? — спитав він глухим голосом.

Діти, у будь-якому разі, були. Біля ялинки стояли двоє хлопців, які від страху втратили голос.

— Гей, гей, хо, хо, — сказав чарівник, не знаючи, що робити далі. — Хо, — повторив він для певності, і молодший хлопець розплакався.

— Не так різко, святий Миколаю, — стурбовано сказав пан Коpecь.

— Це ж тільки діти, — сказала пані Коpecьова.

— Ай-ай-ай, — сказав зі свого крісла дідусь.

— Ку-ку, ку-ку, — докірливо прокукувала зозуля.

Чарівник був дуже збентежений, і раптом йому зовсім розхотілося робити добрі справи.

— То, можливо, я зараз роздам подарунки, — сором'язливо сказав він.

Здзісьо перестав плакати, але він так крутився і стрибав, що збив кульку з ялинки.

— Пробачте, — прошепотів він, наляканий, — мені просто цікаво.

Чарівник розсміявся, а оскільки сміх чарівників має силу заклинання (про що мало хто знає), він випадково й ненавмисно зачарував подарунки, які роздавав.

Лижі, прикріплені до ніг Здзіся, злетіли над святвечірнім столом, підносячи радісного хлопця.

— Мамо, я літаю, тату, вгадайте, що я зараз роблю? Кржисю, ти дивишся на мене? Ти бачиш те, що бачать усі?

— Ти купив йому гарний подарунок, — прошепотіла пані Коpecьова на вухо панові Коpecеві. (Пан Коpecь щохвилі протирав окуляри).

— Але ж прогрес і цивілізація, — прицмокнув губами дід, — вразили мене. (Пан Коpecь теж був здивований).

А Кржись з болісним очікуванням вдивлявся в святого Миколая.

Чи хтось бачив такий поїзд, як у Кржисека? Він мчав долиною, пагорбами й тунелями. Крихітний начальник станції помахав прапорцем. Мандрівники чекали на крихітній станції.

Кржись лежав на животі, а чарівник, який сам мав слабкість до електричних потягів, показував йому, як переводити стрілки.

Пан Коpecь смяв від гордості, що йому вдалося придбати такі гарні подарунки. Іноді він тільки підозріло дивився на акваріум. Що ж, старість не радість, він клявся, що, коли пакував його, той був порожній. Тепер у аквамариновій тині хлюпалися золоті рибки. (Всі вони, і кожна з них мали здатність виконувати бажання, але, на щастя, ніхто про це не знав).

На ялинці запалили свічки. Цехіни, вишиті на шаті святого Миколая, загадково

мерехтіли у їх світлі. Чарівник, до якого ставилися з великою повагою, відчув себе надзвичайно важливою людиною і майже забув, що він звичайний чарівник. Але він не залишився на святвечірній вечері, хоча і був запрошений. Важко їсти в масці.

За порогом він глибоко вдихнув морозне повітря. Небо затягнулося ніччю й мерехтіло зірками. Чарівник відчув дивне блаженство в серці. Приємно робити добру справу. Раптом він почув за собою шелест. Тонкий хлоп'ячий голосок покликав:

— Чарівник!

Той від враження послизнувся і впав у сніговий замет. Кржись подав йому руку.

— Я впізнав вас по черевиках, — сказав він, зітхнувши, — але не хвилюйтеся, я нікому не розповім.

Чарівник мовчав, дуже збентежений.

— Чарівник...?

— Так?

— Святого Миколая немає?

— Немає.

— Я так і думав, — знову зітхнув хлопець. — Алеприємно, що ти переодягнувся.

— Розкажеш братові?

— Ні. Він ще маленький. Коли він підросте - через рік - сам перестане вірити в казки.

— Ви дуже розумні.

— Ага. Бо я вже виріс. Але шкода, що немає святого Миколая, і все таке буденне.

— Шкода, — зізнався чарівник, сідаючи на сани, — а тепер іди додому, а то застудишся.

Сани, підживлені чарами, рушили.

— Чарівник!

— Так...?

— Якщо захочеш пограти з потягом, то приходь до мене!

— Я прийду!

У сріблястій тиші, вкритій зорями та снігом, було чути, як колядували в сусідніх хатах.

— Завтра я маю відвідати своїх подруг-фей і побажати їм добра, — мрійливо подумав чарівник. — Обов'язково.

Сани безшелесно рухалися по засніженій дорозі.

Перекладач: Марченко Володимир Борисович, 2025